

UKULELESTA KITARAAN JA TAKAISIN

UKULELE JA KITARA KOULUN

MUSIIKINOPETUKSESSA

Eevi Kortelainen

Maisterintutkielma

Musiikkikasvatus

Jyväskylän yliopisto

Syksylukukausi 2019

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Eevi Maria Kortelainen	
Työn nimi Ukulelesta kitaraan ja takaisin – Ukulele ja kitara koulun musiikinopetuksessa	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2019	Sivumäärä 80 + liitteet
Tiivistelmä	
<p>Ukulelesta on tullut viime aikoina trendisoitin ja se innostaa monia soittoon ja soittimia voi jopa lainata kirjastosta. Kitara puolestaan on yksi populaarimusiikin käytetyimmistä soittimista ja houkuttelee monia aloittamaan soittoharrastuksen. Missä vaiheessa peruskoulun ja lukion opettajat ottavat nämä soittimet osaksi opetusta vai ottavatko ollenkaan? Näitä asioista käsittelem tutkielmassani ja tarkastelen myös sitä hyödyntävätkö he soittimien keskinäisiä yhtäläisyyksiä. Minua kiinnostaa myös se, miten ja minkä ikäisenä opettajat kokevat lasten olevan valmiita aloittamaan kyseisten soittimien soittamisen. Tutkielmani on pääosin laadullinen, mutta aineiston analyysissä olen hyödyntänyt myös MMR-lähestymistapaa (mixed methods research). Tutkielmaani olen sisällyttänyt niin sisällönanalyysejä kuin sisällön erittelyä eli kvantifiointia. Aineisto on kerätty internetissä tehtävän kyselyn avulla ja vastanneista suurin osa on musiikin- ja luokanopettajia, kyselyyn vastasi kaikkiaan 54 opettajaa. Olen teemoitellut saadut tulokset ja Pohdinta-luvussa vertailen saatuja tuloksia aiempiin tutkimuksiin ja tuon esille myös omia mielipiteitäni aiheeseen liittyen.</p> <p>Aineistosta nousseitten teemojen perusteella opettajat ottavat ukulelen pääasiassa mukaan opetukseen jo alakoulun alimmilla luokilla ja kitaran keskivaiheilla alakoulua. Vastaajista 58 % on sitä mieltä, että ukulelen voi ottaa opetukseen jo ennen kouluikää. Suurimman kannatuksen kitaran kohdalla puolestaan sai 3.–4.-luokkalaisten opettaminen: kolmannes puoltaa opettamisen aloittamista tämän ikäisille. Molemmissa soittimissa sointujen opettaminen oli selvästi yleisin tapa aloittaa soiton opettaminen ja kitarassa seuraavaksi eniten painotettiin bassomaista soittoa, ukulelessa vapaiden kielten käyttöä. Soittimien keskinäisen hyödyntämisen suhteen mainintoja tuli etenkin soittimien samankaltaisista materiaaleista, myös sointudiagrammeissa ja tabulatuureissa on sama logiikka. Erityisen mielenkiintoista oli opettajien ajatukset muiden soittimien kuin kitaran ja ukulelen välisen yhdistämisen hyödyistä. Etenkin pianon ja ukulelen sekä kanteleen ja ukulelen yhdistäminen nostettiin kyselyssä esiin.</p>	
Asiasanat – ukulele, kitara, koulusoitin, musiikinopetus, kyselytutkimus, laadullinen tutkimus, mixed methods research	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

”The beautiful thing
about learning is that
no one can take it
away from you.”

B.B. King

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	4
2	UKULELE	6
2.1	Ukulelen historia	6
2.2	Ukuleleperhe	8
2.3	Ukulele koulusoittimena	9
2.1.1	”Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi”	12
3	KITARA	13
3.1	Kitaran historia	13
3.2	Kitara koulusoittimena	16
4	UKULELEN JA KITARAN SOITON YHDISTÄMINEN	20
5	LAPSET JA KIELISOITTIMET	21
5.1	Instrumentit perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmissa	21
5.2	Muksulele	24
5.3	Motorinen kehitys	26
6	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	28
7	TUTKIMUSASETELMA	31
7.1	Tutkimuskysymykset	31
7.2	Tutkimusmenetelmät	32
7.3	Tutkimusaineisto	34
7.4	Aineiston analyysin menetit	35
7.5	Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset	36
7.6	Tutkijan rooli	37
8	KYSELYN TULOKSET	39
8.1	Taustatiedot	39
8.2	Ukulelensoiton opettaminen	41
8.2.1	Soitonopetuksen aloittamisen	45
8.2.2	Soittomateriaali	47
8.2.3	Ukulelen edut ja haitat koulusoittimena	48
8.3	Kitaransoiton opettaminen	51
8.3.1	Soitonopetuksen aloittaminen	54
8.3.2	Soittomateriaali	57
8.3.3	Kitaran edut ja haitat koulusoittimena	58
8.4	Ukulelen ja kitaran soiton opettamisen yhdistäminen	61
9	POHDINTA	63
9.1	Ukulelen opetus	64
9.2	Kitaran opetus	68
9.3	Ukulelen ja kitaran opetuksen vertailu	71
9.4	Ukulelen ja kitaran keskinäinen hyödyntäminen	72

9.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	74
9.6 Muuta pohdintaa	75
Lähteet.....	78
Liitteet	81
Liite 1: Nettikysely	81

1 JOHDANTO

Ukulele on ollut jo muutamia vuosia koulusoittimien trendisoitin ja sen suosio näkyy musiikinluokkien pitkinä ukuleleriveinä. Ukulelet yleistyivät koulusoittimina 2000-luvun alussa, sen jälkeen, kun Esa-Markku Juutilainen esitteli soitinta musiikinopettajien syyspäivillä (Kortelainen 2016, 21). Aiemmin leluna pidetty värikäs soitin sai monet opettajat innostumaan instrumentista ja sen monista eduista koulusoittimena. Kitara puolestaan on toiminut koulusoittimena jo 1970-luvulta asti (Sidoroff 2008, 95) ja on edelleen nuoria kiinnostava ja usein musiikintunneilla käytetty soitin.

Olen tutkinut kandidaatintutkielmassani ukulelea koulusoittimena, sen hyötyjä ja haittoja ja nyt maisterintutkielmassani aion syventyä aiheeseen kitaran kautta. Kielisoittimien opetus kiinnostaa minua oman pitkän kitaransoiton harrastuksen kautta ja identifioin itseni nykyään enemmänkin kielisoittajaksi kuin kitaransoittajaksi ja soitankin vaihtelevasti eri kielisoittimia eri kokoonpanoissa. Tästä syystä näen paljon mahdollisuuksia eri kielisoittimien keskinäisessä hyödyntämisessä. Koen myös, että etenkin ukulele on mahdollista ottaa osaksi opetusta jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja siirtymä kitaraan sen kautta on helpompaa, kun motoriikkaa on pystytty harjoittelemaan pienemmällä soittimella.

Tutkimuksessani tein kartoituksen siitä, missä vaiheessa ja millä tavoin opettajat ottavat ukulelen ja kitaran osaksi opetusta ja hyödyntävätkö he mahdollisesti soittimien keskinäisiä mahdollisuuksia. Tutkimuksen aineiston keräsin nettikyselyn avulla. Kyselyyn osallistui musiikin- ja luokanopettajia sekä muita alan ammattilaisia. Käytin myös jo kandidaatintutkielmassa ”*Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi*” - *Ukulele koulusoittimena* (Kortelainen 2016) tekemiäni haastatteluja. Haastateltavina toimivat Esa-Markku Juutilainen, joka on tunnettu mm. monista koulun musiikinoppikirjoista ja kielisoittimiin erikoistunut yläkoulun musiikinopettaja Pekka Suoniemi. Tärkeä uusi lähde on Arto Julkusen ja Markus Rantasen julkaisema *Suuri Ukulelekirja: Suosikkisoittimen tarina ja soiton perusteet* (2017).

Tutkimuksen pohjalta keräsin tilastoa siitä, millä luokalla tavanomaisesti kielisoittimien soittaminen aloitetaan ja millä eri tavoin. Tutkimuksen luotettavuuden takia kyselyyn tarvitaan

runsaasti vastaajia. Tutkimukseen vastaamaan etsin sekä musiikin- että luokanopettajia, sillä halusin saada kokemuksia koko peruskoulun ajalta aina lukioon asti. Etenkin yhtenäiskoulun opettajilla on mahdollisuus tehdä pitkäjänteistä työtä musiikinopetuksen kaaren luomisessa. Kiinnostuksen kohteena on myös se, hyödyntävätkö opettajat soittimia keskenään ja tuleeko soittimien linkittämisestä toisiinsa enemmän sekaannuksia kuin oivalluksia?

Painotan tutkielmassani hieman enemmän ukulelea, koska soittimesta ei ole tehty niin paljon tutkimusta kuin kitarasta ja soitin on uudempi myös koulusoittimena. Sekä ukulelesta että kitarasta koulusoittimena oli vaikea löytää aiempaa tutkimusta ja ne tutkimukset mitä löysin, olivat enimmäkseen maisterintutkielmia. Aiheesta on siis tärkeää tehdä lisää tutkimusta. Ukulelen tuoreudesta tutkimuskentällä kertonee sekin, että Helsingin Sanomat julkaisi vuonna 2017 artikkelin, jossa kandidaatintutkielmanikin oli mainittu yhtenä tieteellisenä lähteenä. Kerron tutkielmassani ensin taustatietoja ukulelesta ja kitarasta sekä lapsista ja kielisoittimista. Sen jälkeen keskityn tekemääni tutkimukseen ja siitä saatuihin tuloksiin. Kyselystä ja sen tuloksista toivon olevan hyötyä opettajien käytännön työtä varten. Tutkimukseen vastanneiden opettajien vinkkejä ja ajatuksia voi verrata omaan opetukseen ja esimerkiksi teoriaosiosta löytyviä ukulelen ja kitaran historialukuja voi käyttää pohjustuksena kielisoittimien opetusta varten.

Tutkimukseni on laadullista tutkimusta. Tutkimuksen analysoinnissa on kuitenkin käytetty sisällönanalyysia ja kvalifiointia eli sisällön erittelyä. Eli tutkimuksessa käytetään niin kutsuttua MMR-lähestymistapaa (mixed methods research) (Tuomi & Sarajärvi 2018, 138). Tässä tutkimuksessa MMR-lähestymistapa on perusteltu, koska aineiston kvantifioinnin avulla tuloksia on helpompi ja mielekkäämpi vertailla ja sisällönanalyysi kuuluu tiiviisti laadulliseen tutkimukseen.

Oma mielipiteeni on, että kyseisten soittimien yhtenäisyyksiä pystyy hyvin hyödyntämään musiikinopetuksessa. Soittimien erot tulee kuitenkin huomioida ja nekin voivat toimia hyvinä näkökulmina opetuksessa: esimerkiksi soittoasennot ja -tekniikat eroavat toisistaan ja kielten lukumäärä on eri. Ukulele ei myöskään ole pikkukitara, vaan itsenäinen ja itsessään arvokas soitin. Tutkimuksessa selvitän, ovatko nämä näkökulmat utopiaa vai todellisuutta. Tämä tutkielma on siis matka ukulelesta kitaraan – eli sinne ja takaisin.

2 UKULELE

Tässä luvussa kerron ukulelen historiasta, soitinperheestä ja ukulelesta koulusoittimena. Tärkeimpinä lähteinäni tässä luvussa ovat Markus Rantasen ja Arto Julkusen *Suuri ukuleleopas: Suosikkisoittimen tarina ja soiton perusteet* (2017) ja Philip Tamberinon *Uke Can Do It!: Developing Your School Ukulele Program* (2014). Hyödynnän myös kandidaatintutkielmassani ”Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi” - *Ukulele koulusoittimena* (2016) tekemiäni haastatteluja. Haastateltavina olivat Pekka Suoniemi ja Esa-Markku Juutilainen.

2.1 Ukulelen historia

Ukulelen kansainvälisyys voi tulla monelle yllätyksenä. Julkunen ja Rantanen (2017) kertovat ukulelen matkasta ja kehittymisestä nykyisen kaltaiseksi soittimeksi kirjassaan *Suuri ukuleleopas: Suosikkisoittimen tarina ja soiton perusteet*. Soitin sai alkunsa siitä, kun siirtolaisina matkanneet madeiralaiset huonekalusepät toivat vuonna 1879 Havaijille mukanaan soittimet nimeltä *macheta* ja *raja*. Sepät tekivät näistä madeiralaisista kielisoittimesta inspiroituen ukulelen ensimmäiset versiot huomattuaan etenkin machetan saavuttaman viehätyksen paikallisten keskuudessa. Näitä ensimmäisiä soittimia kutsuttiin mm. pikkuviuluiksi ja havaijilaisiksi mandoliineiksi. (Julkunen & Rantanen 2017, 11–16.) Ukulele on siis melko nuori soitin, noin 140 vuotta vanha ja sen historia tunnetaan melko tarkasti.

Nelikielistä kitaraa muistuttava macheta on siis ukulelen esi-isä. Virytyksensä (Julkunen & Rantanen 2017) ukulele on saanut puolestaan rajaolta. Kannen materiaali tehtiin paikallisesta puusta, koa-akaasista, kunnioittaen paikallisten puuseppien ja kuninkaan suosikkimateriaalia. Ukulele saavutti nopeasti kansallisoittimen aseman ja siitä tuli ”saarten ikoninen symboli”. (Julkunen & Rantanen 2017, 16.)

Julkusen ja Rantasen (2017) mukaan aina kuitenkaan Havaijin omaa kulttuuria ei haluttu tunnustaa ja saarten kulttuuria haluttiin muokata länsimaisemmiksi. Eurooppalaiset lähetyssaarnaajat kokivat havaijilaisen uskonnon ja kulttuurin pakanalliseksi ja halusivat levittää omaa sivistystään kansalle. Kansan uskomukset ja jumalat tehtiin kielletyiksi ja jopa hulatanssi yritettiin kieltää. 1830-luvulla Havaijin satamissa saattoikin kuulla eurooppalaista taidemusiikkia ja aikansa populaarimusiikkia. Kitara saavutti saaren ennen ukulelea ja oli

suosittu 1830-luvulta lähtien myös Havaijilla. Kitara löysi tiensä saarille meksikolaisten paimenten mukana. Kuningas Kalakaua kuitenkin lähti 1870-luvulla määrätietoisesti tuomaan havaijilaisuutta takaisin omaan asemaansa ja kruunajaisissaan järjesti suuren julkisen hulaesityksen. Kuningas piti kunniatehtävänänsä maansa kulttuurin edistämistä ja ukulelen hän otti työkalukseen tätä tavoitetta saavuttaessaan. (Julkunen ja Rantanen 2017, 14–15.)

Ukulele aiheutti Pohjois-Amerikkaan saavuttuaan suuren buumin. Pohjois-Amerikassa (Wood 2015) alettiin valmistaa 1950-luvulla ukuleleja muovista. Soittimista tuli entistä edullisempia ja suosittumia. Tunnetuksi soitinta teki mm. tv-tähti Arthur Godfrey esitellessään sitä televisio-ohjelmassaan. Ukulelea alettiin käyttää monissa eri genreissä, mm. bluesissa, rockissa ja jazzissa. Yhä tunnetummaksi soitinta tekivät erilaiset populaarimusiikin keulahahmot, mm. George Harrison. (Wood 2015, 17.)

Ukulelen nimen taustalla on monia erilaisia näkemyksiä, mutta yksi yleisin liittyy soittimen soittotapaan. Ukulelen (Greenberg 1992) nimi koostuu kahdesta osasta; ”uku” tarkoittaa kirppua ja ”lele” hyppimistä. Soitinta kutsutaankin usein nimellä ”jumping flea”. ”Hyppivä kirppu” kuvaa soittimen eloisaa soittotapaa, jossa sormet hyppivät pitkin soittimen kaulaa. (Greenberg 1992, 44.)

Ukulelen nopea nousukiitoa siivitti moni eri asia. Sen etuina olivat esimerkiksi pieni koko, edullisuus ja yksinkertaisuus. Ukulele pyrittiin myös tietoisesti liittämään osaksi maan kulttuuria ja mielikuvaa, joka välittyi muille maille. Muu maailma otti soittimen ilolla vastaan. Ukulele nousi kansainvälisesti tunnetuksi helpon omaksuttavuutensa ja energisyytensä ansiosta. (Julkunen & Rantanen 2017, 21.)

Elämme nyt ukulelen suosion kolmatta aaltoa. Soitin on saavuttanut suuren suosion ympäri maailman ja esimerkiksi Suomessa suosion huomaa kirjastojen ukuleleoppaista täyttyneistä hyllyistä ja mahdollisuudesta lainata soitin kotiin. Useassa koulussa soitin on jo osa ns. peruskalustoa ja musiikin oppikirjoihin on alkanut ilmestyä materiaalia ukulelea varten. Soittimessa yhdistyy monen eri kulttuurin kirjo: vaikutteet eurooppalaisista soittimista, havaijilainen kulttuuri ja materiaalit sekä amerikkalaisen television kautta levinnyt suosio ovat tehneet soittimesta kansainvälisen soittimen. Etenkin videopalvelu YouTube on täynnä erilaisia videoita ukulelella soitetuista kappaleista ja mm. ukulelevirtuoosit Taimane Gardner ja Jake

Shimabukuro hämmästyttävät ihmisiä soittotaidoillaan. Myös bändit ja orkesterit ovat viehättyneet soittimesta. Tunnetuin ammattilaisorkesteri on Ukulele Orchestra of Great Britain.

2.2 Ukuleleperhe

Ukulele muistuttaa paljon kitaraa ja monesti soitinta kutsutaankin ”pikkukitaraksi”. Ukulele ja kitara kuuluvat samaan kielisoittimien soitinryhmään ja niiden rakenteet mukailevat toisiaan, molemmista löytyy mm. kaikukoppa, kielet, nauhat ja samanlainen virityskoneisto. Kielten määrä on tosin eri ja viritys erilainen. Soittimien välillä on myös selvä kokoero.

Ukulele (Julkunen & Rantanen 2017) on osa luuttujen ja pikkukitaroiden sukua ja ukuleleperheen tunnetuimmat jäsenet pienimmästä suurimpaan ovat sopraanoukulele, konsertti- eli alttoukulele sekä tenori- ja baritoniukulele. Näistä eniten 1890-luvun soittimia muistuttaa sopraanoukulele. Suosion kasvaessa toivottiin myös volyyymisesti voimakkaampia soittimia ja 1920-luvulla soitinperheen isommat soittimet alkoivat kehittyä. Ukulelen erikoisuus on sen niin kutsuttu *reentrant-viritys*, jossa lähinnä soittajaa oleva kieli onkin korkealta soiva kieli. Tämä luo soittimelle ominaisen soundin, kun usein kompatessa kyseinen korkea kieli soi ensimmäisenä. (Julkunen & Rantanen 2017, 81–82.)

Näiden neljän perinteisen ukuleleperheen edustajan lisäksi löytyy muutama perheenjäsen lisää. Vielä (Julkunen & Rantanen 2017) sopraanoukulelekin pienempi soitin on sopraninoukulele, joka on tunnettu myös nimillä nano- tai makroukulele. Soitinhybridit ovat suosittuja ja tunnetuimpia näistä ovat banjolele, kitalele ja harppulele. Matalia ääniä pystyy puolestaan tuottamaan ukulelebassolla. (Julkunen & Rantanen 2017, 83.) Soitinhybrideissä on piirteitä molemmista soittimista ja muotoa ja äänenväriä on lainattu toiselta soittimelta. Esimerkiksi banjolelessa on sopraanoukulelen viritys ja soittotekniikaltaan sitä soitetaan ukulelen tavoin, mutta ulkonäöltään ja sointiväritään soitin muistuttaa pientä banjoa (Groove-White 2014, 91).

Ukuleleperheen (Wood 2015) soittimista sopraano-, konsertti- ja tenoriukulele jakavat saman virityksen. Konsertti- ja tenoriukulelella on kokonsa ansiosta hieman täyteläisempi äänenväri ja laajempi ääniala. Sopraanoukulele on kuitenkin yleisimmin käytetty soitin ukuleleperheestä ja sen äänenväri on tunnistetuin ja perinteisimpänä pidetty. Tenoriukulelella soundi on täydempi ja lähes kitaramainen soittimen ison vartalon ansiosta. (Wood 2015, 10–11.)

Kouluissa soitinperheen hyödyntäminen on järkevää. Pienet sopraanoukulelet sopivat hyvin pienille soittajille ja tenoriukulelen avulla on helppo tehdä soundista täyteläisempi. Yhtäaikainen opetus on helppoa, koska viritys on soittimissa sama. Lisäksi tenori voi olla monelle suurempi käteiselle paremman kokoinen soitin. Baritoniukulele puolestaan on helppo yhdistää kitaran kanssa soittimien melko yhtenevän virityksen ansiosta. Ukulelet ovat myös hauska ja helppo tapa tutustua soitinperheisiin: esimerkiksi viuluperheen tuominen luokkaan on haastavampaa soittimien vaativan soittotekniikan ja arvokkaan hintansa takia.

2.3 Ukulele kouluosoittimena

Ukulele on yleistynyt kouluissa kovaa vauhtia 2000-luvulla. Esa-Markku Juutilainen esitteli soittimen vuonna 2007 musiikinopettajien syyspäivillä ja soittimen vastaanotto oli innokas ja monet opettajat ottivat soittimen nopeasti osaksi opetustaan: siitä ukulelen menestys Suomen kouluissa hänen mukaansa lähti (Kortelainen 2016, 21). Suomessa muita merkittäviä ukulelensoittoon innostavia opettajia ovat olleet Jouni Kaipainen, Juha Väänänen, Outi Koivuniemi ja Markus Rantanen (Julkunen & Rantanen 2017, 79). Soitin alkaa myös enenevässä määrin löytyä musiikin oppikirjoista. Tässä luvussa selvitän, minkälaisia etuja ja haittoja ukuleleen liittyy kouluosoittimena.

Yhdysvalloissa ukulele otettiin osaksi kouluosoittimia jo 1920-luvulla (Julkunen & Rantanen 2017). Afroamerikkalaiset opettajat mm. Baltimoressa ja Philadelphiassa käyttivät soitinta omissa yhteisöissään ja muuallakin kiinnostuttiin soittimen käytöstä koulussa. Kritiikittömästi soitinta ei kuitenkaan otettu vastaan, vaan osa koki sen liian moderniksi ja radikaaliksi ratkaisuksi, vaikkakin soitin oli suosittu ja lisäsi lasten intoa musiikin oppimiseen muutenkin. Kritiikki ei kuitenkaan estänyt opettajia, vaan moni näki ukulelen monipuolisuuden ja helppouden melodian, rytmin ja harmonian opetteluun. (Julkunen & Rantanen 2017, 77.)

John Chalmers Doanen (Julkunen & Rantanen 2017) vaikutus ukulelen suosioon kanadalaisissa kouluissa on merkittävä. Doane lähti kehittämään musiikkikasvatusta 60-luvulla ja ukulele tuli häntä vastaan yhä uudestaan ja uudestaan. Hän kehitti ukulelen ympärille keskittyvän opetusohjelman ja ohjelman vahvuudeksi koettiin se, että ukulelella pystyttiin oppimaan musiikkia laajemminkin. Ukulelen avulla voitiin oppia melodiasoittoa, säestämistä, laulamista,

teoriaa, korvakuulolta soittoa ja yhteissoittoa. Musiikin kolme peruselementtiä, melodia, rytmi ja harmonia, olivat kaikki yhdessä pienessä soittimessa. Vireenä käytettiin D-virettä, koska se oli korkeudeltaan sopiva lasten äänille ja lineaarinen viritys nähtiin toimivan paremmin loogisuutensa ja laajemman äänialansa takia reentrant-virityksen sijaan. (Julkunen & Rantanen 2017, 77–78.)

Ukulele on Tamberinon (2014) sanoin soitin, joka yhdistää kulttuureja ja eri lähtökohdista olevia ihmisiä. Ukulele ei katso varallisuutta ja se on päätynt Havaijin lämpimiltä hiekkarannoilta aina Lontoon Royal Albert Halliin ja jakartalaiset katulapset pitävät soitinta yhtä omanaan kuin amerikkalaiset toimitusjohtajatkin. (Tamberino 2014, 3.) Tyyllilajitkaan eivät rajoita soitinta, vaan sen sointia on hyödynnetty esimerkiksi klassisessa musiikissa kuin nopeissa bluegrass-kappaleissakin.

Wood tuo esille kirjassaan *Ukulele for Dummies* (2015) sen, että ukulelen äänenväri on uniikki muihin soittimiin verrattuna. Harmonisesti tiiviit soinnut muotoutuvat soittimen erikoisen kielijärjestyksen ansiosta ja lähes harppumainen soundi tekee siitä erikoisen. Wood kertoo myös, että ukulele houkuttelee ihmisiä soittamaan yhdessä ehkä helpommin kuin moni muu soitin. Se on kokonsa puolesta helposti kuljetettavissa ja on edullinen soitin. (Wood 2015, 7–8.)

Soittimen positiivisia puolia nähdään olevan monenlaisia. Kuten Wood yllä, myös Tamberino (2014) nimeää monia erilaisia etuja, joita ukulelessa on. Hän listaa kymmenen syytä, miksi soitin on hyvä kouluun: soitin on edullinen, monipuolinen ja monikulttuurinen, pienikokoinen, hiljainen sointiväriältään ja sitä on helppo kuljettaa. Se on palkitseva aloittelijoille ja soitin sopii niin soolo- kuin yhteissoittimeksi. Ukulelen avulla voi opettaa musiikinteoriaa ja soitin on suosittu myös populaarikulttuurin parissa. Näiden etujen ansiosta soitin on helppo yhdistää lauluun ja sen avulla voidaan tuottaa niin melodiaa, rytmiä kuin harmoniaakin. Soittimen harjoittelu ei ole sidottuna johonkin tiettyyn tilaan, kuin vaikkapa piano, vaan soitin on helppo ottaa mukaan sinne, minne haluaa. Hiljainen ääniväri ei myöskään tuota liiallista häiriötä. (Tamberino 2014, 6 ja 34.)

Ukulele on kitaran kaltainen soitin ja yksi sen lempinimistä onkin ”pikkukitara”. Ukulelen ja kitaran samankaltaisuus muodostavatkin mahdollisuuksia tutustua nauhallisiin kielisoittimiin yhä varhaisemmassa vaiheessa. Kitara on monelle lapselle kooltaan aivan liian iso soitettavaksi.

Ukulelen ja kitaran neljän ohuimman kielen viritykset eroavat kvartilla ja tästä syystä soittimien sointuotteet ovat samoja, mutta sointunimet eroavat.

Tamberino (2014) suosittelee soittimen mukaan ottamista 3.-luokkalaisista lapsista ylöspäin. Hän näkee ukulelen hyvänä välineenä myös muihin kielisoittimiin tutustumiseen. Tamberinon mukaan soitin on nopeasti haltuun otettava, koska tekniikan hiomiseen ei mene kauan aikaa ja siirtyminen monipuolisempiin kappaleisiin on nopeaa. Hän perustelee soittimen mukaan ottamisen tässä vaiheessa sillä, että kaikilla alle 9-vuotiailla ei ole vielä hienomotoriikka ja kognitiiviset taidot soittimen vaatimalla tasolla. Nuorempien soittajien kanssa soiton edistyminen on näin ollen hitaampaa. (Tamberino 2014, 5 ja 32.) Ymmärrän Tamberinon perustelun ja edistyminen soitossa etenee hitaammin, mutta ei mielestäni ole este sille, että soitin otettaisiin jo aiemmin opetukseen mukaan. Tästä on todisteena Salla Marttilan tekemä opinnäytetyö, josta kerron lisää neljännessä luvussa (4.3 Muksulele).

Ukulele ei kuitenkaan ole täydellinen, vaan muutama eduista kääntyy myös sen haittapuoliksi. Pehmeä ja hiljainen soundi jää helposti muiden soittimien alle ja vaatii kuuluakseen vahvistamista tai monta soittajaa. Ukulelen käyttäminen kitaraan siirtymisen välineenä ei ole aivan ongelmatonta. Suoniemi (Kortelainen 2016) muistuttaa, että ukulele on oma soittimensa, ei pienempi versio kitarasta, vaikka niissä paljon samaa keskenään löytyykin. Se voi myös hämmentää lapsia. Sointuotteet voivat olla aivan samoja, esimerkiksi kitaran D on ukulelen G, jolloin samalla otteella saadaan eri sointu eri soittimilla. Myös soittotekniikka ja soittoasento voivat sekoittua. (Kortelainen 2016, 23). Aiheeseen liittyen oli vaikeaa löytää kriittisiä mielipiteitä. Johtuneeko tämä aihetta tutkineiden suuresta intohimosta soitinta kohtaan, epäkohtia ei soittimessa nähty paljon olevan.

2.1.1 ”Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi”

Kandidaatintutkielmassani ”Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi” - *Ukulele kouluosoittimena* (Kortelainen 2016) tein haastattelututkimuksen kahdelle ukuleleasiantuntijalle ja arvostetuille musiikinopettajille. Esa-Markku Juutilainen on tunnettu monista musiikinoppikirjoistaan (mm. *Musa soi* - ja *Lukion musa* -kirjasarjat) ja toiminut pitkään musiikinopettajana mm. Kuokkalan yläkoulussa Jyväskylässä. Toinen haastateltavista, Pekka Suoniemi on puolestaan toiminut pitkään musiikinopettajana Viitaniemen yläkoulussa Jyväskylässä ja työskennellyt paljon etenkin kielisoittimien parissa. Selvitin haastatteluissa ukulelen asemaa kouluosoittimena näiden kahden asiantuntijan näkökulmasta. Haastattelut on tehty vuonna 2016.

Vahva painotus ukuleleperheen hyödyntämisestä tuli esille molempien asiantuntijoiden haastatteluissa. Tenoriukulele (Kortelainen 2016) oli jopa suosituampi Juutilaisen ja Suoniemen opetuksessa kuin sopraanoukulele. Soittimen koko on asiantuntijoiden mielestä hyvä yläkoululaisille ja lukiolaisille. Jos alakoulun puolella käytetäänkin sopraanoukuleleja, on siirtyminen isompaan tenoriukuleleen vaivatonta, koska soittimilla on sama viritys. Tällöin otteet pysyvät samoina. (Kortelainen 2016, 25.) Ukuleleperheen monipuolinen käyttö tuo sointimaailmasta rikkaamman ja tenoriukulelen syvempi soundi mukailee jo hieman kitaran soundia.

Asiantuntijoiden mielestä ukulelen soundi ja volyymitaso ovat vain positiivisia asioita kouluosoittimena. Soitin ei heidän mielestään ole liian hiljainen muihin soittimiin verrattuna, jos soittajia on tarpeeksi soittamassa yhtä aikaa. Ja soitin on myös mahdollista vahvistaa, jos sellaiseen on tarve. Ja suurena etuna on se, että vaikka koko luokka soittaisi samaan aikaan, ei volyymitaso nouse liian korkeaksi. (Kortelainen 2016, 24–25.)

Ukulelen suuri etu on, että soiton perustekniikan oppii nopeasti ja yhteissoitto voidaan aloittaa heti. Jo pelkästään yhdellä sormella saadaan soitettua monta sointua ja Suoniemi kertookin käyttävänsä ukulelea usein opettaessaan autistisia oppilaita (Kortelainen 2016, 23). Ukulelen monipuolisuus yhdistyy matalaan kynnykseen opetalla soiton alkeita. Alkeet ovat nopea oppia ja opettelua on helppo jatkaa eteenpäin. Myös internetin tarjoamat monipuoliset opiskelumahdollisuudet ja kirjastojen ukulelelainat tarjoavat kaikille mahdollisuuden aloittaa soittoharrastuksen.

3 KITARA

3.1 Kitaran historia

Kitaran alkuperän selvittäminen ei ole kovin helppoa ja eri lähteissä esitellään monia erilaisia mahdollisuuksia kitaran alkuperästä. Fleming esittelee kirjassaan *The Step by Step Guitar Course* (2006) erään teorioista. Erilaisia kielisoittimia on ollut historiassamme Euroopasta Japaniin, mutta eräs mahdollinen kitaran ensimmäisistä esi-isä voisi olla ajalta 1500-2000 eKr. Kyseinen soitin löydettiin egyptiläisestä haudasta ja oli tuolloin muodoltaan enemmän harpun kaltainen, mutta 1000 vuotta myöhemmin soitin oli saanut kitaramaisia piirteitä ja mittasuhteita erilleen jaetun kaulan ja soittimen kehon myötä. Mahdollisesti kitara on tullut Eurooppaan maurien toimesta. Yhden käsityksen mukaan 800 jKr. maurit toivat Iberian niemimaalle hyökätessään mukanaan kitaraa lähimmiten muistuttavia soittimia, *oudin* ja *guitarra morescan*, ja Espanjassa kitara sai lopullisen muotonsa sellaiseksi, jollaisena me kitaran ymmärrämme. Toisen käsityksen mukaan *guitarra latinaa* pidetään todennäköisempänä kitaran edeltäjänä. Tämä soitin puolestaan matkasi Espanjaan Euroopan sisältä renessanssin alkuaikoina. (Fleming 2006, 38.)

Annala ja Mätlik puolestaan kertovat kirjassaan *Kitara- ja luuttusäveltäjiä* (1998) kitaran alkuperän perustuvan mahdollisesti antiikin Kreikan *kitharaan* tai muinaisegyptiläiseen pitkäkaulaluuttuun tai arabialaisesta *al-udiin*, joka nykytutkimuksen mukaan on luutun varhainen edeltäjä. Kitarankaltainen näppäilysoitin matkasi arabialaisten mukana 600–700-luvulla jKr. Espanjaan. (Annala & Mätlik 1998, 12.) Pieniä eroavaisuuksia siis löytyy kitaran alkuperään liittyen ja soitin on muuntunut paljon matkalla kohti nykyisin tuntemamme klassista kitaraa.

1500-luvulla kitara alkoi kovasti olla nykyisen kitaran mallinen (Fleming 2006). Siinä oli hieman pienempi kaikukoppa ja viisi kieltä, jotka kaikki oli tuplattu toisella samalla kielellä. Viritys oli näissä viidessä kielessä sama kuin modernin kitaran viidessä ylimmässä kielessä. Espanjassa kehittyi samaan aikaan myös toinen kitarankaltainen soitin, *vihuela*. Tähän soittimeen oli lisätty vielä yksi kielipari lisää ja kaksitoista metallista nauhaa. (Fleming 2006, 39.) Nämä soittimet muistuttavat kielipariensa ansiosta hieman mandoliinia.

Barokin aikaan kitara oli suosittu soitin (Fleming 2006). Mm. Ranskan kuningas Louis XIV soitti kitaraa ja piti sitä lempisoittimenaan. Kitaralle alettiin tehdä sävellyksiä niin Hollannissa, Saksassa kuin itäisessä Euroopassa ja espanjalaisesta Gaspar Sanzista tuli ensimmäinen pysyvä säveltäjä, joka sävelsi kitaralle. Hänen sävellyksensä ovat yhä nykyään suosittuja. 1700-luvulla kitaran suosio kuitenkin romahti. Tämä oli kuitenkin tärkeää aikaa, jolloin soitin kehittyi paljon kohti modernia kitaraa. Espanjassa lisättiin alin e-kielipari, kun samaan aikaan Italiassa ja Ranskassa luovuttiin kielipareista ja ratkottiin näin soittotekniikkaan ja virittämiseen liittyviä ongelmia. 1800-luvulla myös espanjalaiset alkoivat rakentaa soittimiaan tällä tavoin. Myös kaulan nauhat kehittyivät eläinten suolista tehdyistä kaulaan sidotuista nauhoista pysyviin aluksi norsunluusta tehtyihin nauhoihin ja myöhemmin messinkisiin nauhoihin. (Fleming 2006, 39.)

Kitara saavutti nykyisen muotonsa 1800-luvulla (Fleming 2006). Espanjalainen Antonio de Torres Jurado loi modernin klassisen kitaran standardimitat ja muodon. Samaan aikaan Ranskassa Frances de Tárregasta tuli kitaransoiton ensimmäinen virtuoosi ja hänen luomat klassisen kitaran soittotekniikat ovat nykyään edelleen käytössä. (Fleming 2006, 39.)

Suomessa (Annala & Mätlik 1998) kitaraharrastajia oli jo 1800-luvulla, mutta soitinta käytettiin lähinnä laulujen säestykseen. Soitin matkasi Suomeen sekä Keski-Euroopasta Ruotsin kautta että idästä venäläisten sotilaiden tuomana. Ensimmäinen soitto-opas kitaransoittoon ilmestyi vuonna 1896 nimellä *Pieni Kitarasoittaja* ja tekijänä nimimerkki N. H. Klassisen kitaran suosio alkoi kasvaa 1950-luvulla kitarataiteen uranuurtaja Ivan Putilinin ahkeran työn ansiosta. (Annala & Mätlik 1998, 17.)

Teräskielisen kitaran kehittymiseen liittyy vahvasti kaksi henkilöä: Christian Frederick Martin ja Orville Gibson. 1800-luvun loppupuolella Amerikassa klassisen kitaran rinnalle alettiin kehittää teräskielistä akustista kitaraa (Fleming 2006). Tarve kovempi ääniselle ja teräväsoudiselle kitaralle syntyi amerikkalaisen kansanmusiikin myötä. Tyylin soittimistoon kuuluivat viulu, banjo ja mandoliini ja pehmeäsoudinen klassinen kitara jäi näiden jalkoihin. Soitinrakentaja Martin alkoi kehrittelemään espanjalaisten kitaraa vastaamaan teräskielisen kitaran tarpeita. Kaula vaati vahvistusta, ettei se taipuisi rikki teräskielien vaatiman jännitteen takia ja soittimen kaikukoppa kasvoi. (Fleming 2006, 47.) Myös (Evans & Evans 1979) Orville Gibson lähti kehittämään teräskielistä kitaraa. Hänen kehittämä kitara otti vaikutteita jousisoittimista ja kitaran kaikukoppa sai hieman kaarevan muodon sekä edestä että takaa ja

jousisoittimista tutut f-kirjaimen muotoiset ääniaukot. Gibsonin sanotaan olleen ensimmäisiä teräskielisen kitaran kehittäjiä ja idea teräskielien käyttämiseen kitarassa tuli mandoliinista. Molemmat soitinrakentajat alkoivat myydä ja valmistaa teräskielisiä kitaroita 1900-luvun alussa. (Evans & Evans 1979, 221–222.)

Teräskielisen kitaran jälkeen kitaran kehitys jatkui kohti sähköistymistä. Kitara toimi edelleen hiljaisen akustisen soundinsa takia pitkälti rytmisoittimena vielä 1920-luvulla (Burrows 2009). Ratkaisuksi keksittiin magneettiset mikrofonit ja Lloyd Loar sai näiden avulla aikaan vuonna 1924 alkeellisen mikrofonin. Läpimurto tapahtui kuitenkin vasta 1932, kun Paul Barth, George Beuchamp ja Adolf Rickenbacker kehittivät yhteistyönä alumiinivaluiset A22- ja A25-lapsteel-kitarat. Nämä paistinpannua muistuttavat soittimet olivat ensimmäiset sähköiset soittimet kaupallisessa tuotannossa. Gibson seurasi vahvasti perässä ja ES-150-malli saavutti suuren suosion soittajien keskuudessa. (Burrows 2009, 18.) Tosiasiassa sähkökitaran ensimmäinen malli syntyi jo hieman aiemmin. Paul Tutmarc (Blecha 18.9.2005) sähköisti havaijinkitaran jo vuonna 1930. Patentointiin liittyvien ongelmien takia Tutmarc ei vienyt keksintöään vielä markkinoille ja hänen työkumppaninsa Arthur ”Art” Stimson sanoi lähtevänsä Los Angelesiin etsimään ratkaisua ongelmaan ja uusia ideoita. Tutmarc saikin yllättyä, kun markkinoille saapui sähkökitaran ensimmäinen malli Rickenbackerin yhtiön tuottamana ja yksi työryhmän jäsenistä oli Stimson. (Blecha 18.9.2005.)

Akustisien kitaroiden vahvistamisessa huomattiin ongelmaksi se, että jos vahvistin oli liian kovalla, sai kaiuttimista kuuluva ääni kitaran värähtelemään, jolloin ääni alkoi kiertämään (Burrows 2009). Ratkaisuksi ongelmaan ruvettiin kehittelemään kitaran kopasta umpirunkoista. 1940-luvulla markkinoilla oli myynnissä umpirunkoisia sähkökitaroita. Lestern William Polsfussia, eli taitelijanimeltään Les Paulia pidetään ensimmäisenä umpirunkoisen kitaran tekijänä. Toinen tärkeä umpirunkoisten sähkökitaroiden kehittäjä on Leo Fender. Fenderin Telecaster ja Stratocaster ovatkin edelleen tunnetuimmat ja suosituimmat sähkökitaramallit maailmassa. (Burrows 2009, 20.)

Kitaran historia on siis monimuotoinen ja osin jopa epäselvä, onhan historiaa jo ajalta 2000–1500 eKr. On myös hauska huomata, miten paljon soittimet muistuttavat ja ottavat vaikutteita toisilta kielisoittimilta. Harpun kaltaisesta soittimesta on päädytty meidän nykyisin tuntumaamme kitaraan ja jopa sähkökitaraan asti. Minne kehitys vielä kuljettaakin kitaraa, kenties yhä teknologisempaa versiota kohti?

3.2 Kitara koulusoittimena

Kitarasta koulusoittimena on tehty enemmän tutkimusta kuin ukulelesta ja tutkimuksia löytyy niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Tähän lukuun olen koonnut mitä eri tutkimuksissa kitarasta koulusoittimena on sanottu ja keskityn etenkin Urmas Peräsalon tekemään maisterintutkielmaan ”Kitara koulusoittimena: musiikinopettajien kokemuksia kitarasta koulusoittimena” (2000). Peräsalo haastatteli tutkimuksessaan yhdeksää opettajaa heidän kokemuksistaan kitarasta koulusoittimena ja havainnoi lisäksi muutaman tunnin verran opetusta. Peräsalon tutkielman lisäksi tutustun muihin kitaraa koulusoittimena tarkasteleviin tutkimuksiin.

Musiikki kouluaineena koki muutoksia 1900-luvun jälkipuoliskolla peruskoulu-uudistuksen suunnittelun myötä ja tarpeesta siirtyä perinteisestä laulunopetuksesta kohti monipuolisempaa musiikinopetusta. Matti Rautio kertoo kirjansa *Rytmikäsivutus ja koulusoittimet* (1959) alkusanoissa, että suomalaisissa kouluissa on jossain määrin käytetty koulusoittimia, mutta kiinnostus on alkanut kasvaa yhä enemmän. Myöhemmin kirjassaan käsitellessään koulusoittimia Rautio painottaa etenkin erilaisia rytmisoittimia (esimerkiksi kehärumpu ja triangeli). Melodiasoittoon kuuluvat puolestaan ksylofonit, kellopelit, metallofonit ja nokkahuilut. Nämä soittimet ovat pääasialliset melodiasoittoon soveltuvat soittimet kouluun, mutta oppilaiden kanssa on mahdollista soittaa myös jousisoittimia, pianoa, harmonia, kanteletta ja kitarakin mainitaan luutun ohella arvokkaaksi Orff-soittimiston täydentäjäksi. (Rautio 1959, 7 ja 56–68.)

Kitaran asema ei ollut Raution esittelyistä huolimatta vielä kovin tunnettu koulusoittimistossa 50- tai 60-luvulla. Tuomas Sidoroff on maisterintutkielmassaan *Laulunopetuksesta musiikinopetukseksi – Suomen koulujen musiikkikasvatuksen murrosvaihe aikalaisten kirjoituksissa vuosina 1952–1973* tutkinut musiikkikasvatuksen historiaa ja koonnut alan julkaisujen ja käsikirjojen perusteella suomalaisen musiikkikasvatuksen päälinjat. Koulujen Musiikinopettajien liiton 1970 vuonna tehdyn julkaisun perusteella Sidoroff kertoo, kuinka vuonna 1970 Mauri Mustonen esittelee kitaran opetussoittimena ja suosittelee sitä koulusoittimeksi (Sidoroff 2008, 95). Kitaran ja ukulelen tuleminen koulusoittimeksi kuulostaa samankaltaiselta. Mustosen tavoin Esa-Markku Juutilainen esitteli soitinta musiikinopettajille

ja innostus levisi siitä koulusta kouluun. Kitaran historia koulusoittimena on jo lähes viisikymmentä vuotta vanha, ukulelen puolestaan nyt reilu kymmenen vuotta.

Muualla maailmalla kitara alkoi yleistyä musiikinluokissa hieman aiemmin kuin Suomessa. Bartel (1990) kertoo, että Pohjois-Amerikassa jo 60-luvulla kitarasta tuli uusi motivoiva soitin musiikintunneilla. Hän löysi neljä syytä siihen, miksi kitara on hyvä koulusoitin: se toimii erilaisissa kokoonpanoissa, sillä voidaan soittaa monipuolisesti erilaisia musiikkityylejä ja tutustua eri musiikkikulttuureihin, soittotaitoa on mahdollista kehittää todella pitkälle ja soittimen hiljainen ääni mahdollistaa laulujen säestämisen. (Bartel 1990, 40–45.) Soitin alkoi olla yhä tunnetumpi ja suosittampi kouluissa ja musiikkikasvatuksen piirissä ja 2000-luvulla puolestaan ukulele on saavuttanut samanlaisen aseman ja suosion. Bartelin listaamat edut kuulostavat hyvin samanlaisilta kuin Tamberinon esiin tuomat edut ukulelesta koulusoittimena. Soittimet ovatkin monella tapaa hyvin samankaltaisia ja ei ihme, että tutkijat nostavat esille samoja asioita.

Peräsalo kokoaa tutkielmassaan aiempia tutkimuksia kitarasta koulusoittimena. Peräsalon (2000, 7) mukaan Evijärvi (1991) tutki sitä, kuinka kitaran soiton tavoitteet ja asenteet toteutuivat koeryhmän ja kontrolliryhmän välillä. Koeryhmässä soittoa harjoiteltiin kolmella kielellä ja kontrolliryhmässä kuudella kielellä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kuudella kielellä kitaraa soittaneet motivoituivat enemmän kuin kolmella kielellä soittaneet. (Evijärvi 1991, viitattu lähteessä Peräsalo 2000, 7.)

Kitaran suosio on ollut vahvaa 80-luvun lopulla Suoniemen tutkielman tulosten mukaan. Tutkielmassa käy ilmi, että 8–9-luokkalaiset toivoivat musiikintunneilla eniten kitaransoittoa, seuraavana tulivat rummut ja kolmantena piano (1987, 61–66). Kitara on oman kokemuksen mukaan edelleen suosittu koulussa, mutta asema on ehkä muuttunut hieman. Uutuuden viehätys on laskenut ja soitin osa musiikinluokan perusvarustusta.

Soitonharrastamisessa tilanne oli 1990-luvun loppupuolella melko samanlainen. Kososen (1996) lisensiaattityössä käy ilmi, että kitara on toiseksi suosituin soitin soittoharrastuksena. Kitaran edelle menee piano ja kitaran jälkeen tulevat erilaiset jousisoittimet. Kososen mukaan kitara on saavuttanut suosionsa nuorten keskuudessa etenkin nuorien idolien ja muiden esikuvien takia. Piano puolestaan on yleinen kotien persussoitin, jolloin se on monelle nuorelle tuttu soitin. Kitara on toisena soittimena suosituin soitin ja eniten kiinnostusta herättävä uusi

soitin. Soittimien suhteen tutkimuksessa käy ilmi selkeä sukupuolijakauma: piano on selkeästi tyttöjen suosima soitin, kun taas pojilla kitara ohittaa pianon suosiossa. (1996, 75–76.)

Tänä päivänä soitinten suosiossa on kuitenkin tapahtunut muutoksia. Olli Aimolan artikkeli *Bändisoittimien suosio laskussa – ”Kaiken voi nykyään tehdä yksin kotona” – kitara pitää kuitenkin pintansa* (13.9.2018 Yle Uutiset) kertoo musiikin harrastamisen ja etenkin perinteisen bändisoittamisen murroksesta. Musiikkia tehdään yhä enemmän yksin ja ”Bändi-yksikköä ei enää välttämättä tarvita, kun halutaan alkaa tuottaa itse musiikkia.” Kitara ei ole enää niin keskeinen soitin kuin aikaisemmin - kitaroiden myynissä tämä ei kuitenkaan näy. Kitaran suosiota arvioidaan ylläpitävän sen käytännöllisyys: sitä on helppo kuljettaa ja sillä voi säästää ja soittaa melodioita. (Aimola, 13.9.2018.)

Peräsalon tekemien haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että kitaraa pidetään oikein hyvänä koulusoittimena, vaikka ongelmiakin löytyy. Yhtenä soittimen heikkoutena, mutta myös vahvuutena pidettiin viritystä (Peräsalo 2000). Kitara pysyy suhteellisen hyvin vireessä ja se on helppo virittää, mutta oppilaat eivät myöskään malta olla koskematta virituskoneistoon, koska se on helposti oppilaiden ulottuvilla. Mutta virittämisen helppous on myös soittimen hyvä puoli, se on nopeampi ja helpompi virittää kuin esimerkiksi nokkahuilu tai kantele ja soitto on helpompi saada puhtaaksi kuin esimerkiksi viululla. (Peräsalo 2000, 36.)

Kitarat ovat myös kestäviä soittimia (Peräsalo 2000). Ne kestävät hyvin soittoa ja koulukäyttöä, muutamat jäljet ja kolhut soittimessa eivät haittaa soittoa. Kielet kestävät kohtalaisen hyvin kovempaakin käyttöä, etenkin akustisissa kitaroissa. (Peräsalo 2000, 36.) Kielet eivät myöskään ole erityisen kalliita ja oppilaat voivat jopa itse oppia vaihtamaan kielet soittimiin, jos opettaja malttaa käyttää aikaa sen opettamiseen tunneilla.

Nokkahuilua pidetään usein alakoulun soittimena ja kitaraa yläkoulun soittimena (Peräsalo 2000). Kitaraa on motivoiva soitin yläkouluikäisille nuorille. Rock ja pop-kappaleiden soitto on luontevaa kitaralla ja kiinnostaa oppilaita. Kitaran edullisuus ja suhteellisen pieni koko tekevät siitä hyvän soittimen kouluun. Sitä on helppo kuljettaa ja kitara istuu moneen eri musiikintyyliin ja kokoonpanoon. Kitaroita on mahdollista hankkia useampia sekä hintansa että kokonsa takia kouluihin, verrattuna esimerkiksi pianoihin. Pianot ovat kalliita ja vievät paljon tilaa, mutta kitaroita on mahdollista hommata lähes jokaiselle oppilaalle oma. (Peräsalo 2000, 38–39.)

Opettajien mielestä kitara on hyvä soitin opettaa ensimmäisenä uuteen kappaleeseen tutustuessa (Peräsalo 2000). Kitaralla voidaan opetella niin kitarasointuja kuin bassosäveliä, jolloin yhdellä soittimella voidaan opetella kahden eri soittimen stemmat. Sen soundi on myös hiljainen ja soiton päälle voidaan lisätä muita soittimia. Lyömäsoittimien päälle muiden soittimien lisääminen on huomattavasti hankalampaa. Kitara on myös opettajan soittimena todella toimiva. Opettaja pääsee liikkumaan luokassa samalla soittaen ja hän ei piiloudu ison pianon taakse ja hänellä on näköyhteys oppilaisiin. (Peräsalo 2000, 40–46.)

Peräsalon (2000) haastattelemien opettajien mielestä tärkeintä kitaransoittoon lähtiessä on pitää opetus simppeleinä, jättää turhat teoreettiset asiat pois ja päästä heti soittamaan. Kitarasta kannattaa käydä läpi kielten nimet ja käsitteinä ja käytännössä kitaran kaula, otelauta, nauhat, ja virityskoneisto. Sointutaulukoiden lukemisen opetteluun kannattaa myös käyttää aikaa. Opettajien mielipiteet soittoasennon tärkeydestä vaihtelivat. Toisen mielestä oli heti alusta asti soitettava oikeassa asennossa vapailla kielillä harjoitellen. Toisen opettajan mielestä soittoasennolle ei kannata antaa liikaa painoarvoa, muuten oppilaat voivat tuskastua, jos eivät heti pääse soittamiseen kiinni. Osa opettajista suosii aloittamista soinnuilla, kun puolestaan osa pelkillä bassosävelillä soittamista, näin heidän mukaansa kaikki pystyvät soittamaan mukana. (Peräsalo 2000, 50–52.)

4 UKULELEN JA KITARAN SOITON YHDISTÄMINEN

Kandidaatintutkielmaan ”*Mitä tästä lehusta saa aikaiseksi*” - ukulele koulusoittimena (2016) tekemissäni haastatteluissa sivutaan jo hieman kitaran ja ukulelen suhdetta. Haastateltavat Juutilainen ja Suoniemi ovat molemmat kielisoittimien asiantuntijoita ja pitkän työkokemuksen aikana käyttäneet monipuolisesti niin kitaraa, ukulelea kuin muitakin kielisoittimia osana musiikinopetusta. Haastateltavat kertoivat mielipiteitään soitinten keskinäiseen hyödyntämiseen.

Haastatteluissa nousi esille kitaran ja ukulelen suhde. Kitara koettiin hieman vaikeampana soittimena ukuleleen verrattuna ja ukulele nähtiinkin hyvänä vaihtoehtona, jos kitara tuntuu liian vaikealta. Juutilainen toi esiin sen, kuinka ukulelen ja kitaran opetusta voi yhdistää. Hänen mukaansa ukulelen ja kitaransoitto muistuttavat motorisesti toisiaan. Samat otteet toimivat kummassakin soittimessa, ne ovat vain eri nimisiä. Myös Suoniemi kokee soittimista olevan hyötyä toisilleen. Vasemman käden tekniikka on Suoniemen sanoin ukulelessa heti luonnollinen, kitaran soitossa vasemman käden sormien nivelet helposti taittuvat, niin sanotusti ”löpsähtävät”. Vastauksissa painotetaan kuitenkin soittimien eroja ja sitä, että ukulele ei ole pienoiversio kitarasta. Molemmille on omat soittotekniikkansa ja soittoasentonsa. (Kortelainen 2016, 25.) Soittoasennon luonnollisuus ukulelella johtuneen soittimen kapeasta kaulasta. Sormet ovat automaattisesti melko ahtaasti kaulalla, jolloin sormien nivelissä tulee olla kulma mahtuakseen kaulalle sopivasti.

Suoniemi (Kortelainen 2016) näkee mahdollisuuden kitaran ja ukulelen välisessä jatkumossa. Hän ei itse opeta alakoulussa, mutta hänen mielestään opetuksen voisi järjestää esimerkiksi niin, että ukulelea opeteltaisiin neljänneltä luokalta lähtien ja kitara tulisi mukaan opetukseen vasta kuudennella luokalla. (Kortelainen 2016, 23–24.) Omasta mielestäni kummankin voisi ottaa hieman aikaisemmin osaksi opetusta. Ukulelea voitaisiin kokeilla jo ensimmäisellä tai toisella luokalla ja kitaran voisi ottaa täyspainoisesti mukaan viidennellä luokalla. Tärkeää koulusoitossa on onnistumisen kokemusten saavuttaminen ja se on Suoniemen mukaan helpompaa aikaansaada ukulelella kuin kitaralla (Kortelainen 2016, 24).

5 LAPSET JA KIELISOITTIMET

Kielisoittimet ja lapset -luvussa käsittelem sitä, mitä peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmissa on sanottu instrumentteihin liittyen, sekä tutustun Salla Marttilan vuonna 2017 tekemään opinnäytetyöhön *Ukulelen alkeita muksuille; soitto-oppaan matka ideasta toteutukseen*. Otan selvää myös siitä, miten motorinen kehitys vaikuttaa lapsen kykyyn soittaa kielisoittimia.

5.1 Instrumentit perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmissa

Peruskoulun opetuksen yhteiskunnallisena raamina toimii Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). Uusin POPS on vuodelta 2014 ja siihen on siirrytty asteittain. Vuonna 2016 POPS otettiin käyttöön vuosiluokilla 1-6, 2017 oli seitsemännen luokan vuoro ja syksyllä 2018 siirtyivät kahdeksannen luokan oppilaat ja viimeisenä siirtymä tapahtuu yhdeksännelle luokalle vuonna 2019 (POPS 2014, 3). Uusin POPS on herättänyt paljon keskustelua ja se selvästi eroaa edeltävistä perusopetuksen opetussuunnitelmista. Yle Uutisten artikkelissa 7.8.2016 *Uusi opetussuunnitelma muuttaa opettajan roolia – ”Auktoriteetti ja työn arvostus koetuksella”* Raition haastattelema Elise Tarvainen tuo esille sen, miten uuden roolin ottaminen opettajana on osalle opettajista uutta ja hieman pelottavaa, osalle taas luontevaa jatkumoa työn kehittämisessä (Raitio, 7.8.2016). POPS on saanut aikaan paljon keskustelua ja tekee sitä edelleen ja opettaminen kehittyy asteittain. Ei voikaan olettaa, että kaikki muutos tapahtuisi sulavasti ja nopeasti, vaan uusien työtapojen opettelu ja kokeilu vaativat aikaa.

POPS on kirjoitettu sellaisen oppimiskäsityksen pohjalta, jossa oppilas nähdään aktiivisena toimijana (POPS 2014). Vuorovaikutusta ja oman oppimisen reflektointia korostetaan oppimiskäsityksessä paljon ja näiden kahden nähdään edistävän oppilaan luovaa ja kriittistä ajattelua. Opetuksessa kannustetaan monimuotoiseen oppimiseen ja omien oppimisentaitojen ymmärtämiseen. Näillä tavoin edistetään oppimisprosessin siirtymistä yhä enemmän itseohjautuvammaksi. Oppilaan kokonaisvaltainen käsitys omasta oppimisesta, tunteista, arvostuksista ja kiinnostuksista vievät oppimisprosessia eteenpäin ja vaikuttavat motivaatioon. Oppilaan ohjauksen päämääränä on vahvistaa oppilaan luottamusta omiin taitoihinsa ja tähän pyritään vaikuttamaan monipuolisella myönteisellä ja realistisella palautteella, jota oppija itse myös luo reflektoidessaan itseään. (POPS 2014, 17.) Näen POPSin oppimiskäsityksen vastaavan todella paljon omaa käsitystäni hyvästä oppimisesta ja oppimisen tarkoituksesta.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja omia ajatuksia peilataan muiden ajatuksiin, jolloin omat mielenkiinnot nousevat selkeämmin itselle esille. Musiikki on oiva tapa opetella vuorovaikutuksessa olemista muiden kanssa ja on mielestäni yksi tärkeistä syistä, miksi koulussa opetetaan musiikkia.

Yksi vuoden 2014 POPSin suurimmista kokonaisuuksista on laaja-alaisen osaamisen tuominen osaksi oppilaiden osaamista. Laaja-alaisuus tarkoittaa kokonaisuutta, joka koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta (POPS 2014). Se on kykyä käyttää tietoa ja taitoa tilanteen vaatimalla tavalla. Asenteet, arvot ja tahto toimia vaikuttavat siihen, miten oppilaat käyttävät tietojään ja taitojään. Tämä osaaminen on korostunut maailman muutosten myötä, eri alojen ylittävää tietoa tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän. (POPS 2014, 20.)

Musiikinopetus peruskoulussa keskittyy siihen, että oppilas saisi monipuoliset taidot ja edellytykset musiikilliseen toimintaan ja kyvyn toimia aktiivisesti kulttuurin parissa (POPS 2014). Musiikin merkitystä eri kulttuurien ja yksilöiden ja yhteisöjen parissa opetellaan ymmärtämään ja näin pyritään vahvistamaan suhdetta musiikkiin positiivisesti ja mielenkiintoa ja mahdollisuuksia musiikin elinikäiseen harrastamiseen. Toiminnallisuus musiikintunneilla vahvistavat musiikillista oppimista ja suuressa roolissa on yhteistyökyvyn vahvistaminen muiden kanssa. Monipuolisuus musiikinopetuksessa kehittää oppilaan ajattelua ja ilmaisutaitojen kehittymistä. (POPS 2014, 141.)

Vuosiluokilla 1–2 painottuu musiikin parissa työskentely yhdessä muiden kanssa (POPS 2014). Ilo, kokeilu ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat tärkeässä roolissa musiikintunneilla ja opetuksessa kehitetään oppilaan kinesteettistä ja auditiivista hahmottamiskykyä, tervettä äänenkäyttöä ja pyritään luomaan myönteistä musiikkisuhdetta. Laulamisaalla, soitolla, musiikkiliikunnalla, kuuntelulla ja säveltämisellä opitaan ymmärtämään eri musiikkikäsitteitä ja ilmaisukeinoja. (POPS 2014, 141.) Erilaisen tekemisen kautta pyritään siis luomaan monipuolista kuvaa musiikillisista tiedoista ja taidoista. Näen ilon olevan todella vahvasti kytkeytynyt tuntien oppimisprosessiin ja että tunneilla pyritään tekemään mahdollisimman paljon. Musiikki tarjoaa hyvää harjoitusta hienomotoriikan ja karkeamotoriikan kehittämiseen niin soittamisen, laulamisen kuin musiikkiliikunnan kautta.

Säveltäminen ja improvisointi ovat osa opetusta heti ensimmäisillä luokilla (POPS 2014). Pienimuotoiset sävellykset ja improvisointi näkyvät osana opetuksen tavoitteita ja toteutuksessa käytetään niin äänellisiä, liikunnallisia, kuvallisia, teknologisia kuin muitakin ilmaisukeinoja.

Tavoitteissa otetaan huomioon myös hyvinvointi, oppilasta ohjataan toimimaan musisointitilanteissa vastuullisesti. 1–2-luokilla opetellaan musiikin peruskäsitteitä; taso, kesto, voima ja väri. Myöhemmin näiden tullessa tutuksi opetellaan käsitteitä rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia ja muoto. (POPS 2014, 141–142.)

Vuosiluokilla 3–6 musiikillisia taitoja lähdetään kehittämään pidemmälle (POPS2014). Edelleen painottuu yhteistyötaitojen oppiminen ja kunnioitus muiden kokemuksia kohtaan. Ymmärrystä erilaisten musiikkikulttuurien ja musiikillisten ilmiöiden ja kokemusten parissa laajennetaan ja musiikilliset ilmaisukeinot syvenevät, kun taitoja laulamisen, soittamisen, säveltämisen, liikkumisen ja kuuntelemisen parissa kehitetään. (POPS 2014, 263.)

Tavoitteisiin luokilla 3–6 kuuluu mm. laulamisen ja keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitojen kehittäminen osana musisoivaa ryhmää (POPS 2014). Eri soittimien perussoittotekniikoiden hallintaa harjoitellaan yhteissoitossa. Koulun ulkopuolista musiikin kokemista ja havainnointia käsitellään opetuksessa ja mietitään mikä musiikin asema on omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa. Musiikillinen ohjelmisto koostuu mm. lastenmusiikista, eri kulttuurien musiikista, taidemusiikista, populaarimusiikista ja kansanmusiikista, unohtamatta oppilaiden omia tuotoksia ja sävellyksiä. (POPS 2014, 264.)

Myös yläkoulun musiikinopetuksessa tärkeitä ovat osallisuus ja muiden huomioiminen yhteismusisoinnissa (POPS 2014). Soitto- ja yhteismusisointitaitoja keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien parissa pyritään kehittämään edelleen. Musiikillinen oppiminen tapahtuu laulamisen, soittamisen, kuuntelun, liikkumisen, improvisoinnin, säveltämisen, taiteidenvälisen työskentelyn ja teknologian kautta. (POPS 2014, 422–423.) Opetussuunnitelmassa tuodaan myös esille musiikinopetuksen tasa-arvoisuus ja siihen pyrkiminen, mikä ilahduttaa minua kovasti. ”Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota musiikkikulttuurin ja musiikin opetuksen mahdollisten sukupuolittuneiden käytäntöjen muuttamiseen” (POPS 2014, 424). Esimerkiksi kitaraa soittavia tyttöjä minun kouluajanani hieman vielä ihmeteltiin, mutta asenteet ovat varmasti muuttuneet jo pikkuhiljaa ja myös perusopetussuunnitelma vaatii sitä. Tämä muuttaa ja on muuttanut varmasti asenteita siitä, mitkä soittimet ovat millekin sukupuolelle sopivia. Tällainen jaottelu on turhaa, soittaja saa itse valita soittimen, joka häntä kiinnostaa, välittämättä yleisistä odotuksista. Arvioinnissa hyvälle osaamiselle soittamisen osalta vaaditaan osallistumista yhteissoittoon keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimilla melko sujuvasti (POPS 2014, 425).

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (LOPS) uusin versio on vuodelta 2015 ja musiikin kohdalla suurin painotus on oman musiikkisuhteen syventämisessä (LOPS 2015). Opetuksessa painotetaan musiikin merkitystä kulttuurille ja inhimilliselle toiminnalle ja tunteilla tarjotaan kokemuksia, elämyksiä, tilaisuuksia, taitoja ja tietoja musiikillisen osaamisen lisäämiseen ja mahdollisuuksia elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Yhdessä tekeminen vahvistaa kommunikointitaitoja ja lisää yhteisöllisyyttä. Musiikillisen osaamisen tavoitteissa on oppia ”ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen ja säveltäen” ja tietämyksen laajentaminen eri tyylien, lajien ja historian suhteen. (LOPS 2015, 211–212.)

Opetussuunnitelmissa ei suoraan mainita, mitä soittimia missäkin vaiheessa olisi tarkoitus koulussa oppia soittamaan. Ja on mielestäni hyvä asia, että opettaja voi oman harkintansa mukaan käyttää haluamiaan soittimia, kunhan niiden avulla kehitetään opetussuunnitelmissa vaadittuja taitoja. Esimerkiksi hyvän osaamisen vaatimuksena on melko sujuva taito osallistua yhteissoittoon keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimilla. Opettajat voivat itse oman harkintansa mukaan edistää näitä taitoja ja valita parhaiten näitä taitoja edistäviä opetusmetodeja ja musiikillisia välineitä.

5.2 Muksulele

Ukuleleen voi tarttua jo ennen kouluikää. Tämän on todistanut musiikkileikkikoulunopettaja Salla Marttila, joka on koonnut varhaiskasvatukseen suunnatun ukuleleoppaan nimeltä ”Muksulele” (2017). Opinnäytetyössään ”Ukulelen alkeita muksuille; soitto-oppaan matka ideasta toteutukseen” (2017) hän avaa enemmän sitä, mihin hän perustaa oppaansa käytänteet ja harjoitteet ja kuinka soitonopas on toiminut käytännössä.

Ryhmäopetus on Marttilan mukaanärkevintä pohjata sointujen opettamiseen. Säestystaidoilla on luultavasti enemmän käyttöä kuin melodiasoitolla myös tuntien ulkopuolella ja myöhemmin elämässä. Säestystaitoja on myös helpompi opettaa ryhmässä verrattuna melodiasoittoon, jossa ääni on paljon hiljaisempi ja oman soiton erottuminen muusta taustasta on vaikeampi hahmottaa. (Marttila 2017, 16.) Olen Marttilan kanssa samaa mieltä. Opetus on huomattavasti helpompaa, kun keskitytään sointuihin ja se on oppilaille hyödyllisempää mahdollista tuntien ulkopuolista soittoa ajatellen. Kun osaa muutaman perussoinnun, pääsee jo säestämään monia

eri kappaleita. Melodiasoiton oppiminen on myös arvokasta, mutta hieman hankalampaa alkuun toteuttaa itsenäisesti ilman ohjausta.

Marttilan mielestä ukulelen opetuksessa kannattaa lähteä liikkeelle yhden soinnun kappaleista, jolloin soitossa voidaan keskittyä muuhun tekniikkaan sointujen vaihdon sijaan. Helpoimmat sointuotteet kadenssille I, IV ja V löytyvät C-duurisävellajista. C-soinnusta onkin helpointa lähteä liikkeelle, koska soinnun soittamiseen tarvitaan vain yhtä sormea. Toinen helppo yhden sormen sointu on Am, mutta duurilauluja on Marttilan sanoin mukavampi laulaa alkuun. Hienomotoriikkaa ajatellen on helpointa aloittaa C-soinnun soittaminen vasemmalla käden vahvimmalla sormella, eli etusormella. Kun soitto alkaa sujua, voidaan ote vaihtaa keskisormelle. Oppimisen alussa aina uutta sointua opitellessa kannattaa soittaa yhden soinnun kappaleita. Kun uusi sointu alkaa olla tuttu, voi ottaa mukaan aiemmin opittuja sointuja ja kokeilla sointuvaihdoksia. (Marttila 2017, 16–17.) Minua itseäni hieman mietityttää sormien vaihto. Helpointa olisi heti opetella oikeat sormitukset, mutta pienten lasten kanssa voi joutua tekemään myönnytyksiä. Etusormessa on enemmän voimaa ja harjoittamattomalla keskisormella saattaisi käydä niin, että lapsi ei jaksaisi painaa tarpeeksi ja sointu ei soisi yhtä hyvin.

Marttila huomauttaa, että yhden soinnun kappaleet tuottavat haasteita laulumelodian liikkeiden suhteen ja a-molli sävellajissa hankaluutta lisää sävellajin mataluus pienille lapsille (Marttila 2017, 18). Yhden soinnun kappaleita ei ole kovin monta ja ne, joita käytetään, ovat usein jo paljon käytettyjä. Käytännöllisyytensä kannalta ne ovat erittäin toimivia, koska niiden avulla voidaan harjoitella laulua ja soittoa yhtä aikaa aiheuttamatta katkosta soittoon soinnun vaihdon yhteydessä. Myös erilaisten komppaamistyylien harjoitteluun yhden soinnun kappaleet ovat todella hyviä. Am on todellakin sointuna helppo oppia, mutta sävellaji aiheuttaa sen, että melodia liikkuu matalissa sävelissä. Marttila (2017) kertoo, että mataluus voi tehdä kappaleesta omalla tavallaan myös hauskan haasteen lapsille ja kuulostaa hassulta lasten korvaan (Marttila 2017, 18).

Ukulele on siis myös pienten lasten soitin. Alle kouluikäiset lapset voivat hyvin aloittaa säestyssoittimella soittamisen heti kun soitin vain pysyy käsissä. Tämä puoltaa myös sitä, että koulussa voitaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aloittaa ukulelensoitto. Standardikokoinen kitara on kooltaan liian iso, mutta jo eskari-ikäiset lapset voivat säestää omaa lauluaan ukulelella.

5.3 Motorinen kehitys

Soittaminen vaatii motorisia taitoja ja etenkin hienomotorinen osaaminen korostuu musiikintunneilla. Tässä luvussa käsittelen lapsen motorisen kehityksen vaiheista ja taidoista ja miten ne kytkeytyvät soittamiseen. Lähteinäni käytän Kari Kaurasen *Motoriikan säätely ja motorinen oppiminen* (2011) ja Anne Lindeberg-Piiroisen ja Inkeri Ruokosen toimittamaa kirjaa *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja* (2017). Kaurasen teos keskittyy lapsen motorisen kehityksen vaikutukseen lapsen liikuntakykyjen kannalta, mutta teoksesta löytyy paljon tietoa lapsen yleisestä kehityksestä. Lindeberg-Piiroisen ja Ruokosen käsikirja kertoo puolestaan musiikkileikkikouluikäisten lasten kyvyistä musiikilliseen toimintaan ja millä tavoin kehitystä voidaan tukea.

Lapsen liikeradat tarkentuvat ensin laajoista koko vartalon karkeamotorisista liikkeistä kohti täsmällisempiä ja pienillä lihaksilla suoritettuja hienomotorisia liikkeitä (Kauranen 2011, 346). Tämä on ensimmäinen iso asia, joka tulee ottaa huomioon lapsen motorisessa kehityksessä. Soittamista ajatellen soittimisto määräytyy lapsen hahmottamiskyvyn ja taitojen mukaan. Myös kehon koko vaikuttaa siihen, minkä kokoisia soittimia lapsi pystyy soittamaan.

Lapsen motoriikka kehittyy vauhdilla ja kokonaisvaltaisista liikkeistä päädytään kohti kehon ääri rajojen hallintaa; kehon hallinta siirtyy keskeltä kehon ääriosiin, eli käsiin ja jalkoihin ja näiden ääriosiin eli sormiin ja varpasiin (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 66–67). Soittotaitojenkin parissa siirrytään suurista liikkeistä kohti tarkempia liikeratoja vaativampia taitoja. Vastasyntyneiden (2017) kanssa aloitetaan soitto marakasseilla, helistimillä ja rummuilla, joiden kanssa harjoitellaan esineeseen tarttumista ja ikävuosien ja taitojen ja hahmottamisen lisääntyessä 4–6-vuotiaiden lasten kanssa tutustutaan jo kanteleen, nokkahuilun ja ukulelen alkeisiin. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 101–122.) Tämä puoltaa ukulelen mukaan ottamista heti esikoulusta ja ensimmäiseltä luokalta lähtien. Lapsilla on 4–6-vuotiaana motoriset taidot ja mahdollisuudet soittimen soittamiseen.

5–6-vuotiaan lapsen motorisiin taitoihin kuuluu hyvä kehon liikkeiden ja tasapainon hallinta ja ryhmässä toimiminen erilaisten leikkien parissa on mieleistä tekemistä (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017). Suurten ja pienten liikeratojen hallinta kehittyy monipuolisten harjoitusten ja tekemisen kautta. Mieleistä tekemistä tämän ikäiselle lapselle on askartelu ja piirtäminen,

jotka kehittävät sormien hienomotoriikkaa sekä silmän ja käden yhteistyötä. 6–7-vuotiaan lapsen liikunnalliset valmiudet voivat puolestaan hetkellisesti taantua nopean kasvun ja kehityksen takia. Raajojen suhteet muuttuvat kasvun myötä ja niiden hallinta vaatii opettelua ja tottumista. Taiteen alueella voidaankin harjoitella hienomotorisia taitoa ja koordinaationkykyä mm. askartelun, soittamisen ja tanssimisen kautta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 79–82.)

Lapsen (Kauranen 2011) motorinen kehitys voidaan jakaa kahteen ajanjaksoon, jolloin ympäristötekijöiden vaikutus on erityisen suuri. Ensimmäisellä ajanjaksolla, joka sijoittuu ikävuosien 5–8 välille, opitaan kokonaisvaltaisia ja yksinkertaisia liikkeitä. ”Kehon ääriosien monimutkaisten liikkeiden yhdistely ja suorittaminen aiheuttaa vielä vaikeuksia ja näiden liikkeiden harjoittelu kannattaa jättää myöhempisiin ikäkausiiin.” Toinen ajanjakso sijoittuu ikävuosiin 9–12. Tällöin kehitys on nopeaa ja etenkin liikkeen ohjaus-, havainto- ja muokkauskyvyssä tapahtuu edistystä. Edelleen kuitenkin raajojen ääriosien monimutkaiset liikkeet voivat tuottaa vielä monelle 12-vuotiaalle ongelmia. (Kauranen 2011, 347–348.)

8–12-vuotiailla lapsilla on uusien liikesuorituksien oppiminen huipussaan ja liikkeiden oppiminen on suhteellisen helppoa ja nopeaa. Tämän jälkeen puolestaan etenkin 13–15-vuotiailla pojilla voi koordinaatiokyky jopa heikentyä murrosiästä johtuvan nopean kasvupyrähdyksen takia. (Kauranen 2011, 354.) Tässä kehitysvaiheessa on hyvä tarjota sopivasti ärsykeitä, jotka edistävät motorisen kehityksen monipuolistumista. Soittaminen on yksi hyvä tapa siihen, sillä monet soittimet vaativat sorminäppäryyttä. Voisiko monien poikien kiinnostus juuri rumpuja kohtaan johtua ikävaiheen aiheuttamista vaikeuksista koordinaatiokyvyssä? Rummuissa voidaan käyttää isompia kehonliikkeitä ja koordinointi voi olla helpompaa kuin hienomotorisia tehtäviä vaativissa toiminnoissa.

Oman kokemukseni mukaan soittaminen kehittää motorista kehitystä nopeaa vauhtia. Toki eteneminen lapsen kykyjen mukaan on tärkeää. Aluksi isoja liikkeitä vaativat soittimet, kuten vaikkapa erilaiset rummut, ovat hyviä, kun karkeamotoriikkaa harjoitellaan ja hienomotorinen taso on vielä liian vaikeaa lapselle. Hienomotoriikan kehittyttyä voidaan siirtyä sorminäppäryyttä vaativien soittimien pariin. Onnistumisen kokemusten aikaansaaminen on tärkeää ja niiden saavuttamiseksi on kasvattajan hyvä valita lapsen motorista kehitysvaihetta vastaava soitin.

6 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutustuin erilaisiin oppimiskäsityksiin ja vertailin, kuinka ne peilaavat omaa käsitystäni oppimisesta. Parhaiten omaa käsitystäni oppimisesta kuvaa sosiokulttuurinen konstruktivismi ja valitsin sen teoreettiseksi viitekehukseksi. Tässä luvussa avaan sosiokulttuurisen konstruktivismin käsitettä ja mitkä asiat itse näen tärkeinä opettamisessa ja oppimisessa ja lähteenäni teoriaan on Päivi Tynjälän *Oppiminen tiedon rakentamisena; Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita* (2004).

Tynjälä määrittelee konstruktivistisen oppimiskäsityksen oppimiseksi, joka ei ole tiedon passiivista vastaanottamista, vaan oppimista, jossa oppijan omilla havainnoilla ja aiemmillä tiedoilla on suuri vaikutus oppimiseen ja oppiminen on aktiivista kognitiivista toimintaa (Tynjälä 2004, 37–38). Uutta tietoa rakennetaan siis vanhan päälle ja maailmankuva rikastuu koko ajan. Ihminen ei ole omista aiemmista tiedoistaan riippumaton opetellessaan uusia asioita. Uutta oppiessaan oppilas ei kopioi opettajan opettamia asioita, vaan muuntaa tietoa omista lähtökohdistaan ymmärrettäväksi. Soittamisessakin uutta tietoa rakennetaan jo opitun päälle ja osaamista monipuolistetaan, esimerkiksi kun motoriikka kehittyy.

Konstruktivismin (Tynjälä 2004) peruselementtinä on se, että ihmiset (sekä yksilöinä että sosiaalisina ryhminä) nähdään aktiivisina toimijoina. Oppimiskäsityksen eri suuntauksien erot tulevat siitä, kenen toimintaa tutkitaan: yksilön, ryhmän vai yhteisön. Ihminen on sosiaalinen olento ja rakentaa merkityksiä maailmasta muiden kanssa ja tätä varten tarvitaan yhteisiä tapoja ymmärtää muita: kieltä, merkkejä ja symboleja. (Tynjälä 2004, 22.) Kielen avulla pystymme jakamaan asioita ja opittuamme tietyn alan termistön ja symbolit, pystymme toimimaan sujuvasti sen kehyksen sisällä. Esimerkiksi musiikissa yhdessä opitut symbolit (esimerkiksi nuotit ja sointudiagrammit) luovat sosiaalisen kehyksen toistemme ymmärtämiselle.

Konstruktivismin sisällä on monia eri suuntauksia, ja sosiokulttuurinen konstruktivismi on yksi niistä. Tämä suuntaus keskittyy selittämään oppimista ja tiedonmuodostusta sosiaalisina ilmiöinä (Tynjälä 2004). Näitä kahta ei voi erottaa sosiaalisista, kulttuurisista ja historiallisista kehyksistään. Näin ollen oppimisen taustalla ajatellaan olevan pitkä jatkumo, historia, jonka myötä tähän tilanteeseen on tultu. Yksi merkittävämpiä sosiokulttuurisen suuntauksen kehittelijöitä on neuvostoliittolainen L. S. Vygotsky ja hänen mukaansa myös kielellä on

merkittävä rooli ihmiskunnan kehityksessä ja sitä ei voi erottaa oppimisesta. Vygotsky määrittelee oppimisen jakaantuvan kahteen vaiheeseen; ensin sosiaalisella tasolla ja sen jälkeen psykologisella. Hyvänä esimerkkinä tuodaan esille tilanne, jossa vanhempi opettaa lastaan sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla ja sen jälkeen lapsi prosessoi asiaa psyykkisesti. (Tynjälä 2004, 44–47.)

Sosiokonstruktivismissa Tynjälän mukaan (2004) oppiminen tapahtuu luontaisesti ja itseisarvoisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Lähestymistapa painottaa sitä, kuinka yhteisöt ja ryhmät oppivat ja rakentavat tietoa. Koska kieli on keskeinen asia, tarvitaan oppimiseen ja merkityksien luomiseen ja tulkitsemiseen vähintään kaksi henkilöä. Jotta sanotulle asialle saadaan merkitys, tarvitaan toinen henkilö antamaan se. (Tynjälä 2004, 57–59.) Itse koen, että parhaiten opin asioita silloin, kun pääsen refleктоimaan jotain lukemaani ja oppimaani jonkun toisen kanssa. Tässä yhdistyvät molempien aiemmat tiedot ja mielipiteet ja niiden avulla pystyy luomaan uusia merkityksiä asialle.

Kehityopsykologiasta tuttu lähikehityksen vyöhyke näkyy vahvasti koulumaailmassa. Lapsen kehitystä tulee osata ohjata oikeassa vaiheessa, muuten oppiminen voi jäädä pinnalliseksi ja ulkoa opituksi, jos lapsen kypsyysaste ei ole vielä harjoituksen vaatimalla tasolla (Tynjälä 2004). Lapsi voi jopa tulla riippuvaiseksi toisen tuesta ja se hankaloittaa itsenäistä työskentelyä. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että oppimisen estyminen on epätodennäköistä ja oppimisen tukemisen lähikehityksen vyöhykkeellä on nähty auttavan oppimista. (Tynjälä 2004, 48.) Myös musiikissa tämä tulee ottaa huomioon sopivan tasoisten harjoitteiden avulla. Etenkin motorisesti liian haastavat harjoitteet hankaloittavat oppimista ja enemmän turhauttavat oppijaa kuin toisivat onnistumisen kokemuksia.

Pedagogiikassa sosiokulttuurisen lähestymistavassa painotetaan sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä, kulttuuristen välineiden käytön oppimista (Tynjälä 2004). Käytännössä konstruktivismi opetuksessa voi näkyä mm. seuraavilla tavoilla: oppijan aktiivinen rooli oppimisprosessissa, opettajan aseman muuttuminen ohjaajan rooliin, oppijan oman aikaisemman tiedon tärkeys uuden oppimisen perustana, metakognitiivisten taitojen kehittäminen, ymmärtämisen tärkeys ulkoa opetteluun sijaan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen rooli oppimisessa. Eri lähtökohdista tuleminen vaikuttaa myös oppimiseen. (Tynjälä 2004, 60–67.) Uuden opetussuunnitelman lähtökohtia on havaittavissa sosiokonstruktivistisen lähestymistavan peruselementeissä. Opetussuunnitelma painottaa mm. juuri oppijasta lähtöistä

oppimista ja aktiivisuutta painotetaan yhä enemmän ja opettajan roolin muuttumista ohjaajaksi oppimistilanteessa.

Itselleni ihmisten välisen vuorovaikutuksen painottaminen on tärkeää ja näen sen yhtenä koulun keskeisimmästä tehtävästä: opettelemme työskentelemään toistemme kanssa ja tässä opettelussa vuorovaikutustaitojen kehittäminen on oleellista. Tietotaitomme usein monipuolistuvat, jos teemme asioita toisten kanssa ja keskustelemme toiminnasta, opimme uusia näkökulmia ja peilaamme omia kokemuksiamme toisen kokemuksiin. Uusi tieto rakentuu vanhojen kokemusten päälle ja tietoa konstruoidaan koko ajan.

7 TUTKIMUSASETELMA

7.1 Tutkimuskysymykset

Tehtävänäni tässä tutkimuksessa on ottaa selvää siitä, missä vaiheessa musiikinopetusta opettajat aloittavat ukulelen opettamisen ja missä vaiheessa puolestaan kitaran. Minua kiinnostaa myös se, millä tavoin soittamista aivan aluksi lähestytään ja minkälaisia asioita opettajat painottavat opetuksessa. Tutkin myös, onko ukulelen ja kitaran opetuksen välillä mahdollisuuksia keskinäiseen hyödyntämiseen: miten toisen soittimen opetus mahdollisesti tukee myös toisen soittimen oppimista.

Tutkimusmenetelmänä käytän kyselyä. Kysely on toteutettu nettikyselynä ja siihen vastaamaan on valittu musiikin- ja luokanopettajia ympäri Suomen. Vastaajiksi pyrin saamaan sellaisia opettajia, jotka opettavat mahdollisimman laajasti eri ikäluokkia peruskoulussa ja lukiossa. Tällöin opetuksen kaari näkyy selkeämmin opetuksen suunnittelussa.

Tutkimusasetelmani keskittyy ukulelen ja kitaran soiton vertailuun. Tutkin sitä, millä tavoin nämä kaksi soitinta muistuttavat toisiaan ja kuinka ne voivat olla hyödyksi toinen toisensa oppimisessa. Tutkin myös sitä, miten soittimet voivat mahdollisesti hankaloittaa toistensa ymmärtämistä ja mitä hankaluuksia näiden soittimien soiton opettamiseen yhdessä voi liittyä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Missä vaiheessa opettajat ottavat ukulelen osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?
2. Missä vaiheessa opettajat ottavat kitaran osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?
3. Millä tavoin opettajat hyödyntävät soittimia keskenään vai hyödyntävätkö ollenkaan?

Ensimmäinen ja toinen tutkimuskysymykseni ovat samankaltaisia, mutta toinen keskittyy ukuleleen ja toinen kitaraan. Kummankin soittimen osalta selvitän sen, millä luokka-asteella soittimiin tutustutaan ja käytetään osana opetusta ja millä tavoin soittoa opetetaan. Kolmas

kysymys puolestaan kokoaa sitä, hyödyntävätkö opettajat soittimien keskinäisiä samankaltaisuuksia tai vastaavasti erilaisuutta.

7.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni on pääasiallisesti laadullista tutkimusta ja hyödynnän jo kandidaatintutkielmaani tekemiä haastatteluja nyt myös maisterintutkielmassani. Kandidaatintutkielmassani keskityin siihen, millainen koulusoitin ukulele on ja tässä tutkimuksessa tutkin sitä, missä vaiheessa opetusta ukulele tulee osaksi musiikintunteja ja missä vaiheessa puolestaan kitara. Oletuksenani on, että molemmat soittimista otetaan osaksi opetusta alakoulun puolella, sen takia kerään aineistoni alakoulussa opettavien opettajien vastauksilla.

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on tutkimuskohteen kokonaisvaltainen kuvaaminen (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009). Tutkijan ei ole tarkoitus toimia täysin objektiivisesti ja välittämättä arvoistaan, vaan niiden avulla tutkija ymmärtää ilmiötä ja selittää sitä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on enemmänkin ”löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus)väittämiä”. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Kyselytutkimus on monipuolinen ja helppo tapa kerätä aineistoa. Kyselyn (Vehkalahti 2014) avulla voidaan kerätä tietoa esimerkiksi niin yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen tai mielipiteitä ja palautetta tutkittavasta asiasta. Haastattelu ja kysely muistuttavat paljolti toisiaan, mutta kyselyn on oltava itsessään niin hyvin tehty, että se pärjää ilman haastattelijan läsnäoloa. (Vehkalahti 2014, 11.) Omaan tutkimukseeni internetkysely on oiva tapa saada aineistoa eri puolilla Suomea opettavilta musiikin- ja luokanopettajilta. Internetkysely on helppo tapa tavoittaa suuri joukko eri paikoissa olevia ihmisiä, sillä käytännössä kaikkien haastateltavien tapaaminen olisi liian aikaa vievää ja hankalaa.

Kysely ja haastattelu muistuttavat toisiaan jossain määrin, mutta ero muodostuu tiedonantajan tiedonkeruuvaiheen toiminnasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Eskolan mukaan kyselyssä vastaaja täyttää itse hänelle esitetyn kyselylomakkeen valitussa paikassa ja haastattelussa puolestaan haastattelija kysyy suullisesti kysymykset ja merkitsee haastateltavan vastaukset muistiin (Eskola 1967, 158). Kyselylomake antaa vapauden vastaajalle vastata silloin, kun hänellä itsellään on aikaa. Vaarana on, että vastauksia ei ala saapua. Usein on helpompi

tavoittaa tutkittavat, kun he ovat samassa tilassa ja tutkimukseen vastaamiseen on varattu jokin tietty aika. Tämä voikin muodostua ongelmaksi aineistonkeruussa, jos vastauksia ei ala kertyä. Muistutteluviestit kyselystä ja henkilökohtainen lähestyminen voivat olla ratkaisuja ongelmaan.

Haastatteluun verrattuna kyselyllä tutkimusmenetelmänä on omat ongelmansa. Kysely (Tuomi & Sarajärvi 2018) ei ole niin joustava tutkimusmenetelmä kuin haastattelu. Haastattelussa tutkija voi tarkentaa kysymyksiään ja auttaa vastaajaa ymmärtämään kysymys paremmin. Kyselyssä puolestaan tutkija olettaa, että vastaaja on luku- ja kirjoitustaitoinen ja hänellä ei ole esteitä kyselyyn vastaamiseen, esimerkiksi heikentynyt näkökyky. Oletuksena on myös, että vastaaja osaa ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tuntemuksiaan kirjallisesti tarkoittamallaan tavalla. Haastattelun etuna on myös se, että haastattelija voi muuttaa kysymyksiensä järjestystä ja havainnoida myös millä tavoin vastaaja vastaa kysymyksiin, onko hän esimerkiksi epäröivä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86.) Oman tutkimukseni kohdalla kuitenkin tavoitettava joukko on niin suuri, että haastattelujen tekeminen ei olisi mahdollista. Kyselyn ehdoton etu on sen helppo saavutettavuus ja tiedon kirjallinen kokoaminen yhteen paikkaan. Suuren joukon saavuttaminen tuo tutkimukselle enemmän luotettavuutta. Tulokset eivät ole vain pienen joukon vastausten perusteella tehtyjä.

Ongelmana (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009) on myös, että tutkija ei voi tietää kuinka ”vakavissaan” vastaajat ovat vastanneet kyselyyn. Tutkija ei tiedä, ovatko vastaajien vastaukset rehellisiä ja huolellisia. Tutkija ei myöskään suoraan tiedä, miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat, onko vastaajat ymmärtäneet kysymykset. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Tunnetusti mielipideasioista ei kannata kiistellä. Tämä aiheuttaakin myös tutkimuksen näkökulmasta ongelmia. Kun tutkimuksen kohteina ovat mielipiteet, arvot ja asenteet, joutuu tutkija pohtimaan, onko kysymyksillä tavoitettu vastaajat oikealla tavalla ja ovatko vastaukset tarpeeksi laajoja, mittaavatko kysymykset oikeita asioita, onko kyselyyn vastaajiksi saatu edustava perusjoukko ja onko kyselyn ajankohta oikea ja ynnä muuta sellaista (Vehkalahti 2014, 12). Kyselytutkimukseni perustuu osittain mielipiteille ja arvoille, mutta enimmäkseen se keskittyy siihen, mitä opettajat käytännössä tunneilla tekevät. Oletan, että kysymysten asettelu ja niihin vastaaminen on siksi helpompaa.

Kysymysten asettelua tulee miettiä niin, etten ohjailisi vastaajien vastauksia johonkin suuntaan. En voi esimerkiksi olettaa, että ukulele ja kitara olisivat kaikkien mielestä tarpeellisia ja hyviä soittimia kouluun, vaan jonkun mielestä voi olla järkevämpää keskittyä johonkin aivan muuhun ja siihen on muita välineitä kuin nämä kyseiset soittimet.

7.3 Tutkimusaineisto

Kyselytutkimusta tehdessä tärkeitä käsitteitä ovat otos ja perusjoukko. Perusjoukkoon kuuluvat ne, joiden vastauksista ollaan kiinnostuneita (Vehkalahti 2014, 43). Omassa tutkimuksessani perusjoukkona toimii ”peruskoulussa ja lukiossa opettavat musiikin- ja luokanopettajat”. Tästä (Vehkalahti 2014) perusjoukosta muodostuu otos, eli ne ihmiset, jotka ovat tulleet valituksi vastaajiksi kyselyyn. Otoksella saadaan rajattua vastaajajoukkoa paljon pienemmäksi kuin pyrkimällä saamaan koko perusjoukko vastaajiksi. Otos edustaa näin yleistävällä tasolla perusjoukkoa ja näistä johtopäätöksistä tehdään tilastollista päättelyä. Tutkimuksen kannalta on myös oleellista, että vastaajaksi voi päätyä kuka vain perusjoukon edustaja. Tällöin toteutuu tutkimuksen vastaajien satunnaisuus. (Vehkalahti 2014, 43.)

Aineistonkeruun suoritin internetin kautta tekemälläni kyselytutkimuksella. Kyselypohjana käytin KyselyNetti-nimistä palvelua. Nettisivusto mahdollisti niin laajan kyselyn tekemisen kuin minulla oli tarve ja kysymykset pystyivät olemaan niin avoimia kuin suljettujakin. Kyselyyn vastaajien perusjoukon muodostivat opettajat, jotka opettavat alakoulun puolella musiikkia. Tavoittaakseni kyselyyn sopivia vastaajia, lähetin Koulun Musiikin Opettajille (KMO) pyynnön kyselyn jakamisesta heidän sivustoillaan ja KMO:n Facebook-sivut saavuttivat monia opettajia. Viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista julkaisin kyselyn myös Facebookissa ryhmässä ”Mitä tehdä musatunnilla...” ja vastaajien määrä nousi selkeästi. Kysely saavutti ryhmän kautta myös enemmän luokanopettajia ja muuten musiikkia opettavia. Vastauksia kyselyyn keräsin lokakuun ja marraskuun 2018 aikana.

7.4 Aineiston analyysin metodit

Tutkimukseni analysoinnissa käytän sekä sisällönanalyysiä että aineiston kvantifiointia eli sisällön erittelyä. Aineiston analyysin metodina on MMR (*mixed methods research*). Mixed methods research tarkoittaa sitä, kun samassa tutkimuksessa on sekä sisällönanalyysiä että sisällön erittelyä. Lukujen ja kvantifioinnin avulla aineistoa on helpompi käsitellä ja tuoda tuloksia monipuolisemmin esille. Vertailu on myös mielekkäämpää ja asioiden todentaminen on helpompaa, kun aineistoa on kvantifioitu.

Sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2018) on analyysimenetelmä, jota on luontevaa käyttää osana kaikkia laadullisen tutkimuksen perinteitä. Lähes kaikki laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät lopulta pohjautuvat sisällönanalyysiin, mutta tutkimuksen voi perustaa myös kokonaan sisällönanalyysin menetelmään. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tässä tapauksessa ”kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä.” Aineistolähtöisessä analyysissä aikomuksena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Sisällönanalyysin tarkoituksena on analysoida tutkittavia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysimenetelmän avulla pyritään luomaan tiivistetty ja yleistävä kuvaus ilmiöstä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysin muoto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103 ja 117.)

Analysoidessa aineistoa jaoin vastaukset erilaisiin osioihin ja sisällönanalyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu. Tuomen ja Sarajärven mukaan teemoittelun avulla laadullinen aineisto jaetaan ja ryhmitellään eri aihepiirien alle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Teemat määräytyivät melko luonnollisesti kyselyn kysymysjaottelun mukaan.

Analysoin aineistoni teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Analyysimenetelmässä (Tuomi & Sarajärvi 2018) aiempia teorioita verrataan tutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Aiemmat teorat eivät kuitenkaan täysin ohjaa aineiston analysointia vaan teorioita käytetään enemmänkin apuna analyysin etenemisessä. Analyysiyksiköt nousevat aineistosta itsestään ja aikaisempia tietoja vertaillaan uusien tietojen kanssa. Aineistosta saadut havainnot ryhmitellään ja tulkitaan teorian avulla ja lopuksi sidotaan teoriaan. Abduktiivinen päättely on usein teoriapohjaisessa analyysissä käytetyn päättelyn logiikan muoto. Tällöin ajatteluprosessi vaihtelee aineistolähtöisyyden ja valmiiden mallien välillä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–

110.) Vertailen tutkimuksesta saamiani tuloksia aiempiin tutkimuksiin, joita kitarasta ja ukulelesta on tehty. Peilaan myös vastauksia lapsen motoriseen kehitykseen liittyviin tutkimuksiin ja tarkastelen, vastaavatko opettajien vastaukset aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Analyysivaiheessa aineiston kvantifointi on yksi menetelmästäni. Aineiston kvantifioinnissa lasketaan, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkimusaineistossa (Schreier 2012,1). Laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018) aineiston kvantifointi, eli aineiston erittely voi olla ongelmallista, jos aineistot ovat niin pieniä, että niiden kvantifointi ei välttämättä tuo esiin erilaisia näkökulmia tutkittavaan asiaan. Joissain tapauksissa kvantifointi kuitenkin antaa merkittävää lisätietoa vain laatujen kuvailuun verrattuna. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 137–138.) Tutkimuksessani MMR-lähestymistavan käyttäminen selkeyttää aineistosta saatujen tuloksien vertailua ja antaa tutkittavista asioista kokonaisvaltaisemman kuvauksen. Prosenttilukujen perusteella on havainnollistavaa ilmentää eri vastauksien välisiä suhteita.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus on eri tavalla tarkastelun alla kuin määrällisen tutkimuksen luotettavuus. Analyysivaihe on sitoutunut jo osaksi aineistonkeruuta ja molempia tehdään päällekkäin. Tämä aiheuttaa Eskolan ja Suorannan (2008) mielestä sen, että laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista vapaasti tehdä tulkintoja samaan aikaan aineiston analyysistä, tehdyistä tulkinnoista ja tutkimustekstistä. Sen takia tutkimuksen luotettavuus korostuu ja tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan, onko tutkimus ja analyysi tehty kattavasti. Tutkijan oma subjektiviteetti on luonnollisesti osa laadullista tutkimusta ja sen esiin tuominen on tärkeää. Tutkija onkin oman tutkimuksensa ”keskeinen tutkimusväline”. Laadullisessa tutkimuksessa eivät perinteiset reliabiliteetin ja validiteetin vaatimukset ole sellaisenaan voimassa verrattuna määrälliseen tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 2008, 210–213.)

Tutkimuksen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009) onnistumisen ja luotettavuuden mittaamiseen liittyy kaksi käsitettä: tutkimuksen *reliabelius* ja *validius*. Reliaabeliuksella tarkoitetaan sitä, että mittaustulokset voidaan toistaa. Eli tulokset eivät ole sattumanvaraisia ja reliabelius voidaan todistaa jo sillä, että kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Validius puolestaan mittaa sitä, onko tutkimusmenetelmä tai mittari oivallinen mittaamaan juuri sitä, mitä halutaan mitata ja tutkia. Termit ovat käytössä enemmän määrällisen tutkimuksen

puolella, mutta myös laadullista tutkimusta ja sen luotettavuutta tulee arvioida. Tutkimuksen tarkka kuvaaminen ja toteutuksen esille tuominen ovat tärkeitä mittareita laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara kertovat esimerkkinä kyselyn validiteetin epäonnistumisen, jos kyselyyn vastanneet käsittävät kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ne ajatellut. Jos tutkija tulkitsee ja analysoi vastaukset oman alkuperäisen ajattelumallinsa pohjalta, eivät tulokset ole päteviä tai tosia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232.)

Tutkijana en saa ohjailta kyselyyn vastaavien vastauksia esimerkiksi tiettyyn suuntaan vahvasti suuntaavilla kysymyksillä tai tulkita niitä tavalla, joka vääristää tuloksia. En voi esimerkiksi nostaa kohtuuttoman merkittävään rooliin jotakin, jonka kyselyyn vastannut on maininnut sivulauseessa. Aineisto on käytettävä kokonaisuudessaan osana tutkimusta, tulokset eivät voi keskittyä vain positiivisten asioiden ympärille.

7.6 Tutkijan rooli

Olen toiminut pitkään kielisoittimien parissa oman kitaransoiton harrastukseni myötä ja monet muut kielisoittimet ovat tulleet luontevasti osaksi harrastusta. Opiskeluni Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen opinnoissa on syventänyt osaamistani erilaisten tyyllilajien parissa ja etenkin mandoliiniorkesteri Mandolin Mountain, eli MaMo, on opettanut minulle paljon kielisoittimista. MaMossa olen soittanut niin mandoliinia, tenorimandolaa, mandolaa kuin kitaraa ja olen sitä myötä oppinut mm. kielisoittimien roolista, kielisoittimille sovittamisesta ja soittamisen tekniikasta. Soitan tällä hetkellä myös muutamassa kokoonpanossa banjoa. Minulla on ollut myös muutamia kitaranoppilaita ja olen näin ollen päässyt pohtimaan myös sitä, millaisia pedagogisia lähestymistapoja opettamiseen liittyy.

Kiinnostus tehdä tutkimusta ukuleleen liittyen johtui pitkälti juuri taustastani kielisoittimien parissa. Ukulele on ollut paljon uutisissa ja on saavuttanut jopa trendisoittimen roolin. Kandidaatintutkielmaa kirjoittaessani aiheesta ei ollut aikaisemmin tehty suomenkielistä tutkimusta ja aiheen tuoreuskin sai minut innostumaan entistä enemmän siitä. Ukuleleja löytyy nykyään lähes jokaisesta musiikkiluokasta ja minua kiinnostaakin, minkä takia soitin on saavuttanut tällaisen suosion.

Kandidaatintutkielmani käsittelee ukulelea koulusoittimena ja tutkielma mainittiin Helsingin sanomien artikkelissa *Ukulele on syrjäyttämässä nokkahuilun Suomen kouluissa - 15 syytä siihen, miksi ukulele on kuumista kuumin soitin* (23.1.2017). Olen tehnyt Suomen mittakaavalla siis suhteellisen uutta tutkimusta, koska aiheesta ei löytynyt suomenkielistä aineistoa. Nyt ukuleletrendi on kasvanut entisestään ja muutakin tutkimusta aiheesta on tehty. Myös esimerkiksi kirjastojen hyllyt ovat täynnä ukuleleoppaita ja ukuleleja voi lainata kotiinkin asti.

Halusin jatkaa kandidaatintutkielmassa aloittamani aiheen parissa ja saada enemmän tietoa siitä, kuinka paljon ukulelea käytetään musiikintunneilla, onko soitin oikeasti saavuttanut sellaisen suosion, kuin uutisissa kerrotaan. Ukulelesta halusin laajentaa kitaraan, koska soittimien välillä on selvä yhteys ja opetus on mahdollista linkittää mielestäni niin, että niistä on hyötyä toisilleen. On tärkeää tehdä myös tieteellistä tutkimusta ukulelesta, lehtiartikkelit ylistävät soitinta, mutta ne tarvitsevat tuekseen myös tutkimusta ja tieteellisiä lähteitä.

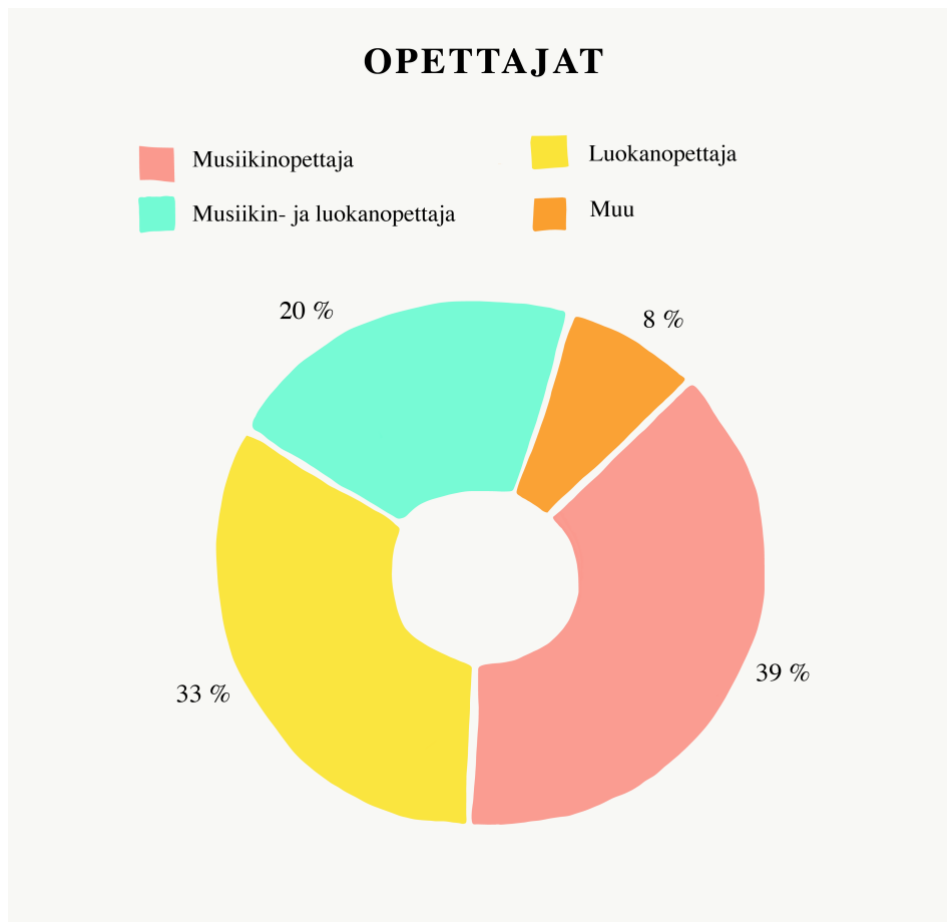
Tutkimukseni on rikastuttanut ainakin omaa käsitystäni kielisoittimien opetuksesta ja tarjoaa musiikkia opettaville erilaisia hyväksi koettuja mahdollisuuksia soittimien opetukseen. Ennen kaikkea toivoisin, että maisterintutkielmani olisi hyödyllinen opettajien arkityössä: heillä olisi valmiit tietopaketit ukulelen ja kitaran taustoista, joita käyttää opetuksessa ja tutustua muiden opettajien kokemuksiin ja ajatuksiin näiden soittimien opetuksesta.

8 KYSELYN TULOKSET

Tässä luvussa käsittelen kyselystä saamiani tuloksia ja millaisia erilaisia aihealueita kyselystä nousi esille. Jaan kyselyn vastaukset erilaisten teemojen alle ja kategorisointi muodostuu suurilta osin kyselyn kysymysten jaottelun mukaan.

8.1 Taustatiedot

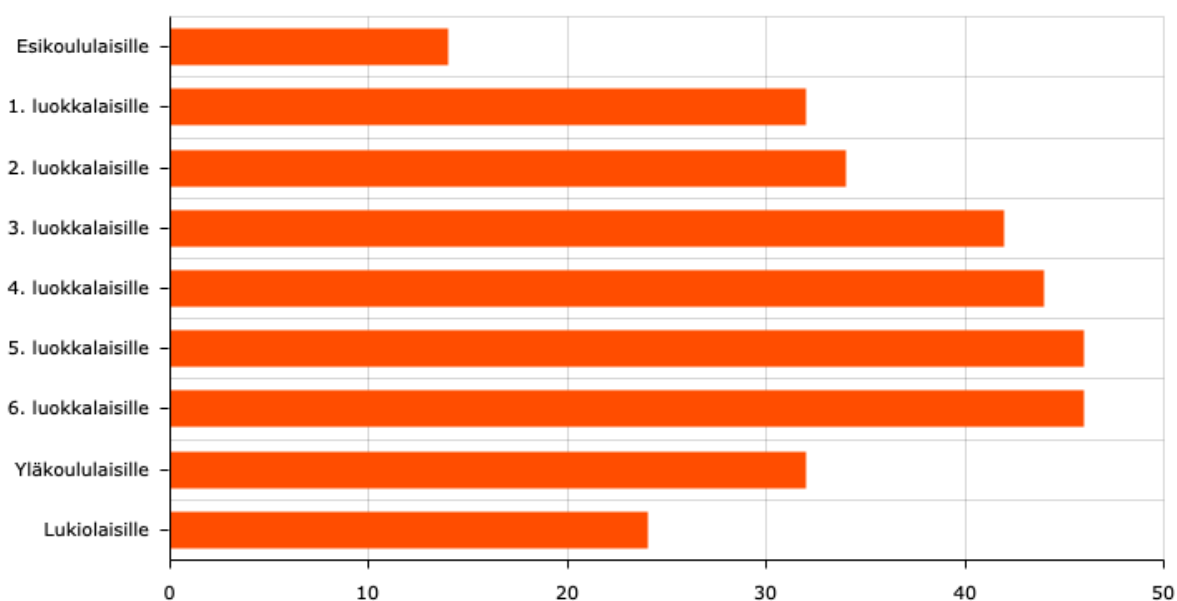
Kyselyyn vastaajia oli yhteensä 69 ja heistä 54 vastasi kyselyn kaikkiin kysymyksiin. Tutkimuksen tuloksia analysoidessani otan huomioon vain kyselyn kaikkiin kysymyksiin vastanneet. 54 vastaajasta musiikinopettajia oli 21, luokanopettajia 18, luokan- ja musiikinopettajia 11 ja neljä muun aineen opettajia tai muun ammatin harjoittajia. Näistä neljästä kaksi oli erityisluokanopettajia, yksi musiikin- ja lauluopettaja ja yksi musiikin- ja musiikkileikkikoulunopettaja.

KUVA 1. Diagrammi kyselyyn vastanneista (54 vastaajaa).

Kyselyyn vastasi sekä opettajan työn aloittaneita, joilla työkokemusta on kertynyt parin vuoden verran, että jo useamman vuosikymmenen työkokemuksen saavuttaneita. Vastaajat ovat valmistuneet Sibelius-Akatemiasta, Jyväskylän yliopistosta ja Oulun yliopistosta musiikkikasvattajiksi ja ympäri Suomen luokanopettajiksi ja muutama ammattikorkeakouluista musiikkipedagogeiksi.

Monet opettajat opettavat sekä alakoulussa että yläkoulussa ja osa myös lukiossa. Eniten kyselyyn vastanneista opetti selkeästi alakoulussa kolmannelta luokasta kuudenteen luokkaan. Taustalla vaikuttaa se, että vastaajista kolmasosa oli luokanopettajia.

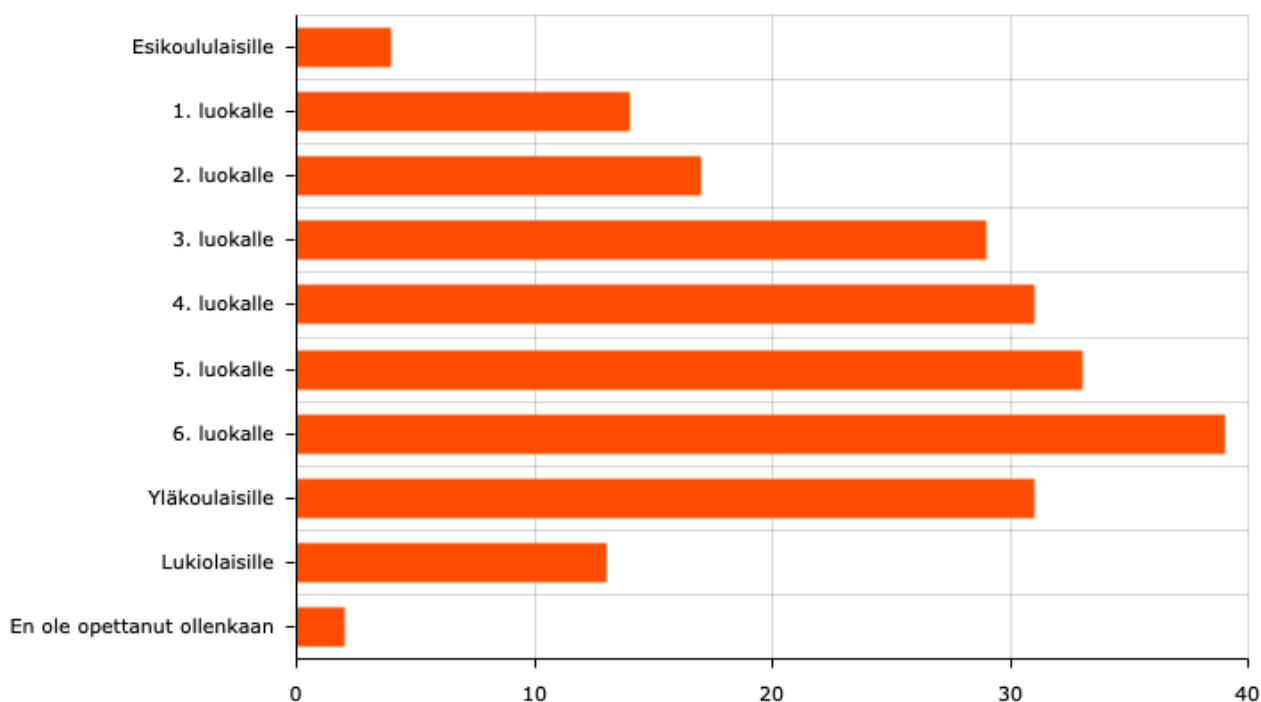

KUVA 2. Mille ikäluokille olet opettanut musiikkia?

Kysyin, millaista kokemusta vastaajilla on kielisoittimien opettamisesta. Moni vastaaja kertoi kokemuksen painottuvan kouluun kitaran, basson, ukulelen ja kanteleen opettamiseen. Muutamilla oli myös laajempaa kokemusta kielisoittimien opettamisesta: he ovat opettaneet kielisoittimia mm. kansalaisopistossa ja musiikkiopistossa, pitäneet yksityistunteja ja ukulele- ja kitarakerhoja. Osassa vastauksissa esiin tuotiin myös pakonomaisuutta ja se, kuinka keskeisessä osassa kitaroiden oletetaan olevan opetuksessa. On ikään kuin ollut pakko ottaa soitin mukaan opetukseen, vaikka osa sitä ei olisi halunnut käyttää.

8.2 Ukulelensoiton opettaminen

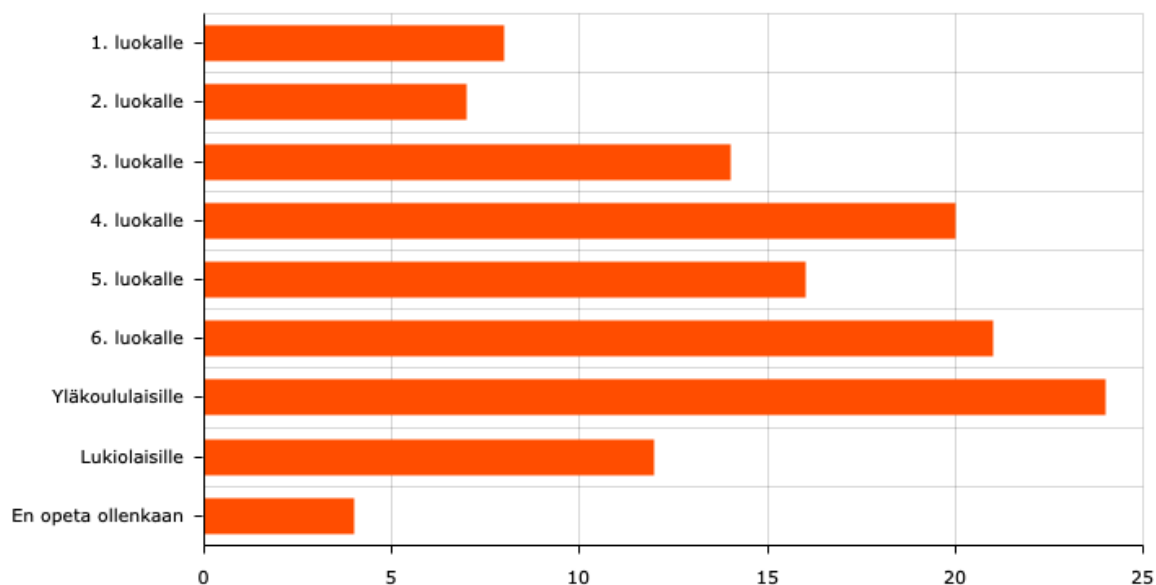
Pyysin vastaajia kertomaan, kuinka moni heistä on käyttänyt ukulelea opetuksessa ja millä luokka-asteilla he ovat soitinta käyttäneet. Kyselyssä selvitin, kuinka moni on ylipäätään käyttänyt soitinta ja sitä, kuinka moni käyttää ukulelea tällä hetkellä opetuksessaan.

KUVA 3. Mille luokille olet opettanut ukulelensoittoa?

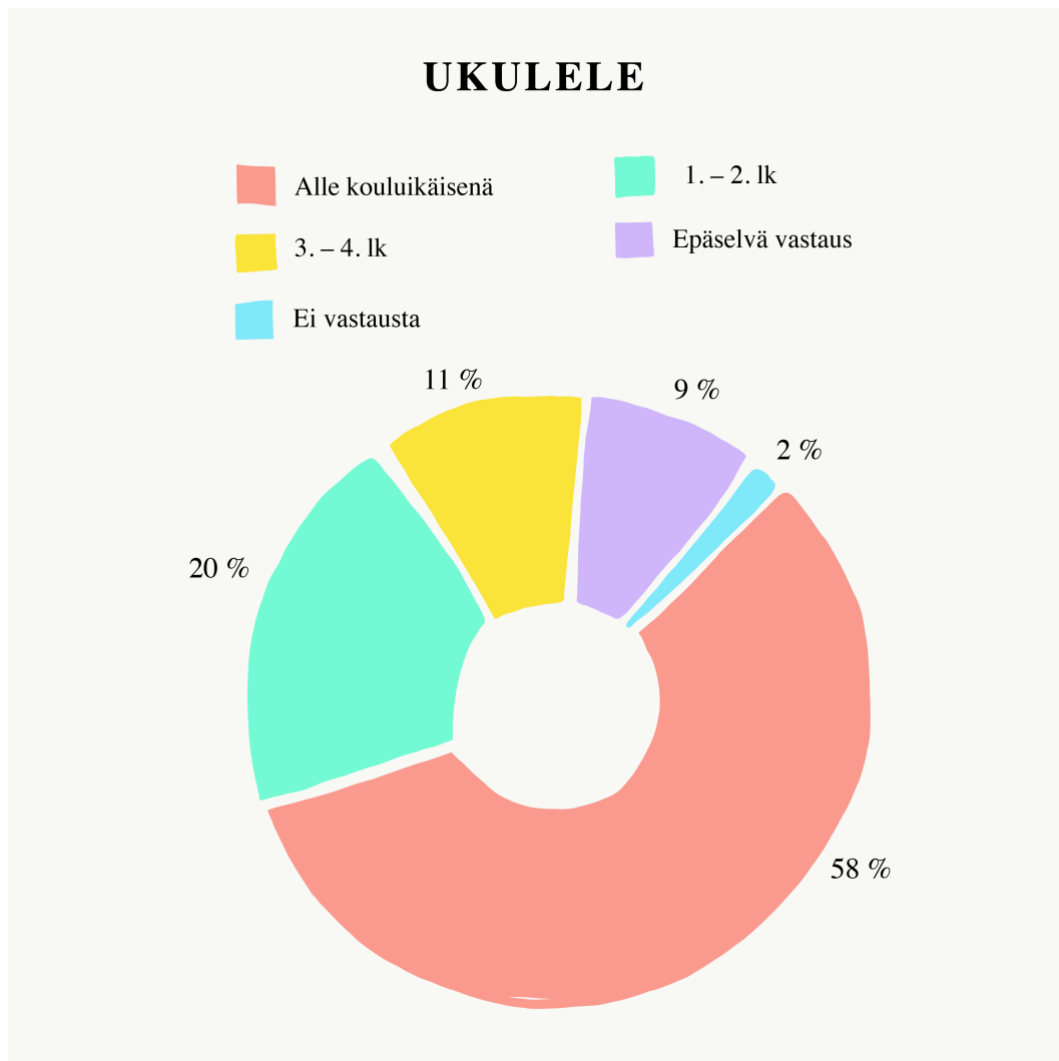
Samoin kuin kitarassa (ks. 8.3 Kitaransoiton opettaminen), ukulelensoiton opetuksen määrä kasvaa tasaisesti kohti kuudetta luokkaa. Ukulelen kohdalla luvut ovat vain viidenteen luokkaan asti hieman suurempia kuin kitaran kohdalla. Viidennen luokan kohdalla kitara ohittaa ukulelen määrässä, vastaajista viidennelle luokalle ukulelea opettaa 33 ja kuudennelle luokalle 39, kitaraa puolestaan viidennelle luokalle 41 ja kuudennelle luokalle 42. Yläkoululaisten ja lukion kohdalla tapahtuu tipahdus, mutta se todennäköisesti johtuu myös siitä, että vastaajista kolmasosa toimii pelkästään luokanopettajana. Opetuksen määrän kasvaminen on kuitenkin selvästi nousujohdanteista kohti kuudetta luokkaa.

Ukulelea ei ole opettanut ollenkaan kaksi vastaajista ja yksi vastaaja ei ole opettanut kitaraa. Heidän vastauksistaan paljastui syyksi se, että koulussa ei ole ukuleleja. Mielenkiintoa opettamiseen olisi, mutta soittimet puuttuvat. Muutamia vuosia aiemmin kyselyssä olisi vielä saattanut näkyä ukulelen uutuus ja se, että sitä ei vielä löydy kaikista musiikinluokista. Tänä päivänä soitin on selkeästi jo osa musiikinluokkien normaalia varustusta.

KUVA 4. Mille luokille opetat tällä hetkellä ukulelensoittoa?

Tämän hetkisessä opetuksessa ukulele oli käytössä eniten seitsemännellä luokalla. Painottuminen alakoulussa on selkeästi neljännellä ja kuudennella luokalla. Opetuksen määrä on melko samalla tavalla kasvavaa kohti kuudetta ja seitsemättä luokkaa. Kyselyyn vastaamiseen aikaan neljä opettajaa ei opettanut ukulelea ollenkaan.

KUVA 5. Ukulelensoiton opettamisen aloittaminen.

Vastaajista yli puolet koki, että ukulelenupetuksen voi aloittaa jo ennen kouluikää. Opettajista 20 prosenttia oli sitä mieltä, että opetuksen voisi hyvin aloittaa ensimmäisellä tai toisella luokalla ja reilu kymmenes sitä mieltä, että viimeistään kolmannella tai neljännellä luokalla. Näitä korkeampia luokkia ei mainittu. Viisi vastauksista oli epäselviä ilmaisultaan ja yksi vastaajista oli jättänyt kokonaan vastaamatta kysymykseen. Vastaajista yli kolme neljäsosaa siis koki, että ukulelensoiton opettamisen voi aloittaa viimeistään toisen luokan oppilaiden kanssa.

Vastaajat käyttivät sanaa perussointu ja oletan, että vastaajat tarkoittavat sillä sellaisia sointuja, jotka ovat lähellä soittimen koneistoa ja ovat teknisesti helppoja soittaa esim. pelkästään yhdellä sormella. Tällainen sointu on ukulelella esimerkiksi C-duurisointu.

Motorinen kehitys ja sen vaikutus soittamiseen oli monen vastaajan mielestä keskeinen syy soitonaloittamisen sijoittumiseen ja etenkin siihen, miksi ukulelen voi ottaa aiemmin opetukseen kuin kitaran. Kitara on kooltaan vielä liian iso monelle alakoulun ensimmäisten luokkien oppilaille ja kieliä on aika monta. Yksi vastaajista vertaili soittimien eroa seuraavasti: ”Ukulelea voi ajatella kitaraa yksinkertaisempana melodiasoittimena, jossa ei ole ylimääräisiä bassokieliä soimassa.” Ukulelen soittaminen ei vaadi myöskään niin paljon sormivoimaa kuin kitaran soittaminen ja nauhojen ja kielien välit ovat suhteellisen pieniä. Hieman hajontaa oli siinä, milloin opettajat kokivat lapsen motoristen taitojen olevan soittimen vaatimalla tasolla. Yhden mielestä 5-vuotias on motorisilta taidoiltaan valmis aloittamaan ja toisen mielestä 8–9-vuotiaana, kun motorisesti lapsi alkaa olla valmis yhden ja kahden sormen otteisiin.

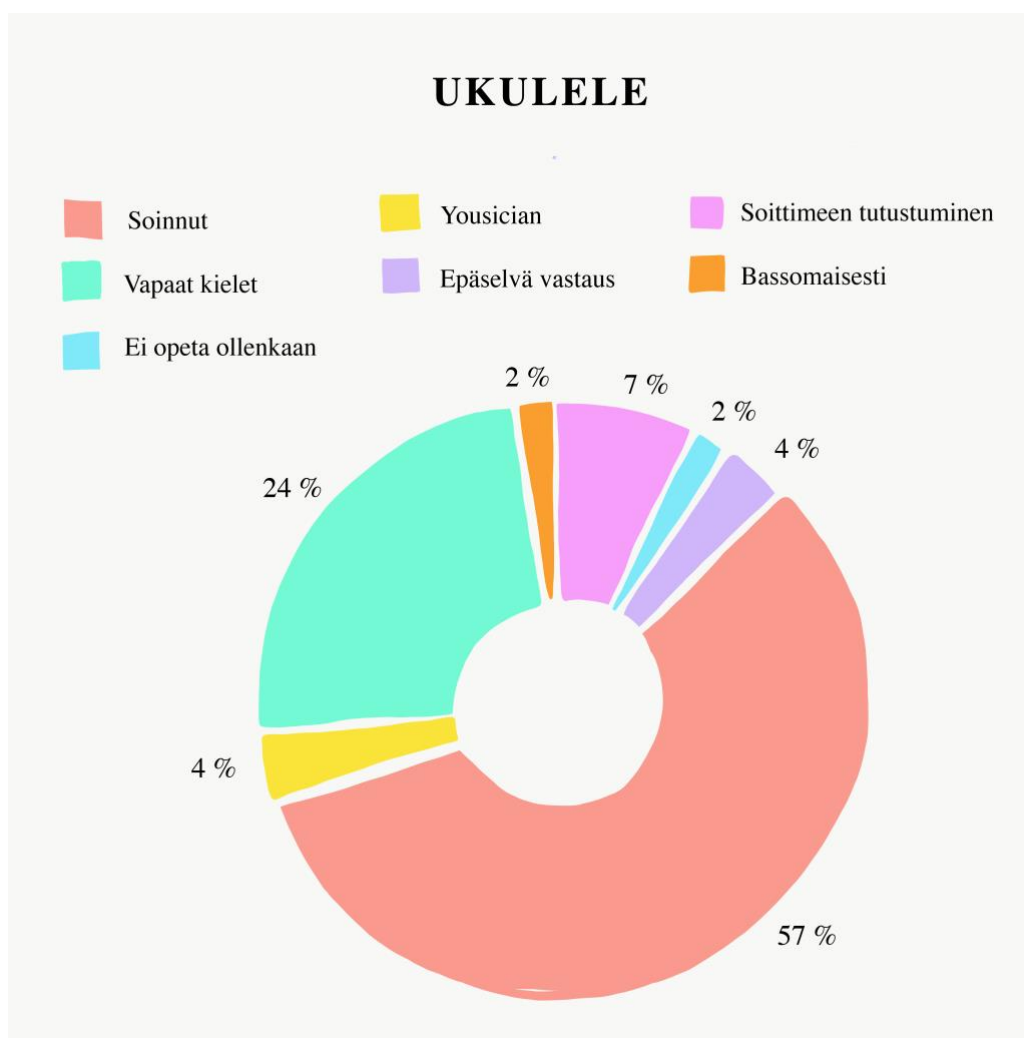
Motoriikan lisäksi moni painotti keskittymisen kehittymistä. Koettiin tärkeäksi, että lapsen keskittyminen on sillä tasolla, että hän voi tarkastella yhtä asiaa tarpeeksi pitkään. Muutamat kertoivatkin kokeilleensa ukulelensoiton opettamisen aloittamista ensimmäisellä tai toisella luokalla, mutta todellisuudessa keskittyminen soittamiseen alkaa riittää kolmasluokkalaisilla: ”Olen kokeillut tokaluokkalaisille ja yksi sointu onnistui. Keskittyminen herpaantui varsin nopeasti. Kolmoset jaksavat jo kauemmin. Minusta kolmosluokkalaisille voi jo hyvin alkaa opettaa ukulelensoittoa parilla soinnulla. Tykkäävät siitä ja jaksavat yhden biisin soittaa alkutunnista.” Kolmosluokkalainen alkaa myös yhden vastaajan mielestä olla tarpeeksi kypsä hahmottamaan ukulelen kokonaisuutena.

Kyselyssä selvitin, millaisia muutoksia kielisoittimien opetuksessa on tapahtunut. Vastauksista kävi ilmi, että ukulelen tulemisen myötä moni kitaran kanssa tuskailnut sai huokaista helpotuksesta. Opettajien kokemusten mukaan ukulelen jälkeen kitaransoittoakin sujuu helpommin. Ukulelensoitto on motorisesti samantapaista kuin kitaransoitto ja tästä syystä myös kitaransoittotaidot kehittyvät ukulelella harjoittelun myötä. Ukulelessa on vähemmän kieliä kuin kitarassa ja motorisia liikkeitä on sujuvampaa opetella pienemällä soittimella. Ukulelella on helpompi soittaa peruskolmisointujen lisäksi nelisointuja ja muita laajempia sointuja kuin kitaralla. Sointujen määrän opettaminen on kasvanut tämän ansiosta. Ukulelensoitto on lisääntynyt paljon, varsinkin pienempien oppilaiden kanssa. Eräs vastaajista kertoi myös, että opetustavat ovat muuttuneet kokemuksen myötä selkeämmiksi, jolloin tietää mitä opettaa ja mitä ei ja myös oppimateriaalit tukevat opetusta.

8.2.1 Soitonopetuksen aloittamisen

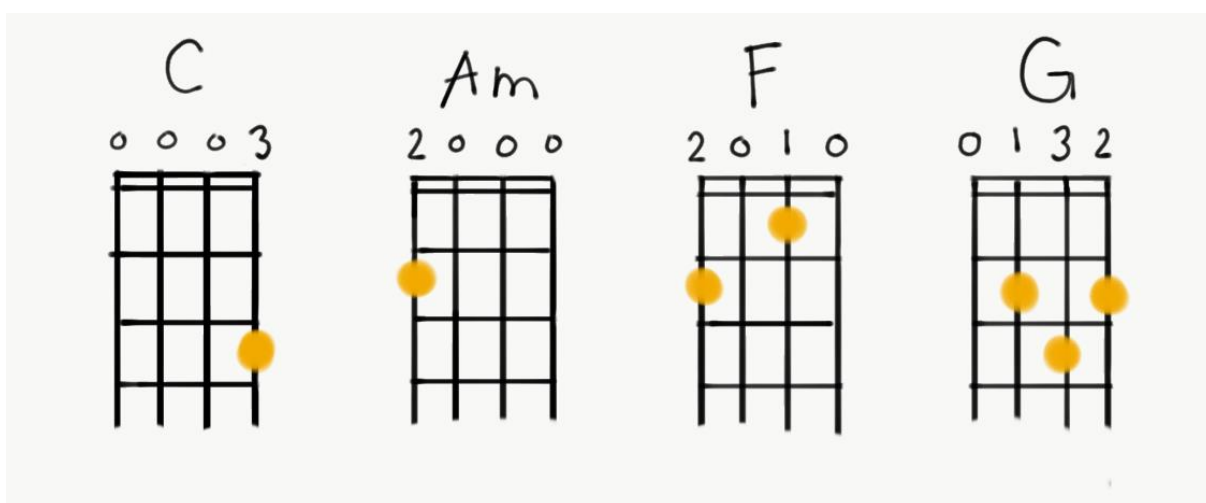
Soiton aloittamiseen opettajilla oli sekä samankaltaisia että hyvin erilaisia lähestymistapoja. Toiset painottivat soitujen opettamista, toiset soittoasentoa ja soittimen taustaa, yksi mainitsi bassomaisen opetuksen ja osa aloitti soittimen opetuksen melodian soiton kautta. Etenkin ukulelen kohdalla moni vastaajista mainitsi myös sovellusten käytön osana opetusta ja oppilaiden itsenäisen työskentelyn soiton opiskelussa niiden avulla. Myös laulun ja soiton yhdistäminen heti alusta lähtien oli monien opettajien tavoite.

Jaoin opettajien vastaukset sen mukaan, millä metodilla he sanoivat aloittavansa opettamisen. Moni vastaaja kertoi useammista erilaisista metodeista, mutta jaoin vastaukset sen mukaan, mikä metodi oli mainittu ensimmäisenä. Jaottelun tekeminen ei ollut helppoa, koska moni kertoi monista erilaisista tavoista aloittaa. Pysin kuitenkin ymmärtämään, mikä oli ensimmäisenä opetettava asia ja mihin siitä sitten jatkettiin.

Kuva 6. Soiton aloittamisen opetusmetodit.

Sointujen opettaminen oli ylivoimaisesti suosituin tapa aloittaa soitonopetus, sillä yli puolet aloitti soitonopetuksen niiden kautta. Etenkin yhden sormen sointujen oppimisella aloitettiin, eli useimmiten C-duurisoinnilla ja a-mollisoinnilla (jos ukulelessa C-viritys käytössä). Moni kertoi aloittavansa yhden soinnun kappaleilla, esimerkiksi *Kanoottilaulu* (Am) tai *Jaakko kulta* (C). A-mollisoinnun jälkeen on helppo siirtyä opettelemaan F-duurisointu. Jos vaihto C ja F-duurisoinnun välillä tuntuu hankalalta, voidaan harjoitella C7 ja F-duurisointujen välistä vaihtoa. Aina ei kuitenkaan aloiteta juuri näistä soinnuista, opeteltavat soinnut voivat määräytyä käsittelyssä olevan kappaleen mukaan. Pyrkimyksenä usealla opettajalla oli yhdistää soitto heti lauluun.

KUVA 7. Ukulelesointuja.

Sointujen opettelun yhteydessä keskityttiin komppaamiseen ja oikean käden liikkeen harjoitteluun. Puolet luokasta soittaa yhtä sointua ja toinen puoli toista, sen jälkeen vasta harjoitellaan sointujen vaihtamista. Yksi tapa harjoitella komppaamista on yhdistää pentatonisen asteikon harjoittelu ja improvisointi esimerkiksi laattasoittimilla ukulelesäestykseen, melodiasoitto on näin joillain muilla soittimilla ja ukulelella voidaan keskittyä vain komppaamiseen.

Seitsemän prosenttia opettajista aloitti ukulelen kanssa soittimeen tutustumisen myötä. Oppilaiden kanssa tarkastellaan, kuinka ukulelea pidetään kädessä, mitä eri osia siitä löytyy ja mihin soitinryhmään se kuuluu. Kun soitin otetaan käteen, tutkitaan mitä tapahtuu, kun nauhojen välistä painetaan ja soitetaan yksittäistä kieltä. Komppaamista kokeillaan peukalolla ja etusormella ylhäältä alas perussykkeen mukaan, mutta sointuja ei vielä soiteta painamalla

sormia otelautaan, vaan yritetään löytää yhteinen rytmi. Soittoa harjoitettiin myös kuivaharjoittelun keinoin. Ennen soittimella soittamista hahmotetaan kuivaharjoittelun avulla käsien eri tehtävät ukulelen soitossa. Tämän jälkeen soittimen kanssa harjoitellaan oikean käden soittoliikettä. Virittämistä ei kovin moni opettaja painottanut opetuksen alussa. Vain muutamissa vastauksissa virittämisen opettaminen oli mainittuna.

Soittotekniikan suhteen löytyi myös vaihtelua. Yksi oli edellä mainittu peukalon ja etusormen soittotekniikka, jossa kielet soitetaan yhtä aikaa. Toinen vastauksissa ilmennyt soittotekniikka oli näppäily. Näppäilyä vastaaja kertoi käyvänsä läpi ensin vapailla kielillä, sen jälkeen helpoilla soinnuilla ja siitä jatkaen melodioiden näppäilyyn.

Opetuksen voi aloittaa myös vapaista kielistä. Tämä olikin toiseksi suosituin tapa opettajien keskuudessa, peräti 24 % sanoi käyttävänsä sitä. Vapaista kielistä siirryttiin nopeasti sointujen pariin. Yksi vastaaja kertoi kokeilleensa aluksi opettaa ukulelea ”bassomaisesti”. Vastaajan kokemuksen mukaan tämä lähestymistapa oli aiheuttanut hieman hämmennystä. Bassoäänien hahmottaminen oli hankalaa ja sointuja soittaessa epäselvää, tulisiko kaikkia kieliä soittaa.

Sovellukset olivat selvästi uusi hyödyllinen tapa lähestyä soiton oppimista. Ukulelen kohdalla mainintoja tuli Yousician-sovelluksesta. Sovelluksen avulla oppilaat voivat itsenäisesti opetella soittimen soittoa, joka mahdollistaa eriyttämisen ja luokkatilan jakamisen esimerkiksi niin, että osa menee harjoittelemaan käytävään itsenäisesti sovelluksen ohjaamana.

Melodian soittamisella ei aloitettu missään vastauksessa soiton opettelua. 16 prosenttia vastaajista kuitenkin kertoi opettavansa melodioiden soittoa sen jälkeen, kun jollain muulla tavalla oli aloitettu. Melodioiden opettamisessa eräs hyödynsi tabulatuureja, toinen opetti kokeilemaan korvakuulolta soittoa. Yksi vastaaja sanoi, että sulava komppaaminen oli tavoitteena ennen melodiasoiton opettelua. Melodiasoittoa opetellaan siis myös, mutta se ei ollut ensimmäisenä opeteltavien asioiden joukossa.

8.2.2 Soittomateriaali

Soittomateriaalien suhteen opettajille oli hieman eroa ja selkeästi valikoitui kolme erilaista tapaa käyttää soittomateriaaleja; valmiit koulujen musiikinoppikirjoissa olevat materiaalit, itse tehty materiaali ja internetin ja sovellusten hyödyntäminen.

Koulun musiikinoppikirjoista mainittiin kirjasarjat *Saa laulaa*, *Musikantti*, *Musa*, *Musiikin mestarit* ja *Soi*. Myös muutkin kirjat kuin koulujen oppikirjat olivat käytössä, mm. *Ukulele: kaikki soittaa* ja *Suuri ukulelekirja*. Toiset kokivat, että materiaalia alkaa olla yhä paremmin ja paremmin: ”Materiaalia alkaa olla yllin kyllin ukulelebuumin johdosta, vielä muutama vuosi sitten tilanne oli toinen.”

Suuri painotus oli itse tehdyn materiaalin suhteen. Opettajat tekevät paljon materiaaleja sopiviin kappaleisiin. Osa kertoi tekevänsä myös omia pieniä sävellyksiä. Kappaleiden motivoivuus ja oppilaille soveltuva sävellaji ovat tärkeitä ottaa huomioon. Sointudiagrammit olivat myös itsessään riittävä materiaali opetukseen. Niiden avulla oppilas pystyy soittamaan itsenäisesti mitä kappaletta vain, joka on sopivassa sävellajissa. Myös tabulatuurit toimivat soittomateriaalina.

Erityisesti ukulelen kohdalla monessa vastauksessa nousi musiikkisovellus Yousicianin käyttäminen osana opetusta. Se nähtiin hyvänä itsenäisen työskentelyn työkaluna. Koulun musiikinkirjoissa on enemmän valmista materiaalia kitaralle, luultavasti tämän takia useammin ukulelen kohdalla esille nousi internetin ja erilaisten musiikkisovellusten hyödyntäminen.

8.2.3 Ukulelen edut ja haitat koulusoittimena

Tässä alaluvussa kokoan opettajien vastauksia liittyen ukulelen etuihin ja haittoihin koulusoittimena. Pohdinta-luvussa vertailen näitä aiempiin tutkimuksiin ja kerron omia mielipiteitäni aiheeseen liittyen. Tämän alaluvun lopusta löytyy kokoava kuva eduista ja haitoista opettajien vastauksien pohjalta.

Kouluilla on tietyt resurssit hankkia opetukseen soittimia ja useassa vastauksessa esille nousi hinta. Ukulelen eduksi, sekä osittain haitaksi, miellettiin sen edullinen hinta. Edullinen hinta mahdollistaa sen, että ukuleleja voidaan hankkia suuri määrä, jopa kokonaisen luokallisen verran. Jokaiselle riittää soitin harjoittelua varten. Usein edullisimmat yksilöt eivät vain pysy kunnolla vireessä ja niiden hankkimista neuvottiin välttämään.

Toinen merkittävä etu on ukulelen koko. Soitin on pieni ja vie vähän tilaa. Se on helppo säilyttää ja sopii myös pienille soittajille, sillä pienempienkin soittajien sormet taipuvat koko kaulalle ja kaikukoppa mahtuu syliin. Ukulele onkin hyvä ensimmäinen sointusoitin pienille lapsille.

Kokoon vaikuttaa myös kielten lukumäärä. Kielien lukumäärä nähtiin niin soittimen etuna kuin haittana. Kielten määrä asettaa rajalliset mahdollisuudet soittamiselle, kovin laajoja sointuja ei pysty soittamaan ilman, että jokin ääni jää pois. Toisaalta perussoinnut ovat nopeita oppia ja voidaan nopeastikin siirtyä vaativampiin ja teknisesti vaikeampiin sointuihin.

Soittimesta on helppo saada ääni aikaiseksi ja sointi on miellyttävä. Eduksi on myös se, että soittamaan pääsee nopeasti isommankin ryhmän kanssa ja ukulelet soivat hyvin yhteen. Opetuksessa voidaan myös hyödyntää koko soitinperhettä ja muodostaa ukuleleorkestereja. Perussoinnut ovat nopeita oppia. Soittimella on motivoiva vaikutus ja usean opettajan mielestä oppilaat kokevat viehätystä soittimeen. Onnistumisen kokemuksen saavuttaminen nopeasti vaikuttaa paljon oppilaiden motivaatioon. Motivoivaa on myös se, että itsenäinen eteneminen on helppoa sointudiagrammien oppimisen jälkeen.

Haittana eräs vastaajista toi esille sen, että ukulelea pidetään usein kitaraa edeltävänä soittimena ja että ukulelella itsessään ei voida esiintyä vakuuttavasti. Ukulele on usein vain säestyssoitin, joka hukkuu muiden soittimien alle. Soittimen asemaa tulisi parantaa.

Soittoasento oli joillekin oppilaille vaikea löytää. Monella soitin tahtoo vastaajan kokemuksen mukaan olla kellallaan sylissä. Koko voi olla myös haaste. Osalle pienet nauha- ja kielivälit hankaloittavat soittoa, koska sormet eivät tahdo mahtua kaulalle. Ukulele on siis osalle soittajista jopa liian pieni soitin.

Erään vastaajan mielestä soittimen soundi ei sovi kaikkiin kappaleisiin, ”Saa kappaleet kuulostamaan usein vitsikkäiltä!”. Toisen vastaajan mielestä soitin on vaikea saada kuulostamaan hyvältä. Soitinta sanottiin myös lelumaiseksi. Kaikki kappaleet kuulostavat melko samanlaisilta soittimella soitettuna. Halvoissa soittimissa sointi on keho ja äänen kesto, eli sustainia ei oikein ole. Ukulelelle ei ole vielä ehditty luoda myöskään ”perinnettä”. Melodioiden löytäminen soittimella on vaikeaa korkean g-kielen takia.

Virittäminen ja sen paljous oli ehdottomasti suurin ongelma. Edullisia soittimia neuvottiin välttämään, niissä usein juuri vireen kanssa paljon ongelmia ja jopa rikkoutumista normaalissa käytössä. Vire voi olla myös hankalasti ymmärrettävä oppilaille. Erään vastaajan mielestä haittana myös oli otteiden erilaisuus kitaraan verrattuna. Hänen mielestään kielet ovat epäloogisessa järjestyksessä ja aiheuttavat hämmennystä.

Ukulelen uutuus koulusoittimena tuottaa viehätystä, mutta uutuus näkyy myös siinä, että soittimelle ei ole vielä kovin paljon materiaalia koulun musiikinkirjoissa. Soitin kuitenkin viehättää ja on ollut monelle helpotus kitaran ohella ja auttanut myös kitaran soiton oppimisessa.

Yleinen etnomusikologian käyttämä ilmaisu kuvastaa hyvin sitä, mihin mielipiteitä kysyessä törmää: ”Se, mikä musiikki meille on kaunista, on muille rumaa ja päinvastoin.” Mitä toinen pitää tässä tapauksessa ukulelen etuna koulusoittimena, pitää toinen sitä puolestaan haittana. Esimerkiksi soittimen koko oli sekä ukulelen etu että haitta ja toiset näkivät soittimen sopivan kaikenlaiseen musiikkiin ja toisten mielestä soittimen heleä soundi ei ollut sopiva moneenkaan erilaiseen tyyliin. Kielten lukumäärä sai aikaan myös vastakkaisia mielipiteitä. Enemmistön mielestä kuitenkin soittimen edut olivat vahvemmin esillä kuin haitat: koko on sopiva kouluun, soitin sopii monenlaiseen musiikkiin ja kielten lukumäärä enemmänkin auttaa soittamisen hahmottamisessa, ei rajaa sitä. Mielipiteitä on yleensä niin monta kun on vastaajiakin ja erilaiset näkökulmat ovat arvokkaita ja rikastuttavat omaa kuvaamme eri aiheista. Alla on koottuna tämän luvun keskeisimmät ajatukset liittyen ukulelen etuihin ja haittoihin koulusoittimena.

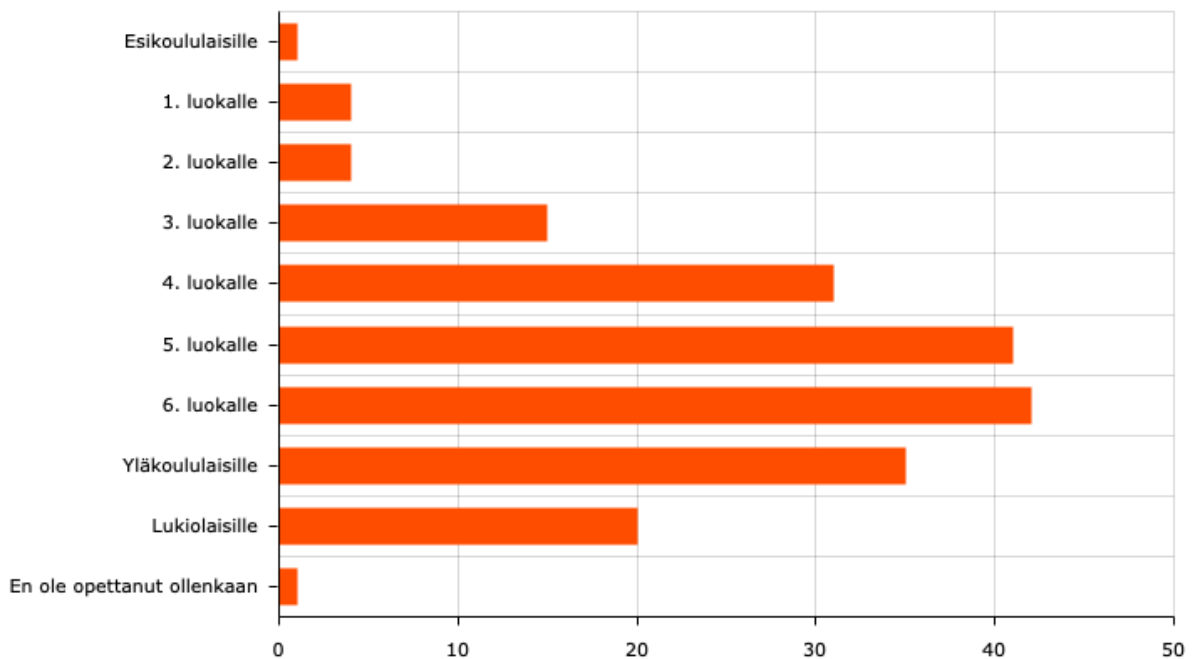

KUVA 8. Ukulelen edut ja haitat koulusoittimena.

8.3 Kitaransoiton opettaminen

Tutkin myös kitaran osalta sitä, missä vaiheessa opettajat alkavat opettamaan soittimen soittoa. Huomiota herätti se, että kitaran soiton opettaminen aloitetaan selkeästi myöhemmin kuin ukulelensoiton opettaminen. Vastausten perusteella soittimen koolla on suuri merkitys soiton aloittamiseen. Kitara on monelle pienelle lapselle vaikea ja liian suurikokoinen soitin eivätkä kädet tahdo yltää otelaudalle ensinkään.

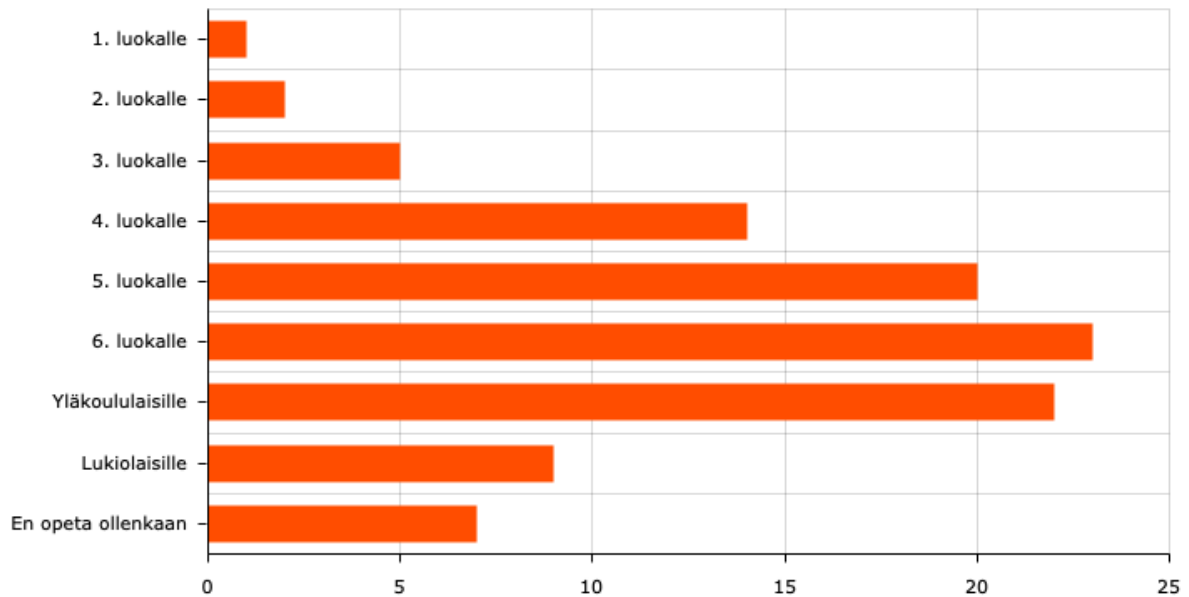
Vastaajista yksi ei ollut opettanut kitaransoittoa ollenkaan työuransa aikana. Vastaajista kaksi ei ollut puolestaan opettanut ukulelea. Ero ei ole valtava, mutta uskon että kitaroita on lähes jokaisessa koulussa ja ukuleleja saattaa vielä puuttua joistain kouluista. Kitaran pitkä historia vaikuttaa varmasti tähän, mutta mielestäni ukulelekin on otettu nopeasti osaksi koulujen soitinvalikoimaa. Muutamia vuosia aikaisemmin ero olisi luultavasti ollut paljon suurempi.

KUVA 7. Mille luokille olet opettanut kitaransoittoa?

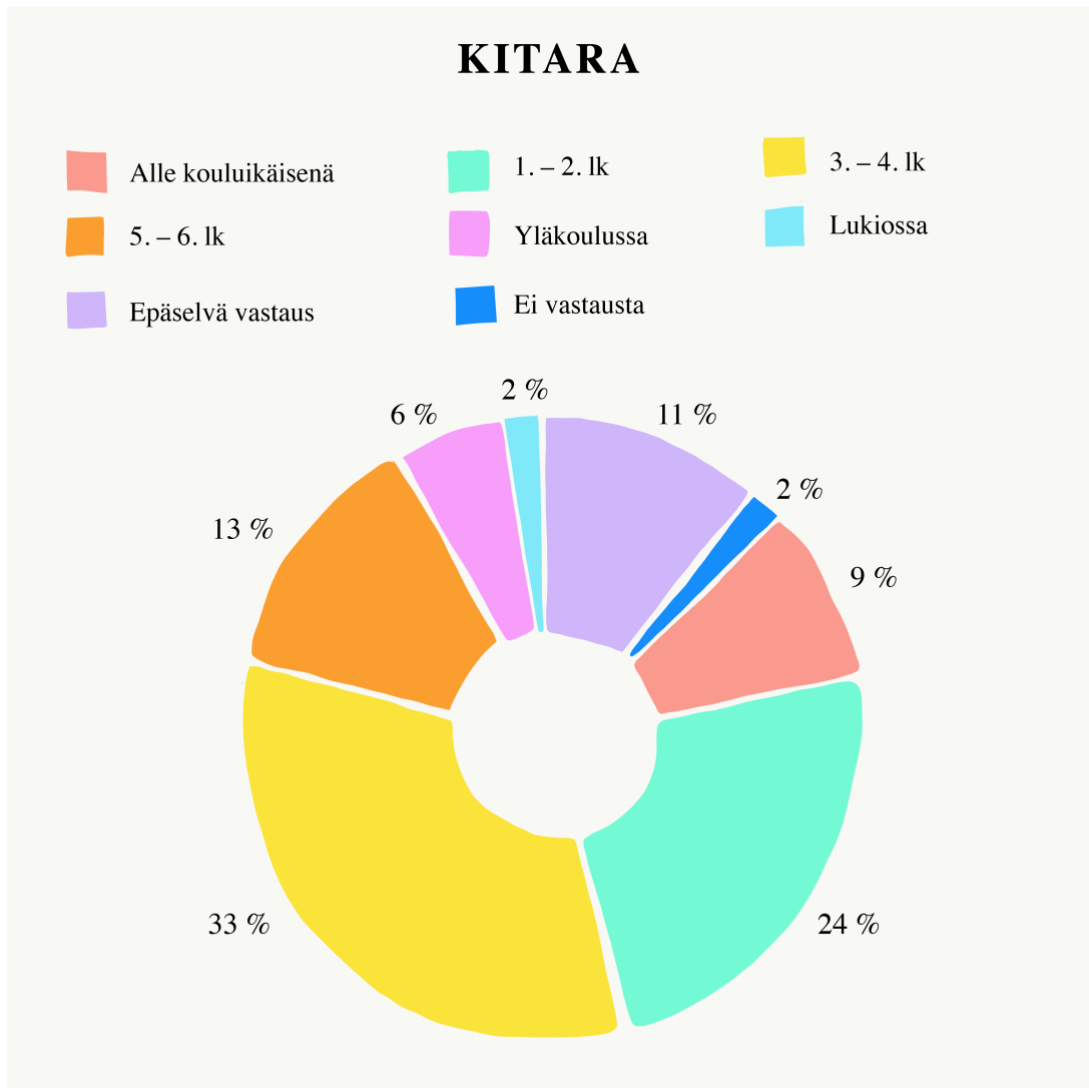
Eniten kitaraa opetetaan selkeästi kuudennella ja viidennellä luokalla ja yläkoululaisille. Mitä vanhemmiksi oppilaat tulevat, sitä enemmän kitaraa myös opetetaan. Yläkoululaisten ja lukiolaisten kohdalla tapahtuva tippuminen johtuu siitä, että vastaajista moni on luokanopettaja ja ei opeta ollenkaan yläkoulussa tai lukiossa. Ero ukuleleen on suuri juuri ensimmäisillä

luokilla. Tasoittuminen tapahtuu neljännessä luokasta ylöspäin ja viidennellä luokalla kitara ohittaa ukulelen.

KUVA 8. Mille luokille opetat tällä hetkellä kitaransoittoa?

Kyselyyn vastaamisen hetkellä eniten kitaraa opetettiin kuudennen luokan oppilaille. Yläkoululaiset ovat heti seuraavana. Vastaajista seitsemän ei opettanut kyselyyn vastaamisen aikaan kitaraa ollenkaan. Painottuminen alakoulun viimeisille luokille ja yläkouluun näkyy selvästi tässäkin tilastossa. Kitaraa opettavien määrä kasvaa kohti alakoulun loppua ja kolmannen ja neljännen luokan välillä tapahtuu suuri nousu.

Kuva 9. Kitaransoiton opettamisen aloittaminen.

Opettajien mielikuvissa kitaransoiton opetuksen voisi aloittaa lähes kolmasosan mielestä jo viimeistään toisella luokalla. Suurimman osan mielestä 3.–4.-luokkalainen olisi valmis aloittamaan kitaran soittamisen ja 2 % eli yksi vastaajista näkee, että vasta lukioikäinen on valmis aloittamaan kitaransoiton.

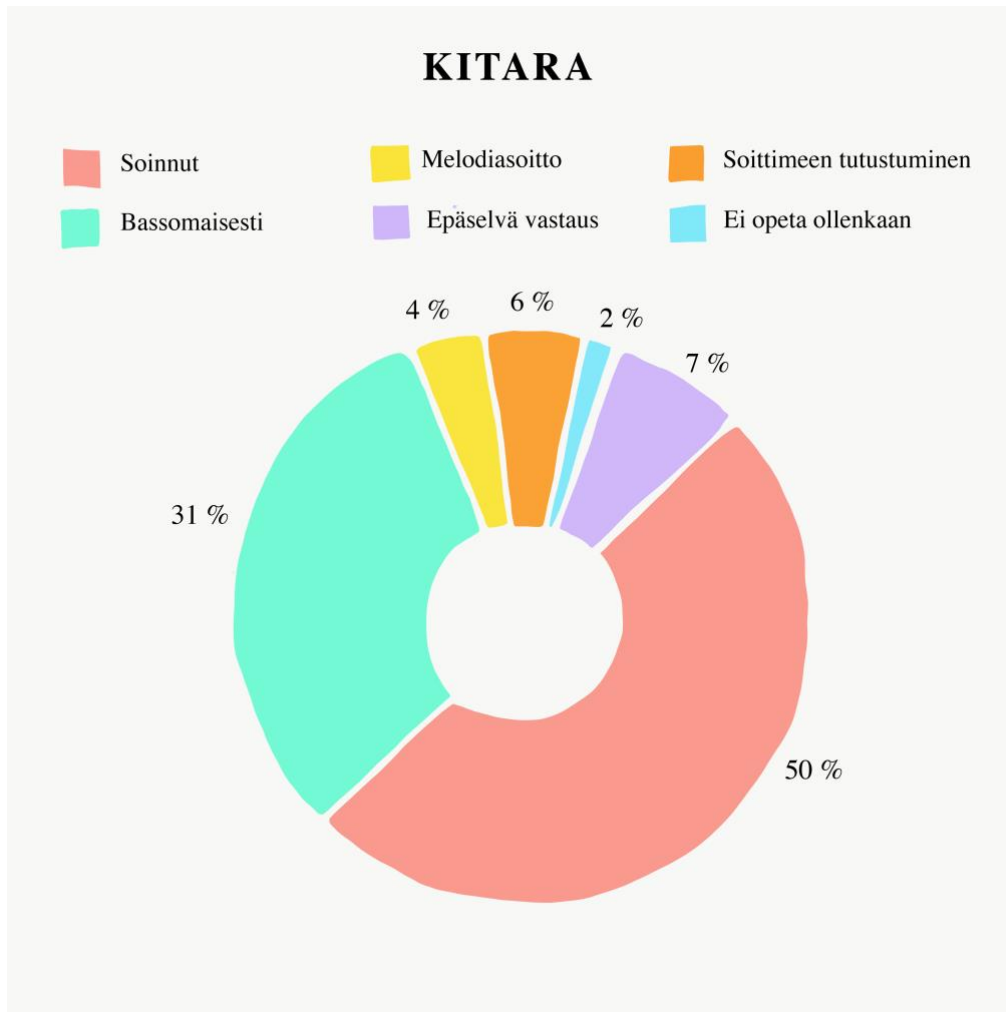
Myös kitaran soitonopetus on kehittynyt ja muuttunut vuosien myötä, paljastuu opettajien vastauksista. Opettaminen on monipuolistunut ja yhä erilaisemmat genret ovat osa koulun musiikintunteja. Erilaisia soittotyylejä on uskallettu ottaa osaksi opetusta. Vapaansäestyksen osuus on korostunut musiikintunneilla. Valtaa ja vastuuta on siirretty enemmän oppilaille ja ohjelmistoehdotukset tulevat usein oppilailta itseltään. Yksi vastaaja kertoi pitävänsä ”minitunteja” kitaralla. Toinen vastaaja puolestaan kertoi laajentaneensa kitaran opetusta myös

nuoremmille oppilaille. Aiemmin hän ei ollut opettanut kitaraa alakoulussa, mutta nykyään hän käyttää kitaraa hyväksi bassomaisessa opetuksessa.

8.3.1 Soitonopetuksen aloittaminen

Samanlaiset teemat toistuivat niin kitaran kuin ukulelenkin opetuksen aloittamisen kanssa. Kuten ukulelen soitonopetuksen aloittamisen metodit (ks. 8.2.1 Soitonopetuksen aloittaminen), jaottelin myös kitaran soitonopetuksen aloittamisen metodit eri teemojen alle. Jaoin opettajien vastaukset sen mukaan, millä he sanoivat aloittavansa opettamisen. Moni vastaaja kertoi useammista erilaisista metodeista, mutta jaoin vastaukset sen mukaan, mikä metodi oli mainittu ensimmäisenä. Jaottelun tekeminen ei ollut helppoa, koska useat kertoivat monista erilaisista tavoista millä lähestyy soittoa. Pysin kuitenkin ymmärtämään, mikä oli ensimmäisenä opetettava asia ja mihin siitä sitten jatkettiin. Yhdistin kitarassa vapaiden kielten opettamisen basson opetukseen, koska vastauksissa selvästi tarkoitettiin sitä ja paikoin sointuihin, kun sillä opeteltiin Em-soinnun soittamista.

Niin ukulelen kuin kitaransoiton opetuksen aloittamisessa erittäin moni vastaajista painotti sointujen opettelua: kitaransoiton suhteen tasan puolet käytti sointuja ensimmäisenä opetusmetodinä. Sointujen avulla opettajien mielestä päästään heti soittamaan ja siirtymään kappaleiden pariin. Itse sointujen opettamisessa kuitenkin oli paljon vaihtelua ja mitkä soinnut koettiin parhaiksi soiton harjoittelun aloittamiseen. Kitaran kohdalla vastaajat jaottelivat tarkemmin millä soinnuilla he aloittavat opetuksen ja ovatko ne esimerkiksi kolmen ohuimmat kielen sointuja vai kokonaisia kuudella kielellä soitettua ja he myös perustelivat, miksi tekevät miten tekevät.

Kuva 10. Soiton aloittamisen opetusmetodit.

Monessa vastauksessa ensimmäiseksi opeltavaksi soinnuksi nimettiin Em-sointu. Tätä ennen oltiin tutustuttu vapaisiin kieliin ja harjoiteltu niillä näppäilyä. Tällä soinnulla päästään harjoittelemaan esimerkiksi *Kanoottilaulua*, joka on yhden soinnun kappale. Yhdellä soinnulla myös harjoiteltiin erilaisia komppaustyylyjä. Yksi vastaajista sanoi aloittavansa kitaran sointujen opettamisen D-soinnusta. Hänen mukaansa D-sointua on hankala helpottaa ja sen takia aloitetaankin heti sen opettelu. Sointuote on melko haastava ja soinnun oppiminen vaatii paljon treeniä, siksi alkuun on hyvä käyttää paljon aikaa sen harjoitteluun. Tästä hänen opetuksessaan siirryttiin helpotettuun neljän kielen G-duuriin. Yleisimmin mainitut soinnut olivat juuri Em, D, G (usein helpotettu), Am, A7 ja C (usein helpotettu), eli avosointuja suosittiin paljon.

Muutaman soinnun opettelun jälkeen harjoitellaan sointujen vaihtamista. Aluksi soitto voidaan jakaa niin, että puolet luokasta soittaa toista sointua ja puolet toista. Tämän jälkeen siirrytään opettelemaan soinnun vaihtamista itse ja pyritään tekemään siitä mahdollisimman sujuvaa. Soinnuilla myös harjoitellaan erilaisia komppityylejä ennen kappaleisiin siirtymistä. Sointujen jakaminen eri soittajille helpottaa keskittymistä komppaamiseen ja sujuvuutta yhdessä soittaessa.

Kolmas tapa soittaa sointuja on voimasointujen käyttö, tunnettu myös nimillä rokkisoinnut, power-soinnut tai 5-soinnut. Niissä soitetaan soinnun pohjasävelen lisäksi sen puhdas kvintti. Samalla otteella voidaan helposti ottaa vaikeidenkin sävellajien sointuja. Soinnun terssi ei tosin soi soinnussa ja se ei sovi kaikkiin kappaleisiin tyylillisesti. Monelle voimasoinnut tuovat kuitenkin helpotusta vaikeiden sointujen kanssa. Jos avosointuja ei voi käyttää ja barre-otteita ei haluta opetella, ovat voimasoinnut tapa väistää ne. Yksi opettajista sanoikin käyttävänsä voimasointuja niiden sointujen kohdalla, jotka ovat liian vaikeita. Etenkin sähkökitaran kanssa voimasointujen ja riffien opettelu on tärkeä osa sähkökitaralla soittamista ja sen historiaa.

Sointujen opettamisessa eriäviä mielipiteitä herätti se, että millaisena soinnut tulisi opettaa. Usea suosi ns. pikkusointujen opettamista, eli sointuja, joissa käytetään vain kitaran kolmea neljää ohuinta kieltä. Muutama puolestaan oli sitä mieltä, että on tärkeää heti opetella kokonaiset soinnut ”oikeassa” muodossaan. Eräs opettaja paloitteli soinnut diskanttikieliin ja bassoihin. Barre-sointuja varottiin jonkin verran. Ne koettiin liian raskaiksi soittaa, mutta olivat myös vaihtoehtona jo pidemmällä soitonharjoittelussa oleville.

Kolme opettajaa kertoi aloittavansa kitaranopettamisen soittimeen tutustumisella. Opettajat kävivät läpi mm. soittoasentoa, viritystä ja soittimen osia. Tästä jatkettiin kohti soittamista ja puhetta oli myös erilaisista soittotekniikoista. Opettajat kertoivat opettavansa koulussa näppäilyä, komppaamista ja plektratekniikkaa.

Kitaransoiton opetuksessa sointujen ohella basson soiton opettaminen nousi toiseksi suosituimmaksi tavaksi opettaa kitaran soiton alkeita. Lähes kolmasosa käytti kitaran matalimpia kieliä hyväksi bassomaiseen opetukseen. Samat alimmat neljä kieltä mahdollistaa soiton opettamisen ja lähes kaikille riittää usein oma soitin. Basson ääniä opeteltaessa löydetään kitaran kaulalta yksittäisiä ääniä ja säveliä. Osalle oppilaista soinnut ovat motorisesti liian hankalia, tällöin on mahdollista pysytellä basso-otteissa. Yhdessä vastauksessa tuotiinkin esille

soittimien jatkumo: ensin opetellaan soittamaan bassoa, sen jälkeen kitaraa ja tästä päädytään vielä ukuleleen.

Melodian soiton opettaminen alkuun ei ollut yleistä opettajien keskuudessa. Kaksi opettajista mainitsi melodiasoitamisen ensimmäisenä tapana tutustua kitaraan, toinen heistä kertoi opettavansa yksinkertaisia melodioita korkealla E-kielellä ja toinen ylipäättään helppoja melodioita. Samoin kun ukulelessa, melodioiden soittamista harjoiteltiin enemmän myöhemmässä vaiheessa, ei usein ensimmäisenä opeteltavien asioiden joukossa. Melodian soittamista eräs opettaja sanoi opettavansa tabulatuurien avulla.

Heti musiikin tekemiseen kiinni pääseminen oli tärkeää vastaajan mielestä. Sointujen opettelulla päästään nopeasti soittamaan erilaisia kappaleita ja opeteltavat soinnut määräytyvät opeteltavan kappaleen mukaan. Teema, joka ei noussut ukulelen kohdalla oli eriyttäminen. Eriyttäminen opetuksessa vaikutti opetettaviin asioihin. Enemmän kiinnostuneille opettaja tarjoaa tabulatuurien opettelua ja itsenäisempää etenemistä. Etenkin kitaran kohdalla nähtiin eriyttämisen olevan mahdollista ja jopa yksi sen eduista (ks. 8.3.3. Kitaran edut ja haitat kouluosoittimena).

Kitaran mahdollisuudet eivät rajoitu pelkästään perinteiseen sointu- ja melodiasoitamiseen. Osa opettajista hyödyntää myös soittimen kaikukoppaa rytmisenä elementtinä. Sitä voidaan käyttää rummutteluun ja tuomaan rytmiä soittoon. Ukulelen kohdalla samainen asia ei esiintynyt missään vastauksessa. Ukulelen pienempi kaikukoppa on luultavasti ainakin yksi syistä.

8.3.2 Soittomateriaali

Kitaran kohdalla soittomateriaalien käytössä vastauksissa vahvimmin esiin nousivat ns. perinteisten materiaalien käyttö eli musiikinoppikirjojen materiaalit ja itse tehdyt materiaalit. Internettiä ja sovelluksia käytettiin yleisesti molempien kohdalla, mutta mainintoja etenkin Yousician-sovelluksen käytöstä oli ukulelen kohdalla. Tämä johtune siitä, että kitaralle on olemassa enemmän materiaalia esimerkiksi juuri koulun musiikinkirjoissa, kun taas ukulelille ei ole vielä ehditty tekemään paljon materiaaleja ja kouluissa on pitkälti vanhempia oppikirjoja käytettävissä. Kitaran historia pitkäaikaisena kouluosoittimena näkyy koulun oppikirjoissa

vahvemmin kuin ukulelella. Koulun musiikinoppikirjoista mainittiin kirjasarjat *Saa laulaa*, *Musikantti*, *Musa*, *Musiikin mestarit* ja *Soi*.

Tabulatuurien käyttö koettiin helpottavaksi tekijäksi kitaransoiton opetuksessa. Tabulatuureja käytettiin myös ukulelen opetuksessa. Sointudiagrammit olivat myös tärkeä osa opetusta, jo pelkästään niillä pystytään ohjaamaan opetusta paljon.

8.3.3 Kitaran edut ja haitat koulusoittimena

Kitaraa on käytetty koulusoittimena jo 1970-luvulta lähtien (ks. 3.2 Kitara koulusoittimena). Historia koulusoittimena on siis noin 35 vuotta vanhempi kuin ukulelen kohdalla, kun ukulele tuli esitellyksi koulujen musiikinopettajille vuonna 2005. Olen koonnut alle opettajien näkemyksiä kitaran eduista ja haitoista koulusoittimena kyselyn vastauksien perusteella. Pohdinta-luvussa vertailen vastauksia aiempiin tutkimuksiin ja tuon esille omia mielipiteitäni vastauksista nousevista aiheista.

Kitaran ääntä keuhuttiin kauniiksi ja sen koettiin sopivan moneen erilaiseen tyylilajiin ja monenlaiseen musisointiin. Vastaajien mukaan kaikki voivat soittaa kitaraa ja sitä käytetään paljon säestyssoittimena. Kitara on jo suhteellisen pitkään ollut osa koulusoittimistöä, mutta soitin ei ole menettänyt suosiotaan ja se kiinnostaa edelleen oppilaita. Vastaajien mielestä soittimen maine on hyvä koulussa ja oppilaat pitävät sitä ”coolina” instrumenttina. Moni kokeekin ylpeyttä, kun oppii soittamaan soitinta ja taito on käyttökelpoinen koko loppuelämän. Soitin on innostava ja se toimii hyvin isompien oppilaiden kanssa. Kitaransoittoon liittyy myös paljon esikuvia.

Soittimen mahdollisuudet eriyttämisen suhteen ovat opettajien mielestä hyvät. Soittoon on helppo saada haastetta, mutta myös yksinkertaistaminen onnistuu. Soittoa voidaan paloitella osiin, toiset soittavat bassoääniä, toiset helpotettuja sointuja ja pidemmällä olevat voivat ottaa kokonaisia sointuja, jopa barre-otteita. Harjoiteltavaa riittää paljon ja materiaalia on tarjolla runsaasti. Vastauksissa kävi ilmi myös kitaran tutuus opettajille. Omat taidot ovat soittimessa pidemmällä ja sen takia on helpompaa opettaa myös edistyneempiä soittajia.

Se, mikä painottui kitaransoiton aloittamisessa vahvasti, oli bassoäänien opettaminen. Se nähdään myös kitaran etuna koulusoittimena. Basson opettaminen kitaralla on helppoa ja kitara

johtaa paremmin basson soittoon kuin ukulele. Harjoittelua ja opettamista helpottaa myös se, että soittimia löytyy runsaasti kouluista. Monissa kouluissa on kitaroita jo ennestään ja monelta oppilaalta löytyy soitin myös kotoa.

Monista oppilaista on hienoa, kun he pääsevät soittamaan myös sähkökitaraa ja -bassoa. Sähkökitara käytetään usein pop-musiikissa ja soittimen soundi on näin ollen autenttinen ja tukee hyvin nuorille läheistä musiikkia. Yksi vastaajista koki soittimen olevan riittävän ”seksikäs” yläkoulun pojille, että se on tarpeeksi kiinnostava heidän mielestään. Kitara on yksi merkittävä osa bändiä ja monessa vastauksessa korostui juuri kitaran asema popkulttuurissa ja oppilaita kiehtova ”rokkitähteys”. Kitaralle leimalliset riffit kiinnostavat oppilaita.

Opettajilla oli eriäviä mielipiteitä soittimen vireen pysyvyydestä ja itse soittimien kestävydestä. Toinen nimesi eduksi vireen hyvän pysyvyyden ja toinen taas puhui soittimen kanssa esiintyvistä vireongelmista ja että soittimien virittämistä musiikintunteja varten riittää paljon. Näillä kahdella vastaajalla oli myös erilaiset kokemukset soittimen kestävydestä. Kuten vire, oli myös soittimien kestävyys opettajan mielestä hyvä ja toinen opettaja näki soittimien kulumisen haittana. Etenkin kielten kulumisen ja katkeileminen vie aikaa opettajan arjessa, kun uusia kieliä pitää vaihdella soittimiin usein.

Soittimen monipuolisuus nousi vahvasti esille. Sillä voidaan harjoitella niin melodioiden soittoa, sointusoittamista että basson soittamista. Kitara on myös ukulelea äänilaajuudeltaan monipuolisempi ja soittimessa riittää erilaisia sävyjä: akustinen kitara ja sähkökitara ovat soundiltaan aivan erilaisia ja samoin teräs- ja nailonkielinen kitara.

Akustiset kitarat koettiin äänenvoimakkuudeltaan sopivaksi kouluun. Ääni on melko kantava itsessään akustisissakin soittimissa, mutta melu ei nouse liian kovaksi, vaikka koko luokka soittaisi yhtä aikaa. Sähkösoittimet puolestaan koettiin äänenvoimakkuutensa puolesta mutkikkaammiksi luokkatilanteessa. Ne kuuluvat hyvin, mutta niillä voidaan saada helposti aikaan suurikin meteli.

Kitarassa hankaluuksia voi aiheuttaa kielten lukumäärä. Kuuden kielen sointudiagrammit ovat osalle vaikeita hahmottaa ja soitin on monimutkainen, jos oppilaalla on pientäkään hahmotushäiriötä. Myös oikeiden nauhojen löytäminen on vaikeaa ja monella oppilaalla onkin

ennakkokäsitys kitaran soiton oppimisen hankaluudesta. Toisaalta soittimen nähtiin kehittävän paljon oppilaiden motorisia taitoja.

Soittimien säilytykseen liittyen oli jälleen vastakkaisia kokemuksia. Muutama vastaaja oli sitä mieltä, että kitaroiden säilyttäminen on helppoa ja ne eivät vie paljon tilaa, koska hyviä säilytysratkaisuja on kehitelty paljon. Soittimia on helppo varastoida luokkaan. Toiset vastaajista näkivät tilanteen vastakkaisella tavalla. Heidän mielestään kitarat vievät paljon tilaa luokasta ja se tuo ongelmia säilytykseen. Ja tilan tarve vaikuttaa myös yhteissoittoon: 25 soitinta yhtä aikaa vaatii tilaa ympärilleen. Kooltaan kitara on myös lapsen käteen hankalampi kuin ukulele. Suuri koko aiheuttaa sen, että oppilas ei näe kunnolla kaulalle ja leveyden takia oppilaan on vaikea saada sormia yltämään otteisiin. Suuren kitaramäärän ylläpitäminen on ongelmallista ja virittäminen vaatii paljon aikaa. Kuljetettavuus on vaikeaa. Myös soittimen hinta sai aikaan erilaisia mielipiteitä. Osan mielestä soitin on kallis hankkia ja osa pitää soitinta edullisena. Teräskieliset kitarat ovat nailonkielisiä arvokkaampia ja kitarat ovat ukuleleja kalliimpia.

Soinnut ovat suosituin tapa lähestyä soitonopettamista, mutta se ei ole aivan niin yksinkertaista kitaralla. Yksi vastaaja koki, että helppoja sointuja on vain vähän ja aikaa harjoitteluun tarvittaisiin huomattavasti enemmän. Sointujen soittaminen vaatii sormivoimaa ja kielet jäävät helposti sammuksiin ja oppilaiden motivoiminen on hankalaa, jos soinnut eivät soi kunnolla. Sormenpäät joutuvat kovemmalle koetukselle kuin ukulelen kanssa ja soitto voi tuottaa jopa kipua. Soitto vaatii aloittelijalta sormivoimia heti alkuun ja moni turhautuu harjoitteluun ennen kuin kunnolla pääsee alkuun. Barre-otteet tuottavat vaikeuksia monelle, mutta vastaajan huomautti, ettei kaikkien niitä tarvitse oppiakaan, aina löytyy joku vaihtoehtoinen soittotapa. Oppilailta vaaditaan pitkäjänteisyyttä oppimiseen ja helpotetut tavat soittaa eivät aina motivoi, koska ne eivät kuulosta samalta. Opettajat kokivat, että ongelmana on se, että haluttaisiin saavuttaa kaikki heti ja nyt. Seuraavalta sivulta löytyy kokoava kuva kitaran eduista ja haitoista koulusoittimena.

KUVA 11. Kitaran edut ja haitat koulusoittimena.

8.4 Ukulelen ja kitaran soiton opettamisen yhdistäminen

Kitaran ja ukulelen samankaltaisuus voi mahdollistaa soittimien keskinäisen hyödyntämisen opetuksessa - tai sitten se voi olla hankaloittava tekijä soittimien opetuksessa. Kysyin, millaisia kokemuksia opettajilla oli ukulelen ja kitaran soiton opettamisen yhdistämisestä, tekevätkö he sitä työssään ja mitä mieltä he siitä ovat.

Kitara ja ukulele ovat monin tavoin samanlaisia, kuuluvathan ne samaan soitinryhmään. Monia materiaaleihin liittyviä yhtymäkohtia soittimien kesken löytyy ja opettajat hyödyntävät niitä työssään. Sointudiagrammit ja tabulatuurit toimivat samalla logiikalla niin kitaralla kuin ukulelella, kielten määrä vain vaihtelee. Tämä olikin koettu hyödylliseksi soittimien opetuksessa. Kun tabulatuureja ja sointudiagrammeja on opittu ymmärtämään toisen soittimen kohdalla, on ymmärtäminen nopeaa myös toisella soittimella. Soittimien rakenteet muistuttavat myös toisiaan.

Soinnut voivat olla helpottava yhdistävä asia soittimien välillä tai sitten hahmottamista hankaloittava asia. Otteet ovat samat ukulelella ja kitaran neljällä ohuimmalla kielellä, mutta soinnut ovat vain erinimisiä. Esimerkiksi kitaran D-duuriote tuottaa ukulelella G-duurisoinnun,

koska ukulelen kielet soivat kvartin päässä kitaran ohuimmista kielistä. Kuitenkin oppilaille usein tämän ymmärtäminen on vaikeaa ja vaatiikin sitä, että soinnut opetellaan erikseen. Vastauksissa kerrottiin, että säestyssoittimena soittimet mukailevat samoja perusteita. Komppia voi harjoitella kummalla soittimella vain. Huomauttaisin kuitenkin, että soittimien soittotekniikat ovat erilaiset, mikä tulee ottaa soitossa ja soiton opetuksessa huomioon.

Eräs vastaaja sanoi yhdistävänsä mieluummin ukulelen ja pianon soittoa. Näillä soittimilla soinnut ovat samanaikaisesti helppoja, esim. soinnut C, Am, F ja G löytyvät pianon valkoisilta koskettimilta ja ovat helpoimpia sointuja soittaa myös ukulelella, kitarassa nämä soinnut ovat puolestaan melko vaikeita. Myös kanteleen ja ukulelen yhdistäminen mainittiin vastauksissa. Soittimet ovat osin samankaltaisia ja viimeisessä luvussa (ks. kappale 9 Pohdinta) käsittelen enemmän näiden kahden eri maan kansallissoittimen yhdistäviä tekijöitä.

Paljolti opettajat kertoivat hyödyntävänsä opetuksessa soittimien rinnakkaista soittoa, osa luokasta soittaa ukulelea ja osa kitaroita. Usein kaikille ei riitä samaa soitinta ja on pakko myös tehdä jakoa sen suhteen, kuka soittaa mitäkin soitinta. Yksi vastaaja kertoi pohtivansa oppilaiden kanssa yhdessä soittimien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Vanhempien oppilaiden kanssa pystytään vertailemaan sointuotteita ja sitä, millä tavoin kielten järjestys vaikuttaa sointuun. Soiton yhdistämisessä pystyy myös jakamaan soittimien roolia yhteissoitossa. Toisella soittimella, esimerkiksi ukulelella soitetaan melodioita ja kitaralla soitetaan komppia ja bassolinjoja.

9 POHDINTA

Tarkastelen tässä luvussa, millaisia vastauksia sain tutkimuskysymyksiini kyselyn perusteella. Tutkimuskysymykseni keskittyvät kumpaankin soittimeen erikseen ja siihen, kuinka soittimia hyödynnetään keskenään. Käyn läpi myös tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden toteutumisen ja millaisia jatkotutkimuksia aiheesta voisi tehdä. Tuon tässä luvussa esille paljon omia pohdintojani aiheeseen liittyen ja kommentoin tutkimuksessa esille tulleita aiheita. Alla vielä tutkimuskysymykseni eriteltynä:

1. Missä vaiheessa opettajat ottavat ukulelen osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?
2. Missä vaiheessa opettajat ottavat kitaran osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?
3. Millä tavoin opettajat hyödyntävät soittimia keskenään vai hyödyntävätkö ollenkaan?

Pohdin myös muutamia ongelmakohtia tutkimuksessani analysointivaiheessa. Ovatko tällaiseen kyselyyn alttiimpia vastaamaan sellaiset ihmiset, jotka ovat kiinnostuneet kielisoittimista tavallista enemmän ja voiko se silloin vaikuttaa tutkimustuloksiin? Jos vastaajat ovat sellaisia, jotka kokevat soittimen yhdeksi mieluisimmaksi koulusoittimeksi, niin he mahdollisesti ottavat soittimen mahdollisimman aikaisin mukaan opetukseen. Toisaalta vastaajissa oli kyllä sellaisiakin opettajia, joiden mielestä kielisoittimien opettaminen ei ollut mieleistä ja ikään kuin pakon ja tapojen vaatimana joutuivat opettamaan niitä. Vastauksien perusteella kyselyyn vastasi monenlaisia opettajia, toiset enemmän kiinnostuneita kyseisistä soittimista ja toiset vähemmän. Uskon, että vastauksien kesken muodostuu hyvä keskiarvo ja kysely ei ole saavuttanut vain ukulelen ja kitaran vannoutuneita kannattajia.

Analyysiä tehdessä aluksi vaikeudeksi meinasi muodostua vertailu opettajien käytännön ja mielipiteiden välillä. Mietin, kuinka voin tehdä vertailua siitä, opettavatko opettajat niille luokille ukulelea ja kitaraa, joille heidän mielestään soitinta voisi opettaa. Kaikki opettajat eivät nimittäin ole opettaneet kaikkia luokkia. Vertailu kuitenkin onnistui, kun katsoin ketkä kaikki ovat opettaneet musiikkia millekin luokalle ja laskin prosenttiosuudet ukulelen ja kitaran soitonopetuksen suhteen niihin verraten. Sain siis tehtyä vertailua siitä, vastaako opettajien oletukset heidän toimintatapojaan.

Ilahduin siitä, kuinka paljon uusia näkökulmia vastauksista löytyi esimerkiksi soittimien eduista ja hyödyistä. Nämä ovat ongelmia ja ilon aiheita, joita opettajat työssään ovat kohdanneet ja käytännön kautta oppineet. Esimerkiksi sovellusten käyttö oli suurempaa kuin olin odottanut ja että monessa vastauksessa juuri Yousician oli opettajien suosima sovellus. Se sai minut pohtimaan, että leviääkö tänä päivänä kaikki tieto ja trendit internetin kautta ja onko väliä missä päin opettaa.

9.1 Ukulelen opetus

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsittelee ukulelea ja sen opettamista: *Missä vaiheessa opettajat ottavat ukulelen osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?* Vertailen kyselyn tuloksia aiempiin tutkimuksiin eduista ja haitoista ja motoriikasta ja tuon esiin omia mielipiteitäni vastauksiin liittyen. Vertailen myös, kuinka vastaajien ajatukset ja käytännön toiminta kohtaavat.

Ukulelen edut ja haitat mukailivat paljon aiempaa tutkimusta (ks. 2.2 Ukulele koulusoittimena), mutta kyselyssä tuli ilmi myös uusia näkökulmia ja negatiivista kritiikkiä myös etuina pidettyihin asioihin. Olen yrittänyt etsiä tutkimuksia, jossa tuodaan myös esiin ukulelen heikkouksia koulusoittimena, mutta lähteet ovat olleet vähäisiä. Opettajien vastaukset toivat myös tätä näkökulmaa esiin, joka on mielestäni tärkeää. Haitoiksi nimettiin soittimen pieni koko isommille soittajille, vireen pysymättömyys etenkin edullisemmissa soittimissa, soittoasento, virittämisen ymmärtämisen vaikeus, kielten lukumäärä vaikeuttaa laajojen soitujen soittamista, soitinta ei oteta vakavasti ja sen soundi ei sovi kaikkeen musiikkiin, koska musiikki kuulostaa silloin helposti samalta.

Kokemuksen myötä huomatu vaikeudet ovat todellisia ja alan kirjallisuudessa harvoin esille nostettuja asioita. Halpojen soittimien vireestä on mainintoja, mutta muita opettajien vastauksissa ilmi tulleita asioita ei nimetty aiemmissä tutkimuksissa tai kirjoituksissa. Toki esimerkiksi soittimen pieni koko on helppo ratkaista antamalla isommalle soittajalle tenoriukulele soitettavaksi, otteetkin pysyvät samana kuin sopraanoukulelessa ja otelaudan ja kopan koko kasvavat. Mutta esimerkiksi soundi on hyvä tuoda esille. Koulussa on tärkeää, että yksinkertaisista asioista saadaan hyvän ja aidon kuuloisia, koska se motivoi oppilaita.

Ukulelella on suhteellisen helppo saada aikaan hyvän kuuloista soittoa, mutta äänenväri ei aina sovi kaikkiin tyylihin ja soitettava kappale ei mahdollisesti kuulosta enää niin aidolta.

Tamberino listaa kymmenen etua liittyen ukuleleen kouluosoittimena: soittimen edullisuus, monipuolisuus, pieni koko, kuljetettavuus, palkitsevuus aloittelijoille, monikulttuurisuus, hiljainen sointiväri, soitin sopii niin soolo- kuin yhteissoittimeksi, sen avulla voi opettaa musiikinteoriaa ja soittimen suosio myös populaarikulttuurin parissa. Melkein kaikki listan kohdat mainittiin opettajien vastauksissa, paitsi monikulttuurisuus, musiikinteorian opettaminen ja suosio populaarikulttuurissa. Suosio populaarikulttuurissa liitettiin puolestaan vahvasti kitaraan. Kuten ylemmässä kappaleessa on nähtävissä, muutama Tamberinon näkemistä eduista sai kritiikkiä. Esimerkiksi soittimen pieni koko, joka aiheutti isommille soittajille vaikeuksia. Tämä on toki helposti ratkaistavissa ukuleleperheen muilla isommilla soittimilla, kuten yllä jo mainitsin. Myös monipuolisuutta kyseenalaistettiin. Eräs vastaajista nimenomaan koki, että soittimen soundi ei ole tarpeeksi monipuolinen, että se sopisi moneen erilaiseen tyyliin.

Vastaajien vahva kanta oli, että ukulelen opetuksen voi aloittaa jo ennen kouluikää tai viimeistään toisella luokalla: yli kaksi kolmasosaa vastaajista oli tätä mieltä. Tamberino puolestaan ehdottaa soiton aloittamisajankohdaksi kolmatta luokkaa. Tamberinon perusteet soiton aloittamiselle kolmannella luokalla oli, että alle 9-vuotiaalla lapsella ei ole vielä hienomotoriikkaa ja kognitiiviset taidot vaativat vielä harjoittelua. Tästä syystä nuorempien soittajien kanssa eteneminen on hitaampaa. Vastauksien perusteella tällaisia kokemuksia oli yllättävän harvalla. Moni koki aivan mahdolliseksi soiton aloittamisen jo hyvin nuorella iällä. Tamberino ei myöskään tyrmää soiton aloittamista ennen kolmatta luokkaa, mutta kokee sen olevan paras ajankohta aloittaa.

Koko useimmiten kuitenkin koettiin olevan soittimen etuna juuri pienempien lasten kanssa ja motoriset taidot ovat soittimen vaatimalla tasolla. Lindeberg-Piironen ja Ruokosen mukaan 4–6-vuotiaiden lasten motoriset taidot riittävät kanteleen, nokkahuilun ja ukulelen alkeisiin tutustumiseen (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 122). Tämä kumoaa Tamberinon väitteen alle 9-vuotiaan hienomotoristen taitojen puutteellisuudesta. Edelleen eteneminen on varmasti hitaampaa alle kouluikäisillä kuin kolmannen luokan oppilailla, mutta hienomotoriset taidot ovat kuitenkin sillä tasolla, että soitto on mahdollista.

On myös hyvä aloittaa hieman haastavampien asioiden harjoittelu 6–7-vuotiaiden kanssa. Lindeberg-Piironen ja Ruokosen mukaan tämän ikäisen lapsen raajojen suhteet tarvitsevat harjoittelua ja tottumista nopean kasvun ja kehityksen takia ja koordinaatiokykyä ja hienomotorisia taitoja onkin hyvä harjoitella mm. askartelun, soittamisen ja tanssimisen kautta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 79–82). Ukulelen avulla pystytään tarjoamaan sopivaa haastetta pienelle lapselle.

Salla Marttilan kokemuksia ja tutkimusta musiikkileikkikouluikäisten eli alle kouluikäisten ukulelensoittoon liittyen opettajien ajatukset mukailevat hienosti: 58 % vastaajista kannatti ukulelen opettamista jo alle kouluikäiselle lapselle. Alle kouluikäisetkin pystyvät siis hyvin soittamaan soitinta myös vastaajien mielestä. Käytännössä kuitenkin työssään ukulelen opetuksen esikoulussa aloitti neljä opettajaa 14:sta, jotka olivat opettaneet musiikkia esikoululaisille. Vaikka käytännössä vain alle kolmasosa tämän ikäisille opettavista opetti ukulelea, oli monilla vastaajista usko siitä, että jo alle kouluikäinen on tarpeeksi taitava taidoiltaan aloittaakseen ukulelen soiton.

Ukulele on siis selvästi suunnattavissa jo alakoulun alimmille luokille. Neljättä luokkaa korkeampia luokkia ei edes mainittu vastauksissa aloittamisajankohtana ja kyselyn tulokset vahvistivat omaa käsitystäni ukulelen soiton aloittamisen ikäjakaumasta. Ukulele ei kuitenkaan katoa opetuksesta tämän jälkeen, vaan sen käyttö lisääntyy vuosi vuodelta ja sitä käytetään ahkerasti tunneilla aina lukiolaisiin asti. Kyselyssäni tilaston perusteella näyttää siltä, että käyttö kasvaa aina kuudenteen luokkaan asti ja laskee yläkoululaisten ja lukiolaisten kohdalla, mutta tämä johtuu siitä, että vastaajista kolmannes on luokanopettajia eikä opeta siis ollenkaan yläkoulussa tai lukiossa. Tarkastellessa vain yläkoululaisia opettavia, heistä kaikki paitsi yksi, eli 97 % on opettanut ukulelea oppilailleen. Lukiolaisten kohdalla sama luku on 54 %. Tilaston pohjalta on vaikea vetää suoria päätelmiä ja lukuja, koska voi olla, että opettaja on opettanut joskus lukiossa ja ukuleleja ei vielä tällöin ole ollut käytössä tai sitten lukiossa soitinta ei oikeasti enää käytetä samoissa määrin, vaan soitto suuntautuu vahvemmin vaikkapa muihin bändisoittimiin.

Uutena näkökulmana aiempiin tutkimuksiin nähden oli mm. se, kuinka mielekästä pianon ja ukulelen yhdistäminen on. Molemmilla soittimilla aloitetaan yleensä samoista perussoinnuista, jolloin soiton yhdistäminen on helppoa. Pianon valkoisilla koskettimilla on helppo aloittaa duurisoinnuista C, G ja F ja mollisoinnuista Am ja Em. Samoin C-vireisellä ukulelella C ja Am

ovat ensimmäisiä sointuja, joita opetellaan ja joiden jälkeen aletaan laajentamaan osaamista edellä mainittuihin sointuihin. Kerron tästä lisää myöhemmin tässä kappaleessa kohdassa 9.4 Ukulelen ja kitaran keskinäinen hyödyntäminen.

On perusteltua, että moni opettaja painottaa sointujen opettamista opetuksessaan. Kuten Marttilakin (2017) kertoo, on säästystaidoista luultavimmin eniten hyötyä oppilaille. Ryhmässä on myös helpompi opettaa sointuja kuin vaikkapa melodiasoittoa, koska melodiasoiton hiljainen ääni jää helposti muun äänimassan jalkoihin. (Marttila 2017, 16.) Sointuja on helppo hyödyntää monissa erilaisissa kappaleissa ja oman laulun säestäminen on hieno taito. Melodian soittamisen opettaminen on hieman vaikeampaa ja sen yhdistäminen mihin tahansa kappaleeseen ei ole niin helppoa kuin sointujen. Melodiasoitto voi vaatia nuotinlukutaitoa, jonka opetteluun tunneilla vastaan tulee aika ja miten missäkin soittimessa nuotit löytyvät soittimesta. Toki tabulatuuriin lukemisen taito helpottaa tätä urakkaa ja korvakuulolta soittaminen ei vaadi nuottien ymmärtämistä, mutta se ei ole kaikille yhtä helppoa. Tabulatuurit ovat myös hieman ongelmallinen tapa opetella nuotteja, koska ne voivat sulkea perinteisten nuottien lukemisen opetteluun ja niistä on vaikea siirtyä pois.

Tekniikan opettelu ei ollut etusijalla monellakaan vastaajista, mutta tämä voi johtua kysymyksen asettelusta. Vain muutamat mainitsivat aloittavansa soittoasennosta ja soittimen osista ja myöskään virittämistä ei moni tuonut esiin. Tärkeäksi koettiin heti soittoon pääseminen. Omat muistoni kitaran yksityistunneilta painoutuivat alkuun juuri soittoasentoon ja soittimen virittämiseen. Toisaalta ryhmäopetus on hyvin erilaista kuin yksilöopetus ja siirtymät asiasta toiseen tulee miettiä eri tavalla. Esimerkiksi virittäminen voi olla vaikeaa ymmärtää ja hieman väärällä soittoasennollakin voi soittaa. Väärästä asennosta on kuitenkin vaikea oppia pois. Toisaalta myös eräässä vastauksessa tuotiin esille se, miten oppilaille usein ei ole jaksamista keskittyä yhteen asiaan pitkään. Halutaan saada heti kaikki toimimaan ja kuulostamaan hyvältä. Ja jos oppilaille opetettaisiin virittämistä, voisi opettaja säästyä suurelta määrältä virittämistä ennen tunteja. Oppilaat oppisivat itse toimimaan soittimen kanssa kokonaisvaltaisesti, eikä heille tehtäisi asioita valmiiksi. En väitä, että vastaajat toimisivat näin, mutta tämä on näkökohta, joka on hyvä ottaa huomioon.

Itselleni erikoisin tapa lähestyä ukulelensoittoa oli ukulelen ajattelu bassona. Kitaralla tämä on todella luonteva tapa aloittaa soitto, matalimmat kielet ovat samat ja luokissa on usein vain muutamia bassokitaraa basson soiton harjoittelua varten. Ukulelen bassomainen soittaminen

voi olla myös hankalaa korkean g-kielen takia, joka on lähimpänä soittajaa. Toisaalta ukulelensoittoa voidaan harjoitella yhden kielen avulla ja soitto kuulostaa hyvältä. Markkinoille on tullut yhä enemmän Low G -viritteisiä ukuleleja. Low G -viritteisessä ukulelessa matalin kieli on g-kieli, joka on lähimpänä soittajaa. Perinteinen viritys ukulelella on $g^1-c^1-e^1-a^1$ ja Low G -viritteisessä ukulelessa viritys on $g-c^1-e^1-a^1$, eli g-kieli on oktaavia matalampi kuin perinteisesti. Soittimissa on muhkea soundi ja kouluissa voitaisiinkin miettiä, olisivatko nämä parempia myös opetuksen kannalta. Ymmärtäminen voisi olla helpompaa, kun kielet etenevät loogisesti paksuista matalista kielistä kohti ohuita korkeita kieliä. Tosin korkea g-kieli tuo myös ukulelensoittoon sen tyypillisen helisevän soundin, jota monet pitävät leimallisena soittimelle. Molemmat viritykset ovat erittäin käyttökelpoisia.

9.2 Kitaran opetus

Toisena tutkimuskysymykseni keskittyy kitaransoiton opettamiseen: *Missä vaiheessa opettajat ottavat kitaran osaksi musiikinopetusta? Millä eri tavoilla?* Samoin kun ukulelessa, teen vertailua kyselyn tuloksien ja aiempien tutkimuksien välillä ja esittelen omia ajatuksiani vastauksiin liittyen. Vertailen myös, kuinka vastaajien ajatukset ja käytännön toiminta kohtaavat.

Moni näki, että kitaransoitto olisi mahdollista aloittaa jo ensimmäiseltä luokalta lähtien, mutta tämä ei näkynyt tutkimuksen tuloksissa konkreettisesti. Vaikka vastaajista lähes kymmenesosa oli sitä mieltä, että esikoululainen tai nuorempi voisi aloittaa kitaran soiton, käytännössä opetuksessaan esikoululaisille kitaraa oli opettanut vain yksi 14:sta. Yllätyinkin, miten moni sanoi, että opetuksen voisi kyllä aloittaa jo hyvinkin pienten kanssa. Käytäntö ei siis aivan pidä yhtä mielipiteiden kanssa. Eniten kannatusta kuitenkin sai 3.–4.-luokalla aloittaminen, kolmannes oli sitä mieltä, että tämä ajankohta olisi hyvä. Neljättä luokkaa opettavista kitaraa olikin tälle ikäluokalle opettanut 70 % prosenttia vastaajista. Määrä kasvaa selvästi kohti alakoulun loppua ja vastaa myös omia odotuksiani siitä, missä vaiheessa kitara olisi hyvä ottaa mukaan opetukseen.

Yritin etsiä tietoa motoriikan kehittymisestä ja miten se vaikuttaa kitaransoittoon. Suoraan aiheeseen liittyvää tutkimusta ei löytynyt, mutta kuten aiemmin tämän luvun kohdassa 9.1 *Ukulelen opetus* moni soittoon ja motoriikkaan liittyvä asia liittyy myös kitaransoittoon.

Soittimen koko ja kielten lukumäärä kuitenkin vaikuttaa siihen, että soitinta ollaan valmiimpia soittamaan hieman myöhemmin kuin ukulelea. Kauranen kertoo, kuinka 9–12-vuotiailla kehitys on nopeaa ja etenkin liikkeen ohjaus-, havainto- ja muokkauskyvyssä tapahtuu edistystä, mutta edelleen kuitenkin raajojen ääriosien monimutkaiset liikkeet voivat tuottaa vielä monelle 12-vuotiaalle ongelmia. (Kauranen 2011, 347–348). Kolmas-kuudesluokkalainen lapsi pystyy ohjaamaan liikkeittään yhä paremmin, vaikka raajojen ääriosien monimutkaiset liikkeet ovatkin vielä vaikeita. Soitto kehittää liikeratojen hallintaa, mutta vaatii myös vielä paljon keskittymistä ja harjoittelua. Kitara alkaa olla hallittava soitin samalla tavoin kuin ukulele on ollut jo aiemmin nuoremmalle lapselle. Nyt kielten määrä vain kasvaa ja soitin on isokokoisempi ja vaatii myös enemmän voimaa.

Kitaransoiton opetuksessa selvästi opettajia puhutti se, millä tavoin soinnut kannattaisi opettaa. Nk. pikkusointuja, eli kolmen-neljän ohuimman kielen sointuja sekä vierastettiin että käytettiin innokkaasti. Osa näki ongelmallisena sen, että kokonaisia sointuja ei opetella heti ja toiset taas kokivat ne hyvin käyttökelpoisiksi. Evijärven (1991) tutkimuksessa tehtiin vertailua kahden ryhmän välillä, jotka opettelivat kitaransoittoa. Toisessa ryhmässä opeteltiin soittamaan pikkusoinnuilla ja toisessa ryhmässä kaikilla kuudella kielellä. Eniten kitaran soitosta motivoituivat ne, jotka soittivat kaikkia kuutta kieltä (Evijärvi 1991, viitattu lähteessä Peräsalo 2000, 7). Tämä voikin olla hyvä asia huomioida opetuksessa. Onko parempi käyttää paljon aikaa vaikeiden otteiden parissa vai onko parempi tehdä enemmän alkuun töitä, jolloin soittaminen myöhemmin voi olla motivoivampaa ja hyödyllisempää koulun ulkopuolisessakin elämässä? Omasta mielestäni pikkusoinnuilla saa hyvin eriytettyä opetusta ja eteneminen soittoon on nopeampaa ja näen, että niillä on oma paikkansa opetuksessa. Mutta koen kuitenkin myös hyödyllisemmäksi opettaa soinnut kokonaisina juuri vapaa-aikaa ja soittoinnostuksen heräämistä ajatellen. Myös voimasointujen opettaminen helpottaa vaikeiden sointujen soittamisen, mutta soundi on erilainen ja ei aina välttämättä sovi kaikkiin kappaleisiin. Barresointujen ohittaminen voi kuitenkin olla viisasta voimasoinnuilla, sillä koen, että niiden opettelu kaikkien kanssa ei tarkoituksen mukaista.

Kitaran hyväksi puoliksi nimettiin sen monipuolisuus, edullisuus, materiaalin paljous, eriyttämisen mahdollisuus, ”rocktähteys” ja soittimen kiinnostavuus nuorten keskuudessa, basson harjoittelu, vireen pysyvyys ja hyvät säilytysratkaisut. Haittoja puolestaan opettajien mielestä olivat soittimen iso koko, kalleus, hankala aloittelijalle, vaikeat soinnut, meteli sähköisissä soittimissa, vireen pysymättömyys, kielten lukumäärä, tilan vievyys ja sormiin voi

jopa sattua soittaessa. Myös aiemmissa tutkimuksissa nostettiin esille eduiksi soittimen monipuolisuus ja mahdollisuus kehittää soittotaitoa todella pitkälle (Bartel 1990, 40–45). Lisäksi edullisuus, hiljainen ääni yhteismusisoinnissa, suhteellisen pieni koko, soittimen asema rock- ja popmusiikissa ja sopiminen moneen erilaiseen tyyliin ja kokoonpanoon tekivät soittimesta hyvän koulusoittimen (Peräsalo 2000, 38–39). Tässäkin tutkimuksessa etenemismahdollisuudet kitaran soitossa nähtiin hyvänä etuna. Opetusta pystytään eriyttämään paljon ja taitaville oppilaille voidaan tarjota vaikeampia asioita harjoiteltavaksi. Rocktähteys edelleen puhuttaa ja motivoi oppilaita soittamaan.

Haittoja ei muissa tutkimuksissa kovin paljon käsitelty. Kuten opettajat tässä tutkimuksessa, myös Peräsalon (2000) tutkimuksessa kitaran viritys nähtiin vaikeuttavana tekijänä musiikinopetuksessa. Oppilailla on liian helppo pääsy muuttamaan virettä. Toisaalta virittäminen on kuitenkin nopeaa verrattuna vaikka kanteleeseen tai nokkahuiluun. (Peräsalo 2000, 36.) Muissa tutkimuksissa ei kuitenkaan muuten haitat tulleet kovin selkeästi esille ja mielestäni on hienoa, että tämä näkökulma tuotiin myös aidosti esille opettajien vastauksissa.

Basson harjoittelu on suuri etu kitaransoiton yhteydessä. Kitaralla voidaan opetella niin kitarasointuja kuin bassosäveliä, jolloin yhdellä soittimella voidaan opetella kahden eri soittimen stemmat. Bassokitaroita harvemmin on luokissa useampia ja kitaroilla voidaan näin ollen päästä harjoittelemaan useamman kanssa bassostemman soittoa. Soittimet ovat malliltaan kuitenkin erilaisia, pelkästään kitaraa soittamalla ei saa kuvaa bassolla soittamisesta. Soiton eriyttämisessä bassostemman tarjoaminen monipuolistaa kitaralla soittamista.

Soittoasentoa ei opettajien keskuudessa painotettu kovin paljon. Purse, Jordan ja Marsters (1984) pitävätkin tärkeänä, että opetuksen alussa ei liikaa keskityttäisi soittoasennon hiomiseen. Tärkeintä on tarjota mahdollisimman nopeasti mahdollisuutta päästä soittamaan ja tekniikka kehittyä kyllä soiton myötä. (Purse, Jordan & Marsters 1998, 6–7.) En osaa itse sanoa selkeää kantaa soittoasennon suhteen. Mielestäni se on hyvä käydä läpi ja painottaa sitä, että soiton pitäisi olla mahdollisimman luontevaa ja voimia ei käytetä soitossa turhaan. En myöskään halua, että oppilaat oppivat vääränlaisen tavan soittaa ja että siitä olisi myöhemmin vaikea oppia pois. Koen, että soittoasentoa ei kuitenkaan tarvitse painottaa liian paljon. Kun soitto tuntuu luontevalta, voidaan nopeasti jatkaa eteenpäin ja kohti kappaleita. Isossa ryhmässä soittoasennon ja -tekniikan tarkkailu on vaikeampaa kuin yksityisopetuksessa.

9.3 Ukulelen ja kitaran opetuksen vertailu

Kitaran ja ukulelen opetuksessa oli paljon samankaltaisuuksia. Molemmissa korostui soitujen opettamisella aloittaminen, mutta eroa oli siinä, mitä soituja opetellaan ensimmäisenä ja millä tavoin. Kitarassa variaatio soitujen opettamisessa oli suurempaa. Yksi vastaajista tuo mielenkiintoisen näkökulman ukulelen mahdollisuuksiin soitusoitossa: ukulele on laajentanut soitujen käyttömahdollisuutta, sillä perussoinnut ovat nopeita oppia ja siksi voidaankin ottaa paljon muitakin erilaisia soituja. Neljä kieltä helpottaa, tosin myös rajoittaa. Soinnuissa ei voi olla kuin maksimissaan neljä ääntä soimassa.

Kitaran bassomainen opetus oli oletettavissa, mutta yllätyin maininnasta myös ukulelen kohdalla. Kitarassa vapaiden kielten ja basson opetus linkittyivät vahvasti toisiinsa. Ukulelessa puolestaan näen vapaat kielet yhdistyvän C6-sointuun. Toki kappaleissa voidaan soinnun tai melodia mukaan soittaa pelkästään yhtä ääntä. Yhden kielen soitto voi olla jollekin helpompaa kuin kaikkien kielten soittaminen, mutta vaatii mielestäni myös paljon tarkkuutta ja voi tuntua irralliselta muuhun soittoon verrattuna. Tämä on joka tapauksessa yksi tapa eriyttää soittoa myös ukulelen suhteen, mutta voi olla motivoivampaa soittaa vaikkapa soituja tai helppoja melodioita.

Soittimien edut ja haitat olivat osin yhteneviä, mutta pääosin erilaisia. Molemmat soittimet ovat pääosin vastaajien mielestä edullisia ja molemmat ovat helppoja säilytysratkaisujen puolesta, mutta siihenpä yhtäläisyydet eduista jäävätkin. Kitara nähtiin monipuolisena soittimena, joka pystyy tarjoamaan mielenkiintoa eri tasoisille soittajille. Soitin myös kiinnostaa nuoria ja soitin leimataan vahvasti rock- ja popmusiikkiin. Ukulelessa puolestaan korostuvat sen edut helposti lähestyttävänä soittimena. Se on sopivan kokoinen lapsillekin ja kynnys soittimeen tarttumiseen on pieni. Perussoinnut ovat helppoja oppia ja soundi on helposti lähestyttävä.

Myös soittimien haitat koettiin erilaisiksi. Vireen pysymättömyys toistui molempien soittimien kohdalla haittana, mutta muuten haitat olivat melko erilaisia, jopa vastakkaisia. Esimerkiksi ukulelessa soittimen soundi koettiin ongelmalliseksi ja kitarassa puolestaan hankaluus aloittelijalle ja se, että soitto vaatii paljon sormivoimaa ja soittaminen voi jopa sattua. Soittimen koko oli puolestaan molemmissa soittimissa hieman eri lailla ongelma. Kitarassa soittimen iso koko tuotti vaikeuksia ja ukulelessa puolestaan pienuus isommille soittajille. Toisaalta osa

korosti juuri monen haittoina pitämiä piirteitä soittimien etuina. Tässä korostuu taas se, että mitä toinen pitää soittimen etuna, toinen pitää sitä haittana.

Erilaisten uutisten ja artikkeleiden perusteella molemmat soittimet kuitenkin nauttivat suurta suosiota, kitara sitä edelleen kiehtovuudellaan bändimaailmassa ja ukulele uutuudellaan ja viehättävyydellään. Kiinnostavaa olisi tietää, mikä soitin on tällä hetkellä suosituin nuorten keskuudessa, onko piano edelleen halutuin soitin niin kuin 90-luvulla (Kosonen 1996, 75–76.) vai onko muutosta tapahtunut uusien soittimien myötä.

9.4 Ukulelen ja kitaran keskinäinen hyödyntäminen

Kolmas tutkimuskysymykseni tavallaan yhdistää aiemmat tutkimuskysymykseni: *Millä tavoin opettajat hyödyntävät soittimia keskenään vai hyödyntävätkö ollenkaan?* Olen jo kandidaatintutkielmassani tekemiäni haastatteluja varten päässyt hieman tutkiskelemaan asiaa, mutta päätin nyt maisterintutkielmassa tutustua aiheeseen paremmin. Oma mielenkiintoni aiheeseen liittyen vaikuttaa vahvasti siihen, että valitsin tämän yhdeksi tutkimuskysymyksistäni.

Omat oletukseni kitaran ja ukulelen soiton yhdistämiseen liittyen olivat suuremmat. Samojen otteiden hyödyntäminen (esimerkiksi ukulelen G-duuriote on sama kuin kitaran D-duuriote) ei tullut esille missään vastauksessa ja aloin myös pohtimaan, onko siitä lopulta hyötyä koulussa. Se ei luultavasti nopeuta asioita, vaan mutkistaa ymmärtämistä ja on tarkoituksellisempaa musiikkiopistoon ja musiikinteorian opetukseen. Vastaan tulee kuitenkin todellisuus ja tuntien määrä ja opetuksen tarkoitus. Soitonopetuksessa kuitenkin soittimista koettiin olevan toisilleen hyötyä ja niitä käytettiin paljon yhtäaikaaisesti tunneilla. Esimerkiksi sointudiagrammien lukemisen periaatteet ovat molemmilla soittimilla samat.

Kyselyssä nousi yllättäen kitaran lisäksi muiden soittimien yhdistämistä ukulelen kanssa. Hieno näkökulma eri soittimien yhdistämisestä oli pianon ja ukulelen välillä. Ukulelen ja pianon yhteisaikaisen soittamisen yhdistäminen on usein helpompaa kuin kitaran ja ukulelen. Pianossa ja ukulelessa helpot soinnut ovat samoja; C, Am, F ja G löytyvät pianon valkeilta koskettimilta ja ovat helpoimpia sointuja myös C-vireisellä ukulelella. Kitarassa puolestaan nämä soinnut kokonaisina ovat melko vaikeita. Lisäksi saadaan hieman erilainen soundi soittoon, kun ukulele

ja piano yhdistetään. Kielisoittimet muistuttavat paljon toisiaan soundiltaan, etenkin jos soitetaan nailonkielisillä kitaroilla.

Myös hyvä yhtymäkohta löytyy ukulelen ja kanteleen väliltä. Molemmat ovat volyymitasoltaan hiljaisia ja kirkassoundisia. Ne ovat kielisoittimia ja sointuotteet ovat melko helppoja. Soittoa yhdistäessä kanteleen ja ukulelen vire tulisi kuitenkin olla soittimissa sama; toista soittimista tulee virittää, jos halutaan käyttää ukulelen helpoimpia sointuotteita. Yhdistävänä tekijänä on myös se, että molemmat ovat omien maidensa kansallissoittimia, ukulele Havaijin ja kantele Suomen. Soittimet voivat toimia siis kulttuurien kohtaamistapana. Kanteleen opetuksessa on tuttua tarrojen ja erilaisten nimien käyttö soinnuille. Yleensä soinnut nimetään marjojen mukaan. Sama käytäntö toimisi hyvin myös ukulelella yksi kyselyyn vastanneista valaisee: ”Jos sointutaulukoiden lukeminen on jollekulle tuossa iässä vielä hankalaa, voi tilanteen ratkaista liimalla ukuleleen tarroja eri sointujen merkiksi.”

Juutilainen (Kortelainen 2016) toi esiin sen, kuinka ukulelen ja kitaran opetusta voi yhdistää. Hänen mukaansa ukulelen ja kitaransoitto muistuttavat motorisesti toisiaan. Samat otteet toimivat kummassakin soittimessa, ne ovat vain eri nimisiä. Myös Suoniemi kokee soittimista olevan hyötyä toisilleen. Vasemman käden tekniikka on Suoniemen sanoin ukulelessa heti luonnollinen, kitaran soitossa vasemman käden sormien nivelet helposti taittavat, niin sanotusti ”löpsähtävät”. Vastauksissa painotetaan kuitenkin soittimien eroja ja sitä, että ukulele ei ole pienoiversio kitarasta. Molemmille on omat soittotekniikkansa ja soittoasentonsa. (Kortelainen 2016, 25.)

Tutkimus ravisteli omia ruusuisia kuvia ukulelen ja kitaran yhdistämisestä ja käsitystä siitä, onko siitä lopulta edes hyötyä. Koulussa opitaan perustaitoja ja tärkeintä on saada onnistumisen kokemuksia. Tärkeää on, että oppilaille on mahdollisuudet jatkaa eteenpäin, jos innostus herää. Etenkin pianon ja kanteleen yhdistäminen ukulelen kanssa olivat mielestäni hyvin perusteltuja ja yhdistyvät jopa yhteissoitossa helpommin kuin ukulele ja kitara. Tärkeintä opetuksessa on auttaa oppilaita löytämään onnistumisen kokemuksia ja mahdollisesti opettaa taitoja, joita voi lähteä kehittämään lisää koulun ulkopuolellakin.

9.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat hieman eri lailla tarkastelun alla kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tutkija tekee tulkintoja samanaikaisesti niin aineiston analyysistä, tehdyistä tulkinnoista ja tutkimustekstistä ja luotettavuuden kannalta kattavuus ja runsaus ovat avainasemassa. Tutkijan tulee osata olla objektiivinen tietyissä kohdissa tutkimusta, mutta hänen ei myöskään tarvitse pelätä omien ajatusten esille tuomista, vaan subjektiiviset kokemukset ja mielipiteet ovat luonnollinen osa laadullista tutkimusta. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus toteutuivat mielestäni hyvin.

Tutkimuksen tarkka kuvaaminen ja toteutuksen esille tuominen ovat tärkeitä mittareita laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Olen avoimesti kuvannut tutkimusprosessin etenemistä ja Kyselyn tulokset -luvussa kerron tarkasti, mitä aineistosta löytyy. Hyödynnän kaiken tiedon, mitä aineistosta olen saanut ja en painota asioita tarpeettomasti. Olen pyrkinyt edistämään sitä asioiden muuttamisella luvuiksi ja prosenteiksi, jolloin pystyn oikeasti vertailemaan tuloksia. Lähestymistapana mixed methods research on perusteltu juuri tutkimuksen tuloksien vertailun kannalta.

Tuon paljon omia pohdintojani esille Pohdinta-luvussa, mutta olen mielestäni ollut avoin tutkimuksen tuloksia tarkastellessa ja en ole jäänyt kiinni omiin mielipiteisiini tai oletuksiini, vaan olen voinut objektiivisesti tarkastella tuloksia ja esittää ne niin kuin ne aineistossa ovat olleet. Jos tutkija tulkitsee ja analysoi vastaukset oman alkuperäisen ajattelumallinsa pohjalta, eivät tulokset ole päteviä tai tosia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232). Koen, että kyselyn vastaukset muuttivat oletuksiani ja myös tulkintani aiheesta monipuolistui. Tuloksien kvantifointi auttoi myös todentamaan, mitkä asiat oikeasti aineistossa esiintyvät merkittävässä määrin.

Luotettavuutta lisää vastaajien lukumäärä ja aineiston monipuolinen analysointi. Mielestäni laadulliseksi aineistoksi vastaajamäärä on kattava ja monipuolinen. Skaala oli esikoululaisista lukiolaisia opettaviin opettajiin asti ja opettajat olivat sekä musiikin- että luokanopettajia. Lisäksi muutama muu alan pedagogi oli vastannut kyselyyn. Käsittelin aineiston nimettömästi ja tutkimuksen tuloksiin oli pääsy vain minulla ja ohjaajallani. Vastauksista ei ole mahdollista tunnistaa henkilöitä ja kaikki vastaajat ovat erillisen numerokoodin takana ja minullakaan ei

ole tietoa vastaajien henkilöllisyydestä. Tapaustutkimus olisi voinut olla myös hyvä tapa tutustua opettajien käytännön työhön ja nähdä, kuinka opetus järjestetään. Kyselyllä sain kuitenkin laajan kuvan eri puolella Suomea työskentelevien kokemuksista ja tapaustutkimusta ei näissä puitteissa olisi ollut mahdollista tehdä yhtä laajasti.

9.6 Muuta pohdintaa

Kielisoittimet ovat vain yksi osa musiikinopetusta, niin kuin on musiikkiteknologia, musiikkiliikunta tai rytmisoittimet. Tarkoitukseni ei ole luoda vaikutelmaa siitä, että kitara ja ukulele olisivat jollain tapaa parempia koulusoittimia kuin muut soittimet, vaan tuoda esiin opettajien kokemuksia kyseisten soittimien käytöstä ja siitä, mikä toimii ja mikä ei. Etenkin ukulele on uusi ja kiinnostava soitin koulusoitinkentällä ja ansaitsee tulla tutkituksi. Lähestyinkin tässä tutkielmassa aihetta paljolti ukulelen kautta. Soittimen uutuuden takia minusta on perusteltua tuoda sitä hieman enemmän esille.

Uusien sovelluksien hyödyntäminen vaikuttaa olevan kasvussa myös musiikintunneilla. Ne ovat oiva mahdollisuus monelle itsenäiseen opiskeluun ja musiikintunneilla soitosta innostunut voi mennä vaikkapa kirjastoon lainaamaan soittimen ja jatkaa opiskelua sovelluksen avulla. Myös eriyttäminen musiikintunneilla on helpompaa, kun osa voi opiskella sovelluksen ja osa opettajan ohjaamana. Olisikin mielenkiintoista saada tutkimustuloksia siitä, kuinka hyvin sovellusten ja internetin avulla soitonoppiminen edistyy verrattuna perinteiseen opettamiseen. Internettiä käytetään yhä enemmän erilaisten asioiden opiskeluun ja esimerkiksi videopalvelu YouTubessa voi opiskella mitä vain. Olen itsekin kuullut monista, jotka ovat opetelleet soittamaan kitaraa tai ukulelea pelkästään videoiden ja internetin avustuksella.

Käytin tutkielmassani muutamia tutkielmatason tutkimuksia. Aiheesta ei ollut paljon kirjallisuutta ja koin tutkielmat ja opinnäytetyöt tarpeellisiksi aiheen kannalta ja laadukkaiksi ja minulle tärkeää tietoa sisältäviksi. Tilaa olisi siis tarttua aiheeseen myös jatkotutkimuksen tasolla ja hyvänä tutkimuskohteena voisi olla oppilaat. Kiinnostavaa olisi kuulla oppilaiden mielipiteitä soittimiin liittyen. Tässä kyselyssä otin selvää opettajien mielipiteistä ja kokemuksista ja vastauksissa tuli esille hieman oletuksia siitä, mitä oppilaat ajattelevat. Opettajat varmasti hyötyisivät sellaisesta tiedosta, että minkälaiset asiat motivoivat oppimaan ja mitkä tiedot ja taidot koetaan hyödyllisiksi.

Vastaukset peilasivat aika hyvin omia oletuksiani siitä, milloin opettajat ottavat soittimet opetukseensa. Kitaraa aloitetaan opettamaan alakoulun loppupuolella tai yläkoulun alussa ja ukulelea jo alakoulun alkupuolella. Mielestäni jako on toimiva: ukulelella voidaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa opetella kielisoittimilla soittamista ja oppilaiden motoriikan kehittymisen ja myös fyysisen koon kasvaessa on mahdollista siirtyä soittamaan kitaraa. Lapsi on kykenevä soittamaan ukulelea jo musiikkileikkikoulussa ja ukuleleryhmät ovatkin suosittuja. Salla Marttilan opinnäytetyö *Ukulelen alkeita muksuille; soitto-oppaan matka ideasta toteutukseen* (2017) tukee tätä vahvasti. Hänen tekemänsä materiaali on suunnattu alle kouluikäisille lapsille ja tulokset osoittavat ukulelen olevan todella toimiva näinkin pienten lasten kanssa. Kitara ei tarvitse mielestäni ollenkaan pelätä myöskään alakoulun alkupuolelta, mutta soitin voi olla vaikea hahmottamisen ja kokonsa puolesta pienille lapsille. Aivan ensimmäisillä luokilla sen voi mielestäni jättää pois opetuksesta. Neljä kieltä on helpompi ottaa haltuun kuin kuusi ja sävellajina C-duurin soinnut ovat helpompi soittaa ukulelella kuin kitaralla. Laulut ovat yleensä sopivalla korkeudella lapsille, kun ne kirjoitetaan C-duuriin. Kitaralla puolestaan D-duuri on helpompi sointujensa puolesta ja on C-duurin tavoin sopiva laulettavaksi. D-duurissa mukaan joudutaan tosin ottamaan korotetut fis ja cis, joka hankaloittaa mm. ksylofoneilla soittoa.

Koen soittamista olevan hyötyä toisilleen. Jos ukulelella on päästy jo varhaisessa vaiheessa opettelemaan kielisoittimilla soittoa, voidaan kitaraankin mahdollisesti tarttua hieman aikaisemmin, Molemmat ovat ominaisuuksiensa puolesta oivallisia soittimia ja edullisuutensa ansiosta myös mahdollisia hankkia moniin kouluihin. Eräs ystäväni hankki ensimmäisenä kouluunsa juuri ukulelet, kun mitään soittimia ei tahtonut löytyä. Niillä päästään nopeasti soittamaan ja ne ovat myös hintansa puolesta sellaisia, että niitä voidaan hankkia useampia kerralla. Oppilaat ovat hänen mukaansa olleet todella innostuneita soittamisesta ja oppineet nopeasti.

Mielestäni luokanopettajakoulutuksessa voitaisiin painottaa ukulelea paljonkin. Osalle luokanopettajaksi opiskelevista musiikki voi olla vaikea aine opettaa, jos omat taidot eivät ole päässeet kehittymään pitkälle. Ukulele on suhteellisen helppo oppia soittamaan ja kitaran suuri koko voi tehdä soittamisesta aikuisellekin kömpelöä. Ukulelet mahtuvat mukavasti luokan omaan luokkahuoneeseen ja ukulelen avulla harjoitellaan kitaransoittoon vaadittavia taitoja, joita voi jatkaa opettajan parissa, jolle se on tutumpaa.

Pohdin jossain vaiheessa, onko tutkimukseni tuottanut paljoakaan uutta tietoa tai onko se hyödyllinen ja tarpeeksi laaja. Mitä enemmän tutkin saamaani aineistoa, sitä enemmän aloin saada siitä myös tietoa ja uusia näkökulmia. Koen, että tärkeää oli juuri opettajien antama kriittinen puoli kyseisten soittimien soittoon ja soitonopetukseen liittyen. Positiiviset puolet nostetaan helposti jalustalle, kun ollaan innostuneita jostain aiheesta, vaikka joskus positiiviset asiat voivat kääntyä negatiivisiksi (esimerkiksi ukulelen pieni koko ei aina ole helpottava tekijä).

Tutkimuksen tekeminen vaatii aikaa ja opettelua ja oman työskentelynsä kontrollointia. Etenkin tämän oppiminen kaiken uuden tiedon lisäksi on ollut arvokasta tutkielmaa tehdessä. Tutkimus on opettanut minulle paljon ukulelesta ja kitarasta ja monipuolistanut ajatteluani soittimiin ja soitonopetukseen liittyen. Pystyn käyttämään näitä tietoja työelämässä ja toivon, että moni muukin opettaja pystyy hyödyntämään tutkielmaani käytännön työssään. Kiitos vastaajille kattavista ja avoimista vastauksista ja ystäville ja perheelle, jotka ovat kuunnelleet ja neuvoneet, kun työ ei ole tahtonut edistyä. Ja iso kiitos ohjaajalleni Jouni Koskimäelle ohjeistuksesta ja näkökulmista tutkielman tekoon liittyen ja innostuksen lisäämisestä kielisoittimia kohtaan monen mahtavan mandoliinien täyhteisen vuoden ansiosta. Tällä matkalla on päädytty ukulelesta kitaraan – ja erittäin monta kertaa sinne ja takaisin.

LÄHTEET

- Aimola, O. (13.9.2018). *Bändisoittimien suosio laskussa – ”Kaiken voi nykyään tehdä yksin kotona” – kitara pitää kuitenkin pintansa*. Yle Uutiset, luettu 12.8.2019 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10314775>
- Annala, H. & Mätlik, H. (1998). *Kitara- ja luuttusäveltäjiä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Bartel, L. R. (1990). *Guitar Class: A Multifaceted Approach*. *Music Educators Journal* Vol. 77 Oct 90.
- Blecha, P. (18.8.2005). *Tutmarc, Paul (1896–1972), and his Audiovox Electic Guitars*. Luettu 22.8.2019 osoitteesta: <https://www.historylink.org/File/7479>
- Burrows, T. (2009). *Kitara, soittajan käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Greenberg, M. (1992). *The Ukulele in Your Classroom*. *Music Educators Journal*, 79 (3), 43–48.
- Fleming, T. (2006). *The Step by Step Guitar Course*. Lontoo: Amber Books Ltd.
- Eskola, A. (1967). *Sosiologian tutkimusmenetelmät 2*. Helsinki: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. 8. painos.
- Evans, T. & Evans, M.-A. (1979). *Guitars: Music, History, Construction and Players from the Renaissance to Rock*. New York: Paddington Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä. 15. painos
- Julkunen, A. & Rantanen, M. (2017). *Suuri Ukulelekirja: Suosikkisoittimen tarina ja soiton perusteet*. Rajamäki: Aviador Kustannus.
- Kauranen, K. (2011). *Motoriikan säätely ja motorinen oppiminen*. Tampere: Tammerprint Oy.
- Koppinen, M. (23.1.2017). *Ukulele on syrjäyttämässä nokkahuilun Suomen kouluissa - 15 syytä siihen, miksi ukulele on kuumista kuumiin soitin*. Helsingin Sanomat, luettu 25.8.2019 osoitteesta: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005057173.html>
- Kortelainen, E. (2016). *”Mitä tästä lelusta saa aikaiseksi”: ukulele kouluosoittimena*. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Kandidaatintutkielma. Luettu 12.8.2019 osoitteesta: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49618/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201605032395.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Kosonen, E. (1996). *Soittamisen motivaatio varhaisnuorilla*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkیتieteen laitos. Musiikkikasvatuksen lisensiaattityö.
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (2017). Lapsi ja musiikki. Teoksessa Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Helsinki: Classicus. 63–133.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet (LOPS). (2015). Helsinki: Opetushallitus. Luettu 10.1.2019 osoitteesta http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/luokkoulutus/lops2016/103/0/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015
- Marttila, S. (2017). *Ukulelen alkeita muksuille; soitto-oppaan matka ideasta toteutukseen*. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 5.5.2019 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128332/Marttila_Salla.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). (2014). Helsinki: Opetushallitus. Luettu 10.1.2019 osoitteesta: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Peräsalo, U. (2000). *Kitara koulusoittimena: Musiikinopettajien kokemuksia kitarasta koulusoittimena*. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Maisterintutkielma.
- Purse, W. E., Jordan, J. L. & Marsters, N. (1998). Guitar: A Strategy for Teaching. *Music Educators Journal*, vol. 84 Mar 98. *Guide to Guitar in the Classroom*.
- Raitio, R. (7.8.2016). *Uusi opetussuunnitelma muuttaa opettajan roolia – ”Auktoriteetti ja työn arvostus koetuksella”*. Yle Uutiset, luettu 23.5.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9074401>
- Rautio, M. (1959). *Rytmiikasvatus ja koulusoittimet*. Helsinki: Fazer.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. USA: Sage.
- Sidoroff, T. (2008). *Laulunopetuksesta musiikinopetukseksi – Suomen koulujen musiikkikasvatuksen murrosvaihe aikalaisten kirjoituksissa vuosina 1952–1973*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Maisterintutkielma.
- Suoniemi, P. (1987). *Peruskoulun musiikinopetuksen kohdistuvat toiveet: tutkimus 8. ja 9. luokan oppilaiden toiveista*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkیتieteen laitos. Maisterintutkielma.
- Tamberino, P. (2014). *Uke can do it! Developing Your School Ukulele Program*. Plymouth: Rowman & Littlefield.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. Uudistettu laitos.

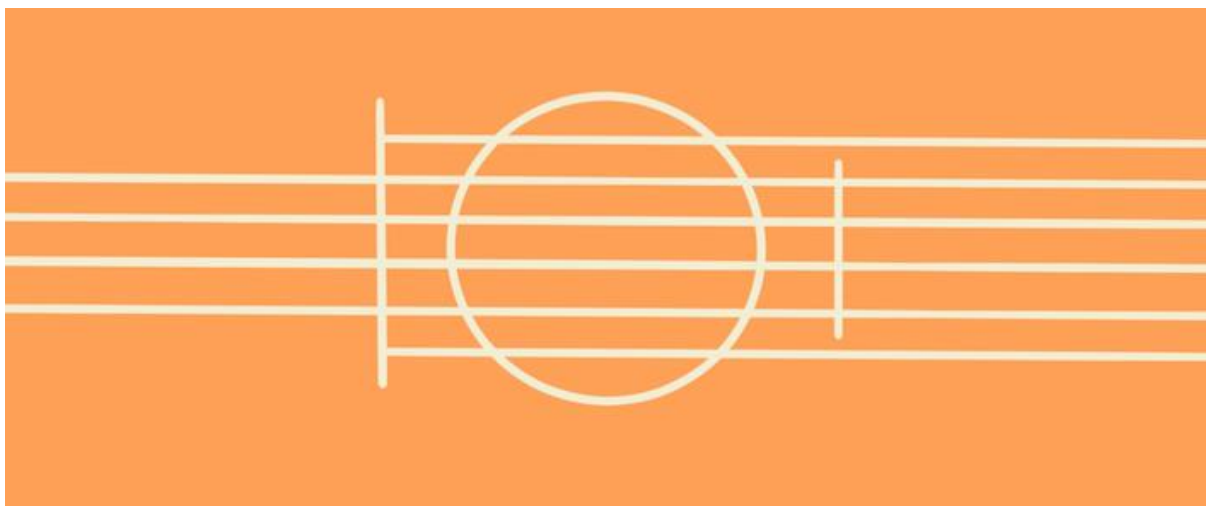
Tynjälä, P. (2004). *Oppiminen tiedon rakentamisena; Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Tampere: Tammer-Paino Oy. 4. painos.

Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Finn Lectura.

Wood, A. (2015). *Ukulele for Dummies*. Chichester: Wiley. 2. painos.

LIITTEET

LIITE 1: NETTIKYSELY

Ukulelesta kitaraan ja takaisin

Tämä kysely on osa maisterintutkielmaani, jossa tutkin ukulelen ja kitaran käyttöä koulun musiikintunneilla. Kyselyyn vastaaminen vie noin 15-20 minuuttia. Kiitos, että käytät aikaasi ja jaat kokemuksiasi ja mielipiteitäsi!

* = kysymykseen on pakko vastata

TAUSTATIEDOT

Oletko ammatiltasi *

- musiikinopettaja
- luokanopettaja
- musiikin- ja luokanopettaja
- muu, mikä?

Mille ikäluokille olet opettanut musiikkia? *

- Esikoululaisille
- 1. luokkalaisille
- 2. luokkalaisille
- 3. luokkalaisille
- 4. luokkalaisille
- 5. luokkalaisille
- 6. luokkalaisille
- Yläkoululaisille
- Lukiolaisille

Kuinka monta vuotta olet opettanut musiikkia? *

Mistä ja minä vuonna olet valmistunut? *

(Esimerkiksi ”Jyväskylän yliopisto, musiikkikasvatus 2000.” Jos sinulla on useampi tutkinto, voit eritellä ne vastaukseen.)

Minkälaista kokemusta sinulla on kielisoittimilla opettamisesta? *

LAPSET JA SOITTAMINEN

Minkä ikäisenä oppilas voisi mielestäsi aloittaa ukulelensoiton? Miksi? *

Minkä ikäisenä oppilas voisi mielestäsi aloittaa kitaransoiton? Miksi? *

KIELISOITTIMIEN OPETTAMINEN

Mille luokille olet opettanut ukulelensoittoa? *

- Esikoululaisille
- 1. luokalle
- 2. luokalle
- 3. luokalle
- 4. luokalle
- 5. luokalle
- 6. luokalle
- Yläkoululaisille
- Lukiolaisille
- En ole opettanut ollenkaan

Mille luokille opetat tällä hetkellä ukulelensoittoa? *

- Esikoululaisille
- 1. luokalle
- 2. luokalle

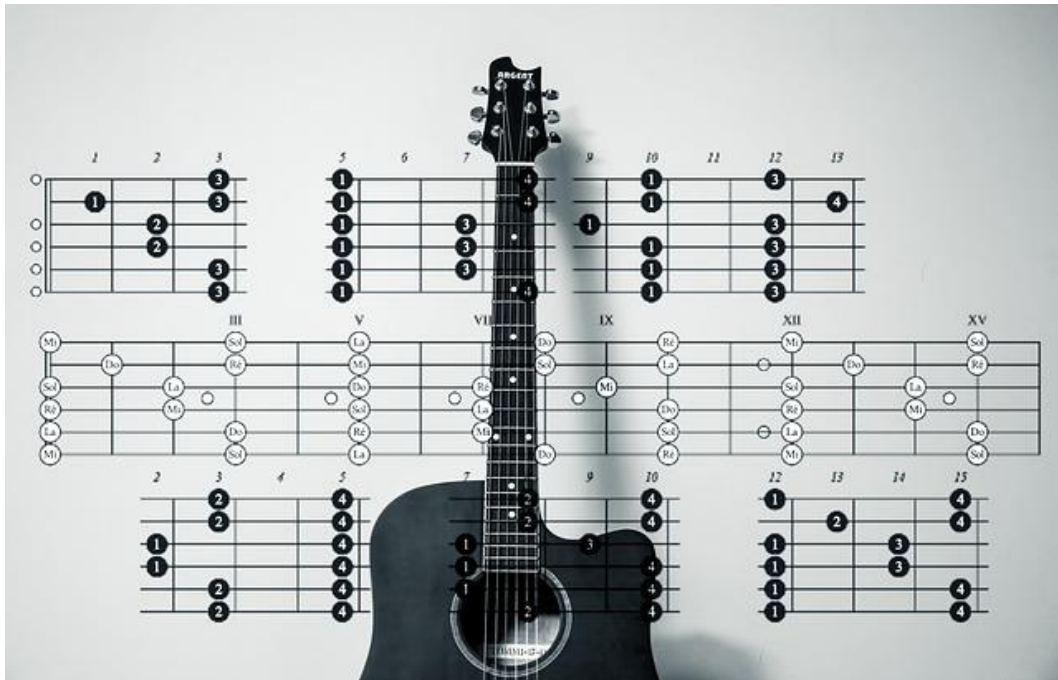
- 3. luokalle
- 4. luokalle
- 5. luokalle
- 6. luokalle
- Yläkoululaisille
- Lukiolaisille
- En opeta ollenkaan

Mille luokille olet opettanut kitaransoittoa? *

- Esikoululaisille
- 1. luokalle
- 2. luokalle
- 3. luokalle
- 4. luokalle
- 5. luokalle
- 6. luokalle
- Yläkoululaisille
- Lukiolaisille
- En ole opettanut ollenkaan

Mille luokille opetat tällä hetkellä kitaransoittoa? *

- Esikoululaisille
- 1. luokalle
- 2. luokalle
- 3. luokalle
- 4. luokalle
- 5. luokalle
- 6. luokalle
- Yläkoululaisille
- Lukiolaisille
- En opeta ollenkaan

Onko opetuksessasi tapahtunut muutosta ukulelen ja kitaran soiton suhteen? Millaista ja miksi?

*

Millä tavoin aloitat ukulelensoiton opettamisen? *

(Esimerkiksi opetatko ensimmäisenä vapaiden kielten käyttöä, sointuotteita tai vaikkapa melodiasoittoa.)

Millä tavoin aloitat kitaransoiton opettamisen? *

(Esimerkiksi opetatko ensimmäisenä vapaiden kielten käyttöä, sointuotteita tai vaikkapa melodiasoittoa.)

Minkälaisia soittomateriaaleja olet käyttänyt ukulelen ja/tai kitaran opetuksessa? *

Mistä olet saanut materiaalia? *

Yhdistätkö ukulelen ja kitaran soitonopettamista jollain tavoin? Miten? *

EDUT JA HAITAT

Mitkä ovat mielestäsi ukulelen etuja ja haittoja kouluosoittimena? *

Mitkä ovat mielestäsi kitaran etuja ja haittoja kouluosoittimena? *

Kyselyn kuvat: Pixabay.com